This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Народно читалище „Хр. Бот

София, ул. „Ц. Симеонъ“ № 125

ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ

Заемателя на книги трѣбва да спазва следу

1) Да държи книгитѣ чисти и да не г листятa имъ;

2) Да не задържа книгитѣ повече отъ 15 дни; — за всѣки пресроченъ день се плаща глоба по 50 ст. на книга.

3) За всѣка изгубена или повредена книга се заплаща стойностьта ѝ.

Инв. №1911 -
ЧИТАЛИЩЕ „БОТЕВЪ"
СОФИЯ - ТРИ КЛАДЕНЦА
№ 451 год. 1923 Сигн. 41 ч.

Gift of

The Thorne Foundation

STANFORD
UNIVERSITY
LIBRARIES

Бертолдо. 1711

ВЪСОКИ

УМНЫ ХИТРОСТИ БЕРТОЛДОВ

Който сѧ показува единъ Селачъ хитръ
Остроуменъ: който подиръ съ различни
си страданія, и съ Остроумныѧтъ си у
стана Царски Совѣтникъ.
При това остави си завѣтѧ, и досто
метни-те изреченія сѧсъ пословицы-тѣ
(за споменъ).
Тыя сѧ весма пріятни и любопытни
секиго человѣка.
Преведени отъ Гръцкіи, на Славянс
Бѧлгарскій языкъ, отъ
БЛАГОГОВѢЙНѢЙШІЙ
ОТЕЦЪ Г. ПАПА ХРИСТО
ПРОТОПАПА ВАСІЛІЕВЪ
Отъ Карлово.
А Напечатани съ иждивеніе-то на
ХАЩІ НАЙДЕНА ІОВАНОВА
Татаръ-Пазарджичанина.

Изданіѥ пѧрво.

ВЪ БѢЛГРАДЪ,
Въ Княжеско-Сербска-та Книгопечатн
1853.

ТК

PA5610
B4815

ДОЗВОЛЯВА СЕ ПЕЧАТАТИ.

ЦЕНЗОРЪ

ВАСИЛІЕ ЛАЗИЧЪ.

Предисловіе.

О любочетателю! Тука не тѝ приказувамъ сѫдѫтъ Паридовъ, нито граблéнѣето Елéнино, нито Троáдскїо Пожáръ: но нито прéминувањето Енíово въ Йтáлїа, нѐ голѣмыте йзмáмы Одисéови, нѐ врачéвните дѣлá Кíркини, нѐ разорѣнѣето Картагéнино, нѐ вóйнството Ксéрксово, нѐ йспытáнїата Йлексáндрови, нѐ Пúрровата сúла, нѐ торжествáта Марíови, нѐ прéчúдныте трапéзы Лúкúллови, нѐ велúкúте сѫдбú Окипíонови, нúто торжéственныте побѣ́ды Кéсарови, нúто честьта Óктавїáнова, понéже Йстóрїúте такúва нú покáзувѫтъ когáто ги прочúтаме съ мнóго слáдость. Óбáче представлáвѫмъ предъ тéбе ѐдúнъ Елáчанинъ грóзенъ й чúденъ, но прилежáтеленъ й хúтръ, съ оу̃мъ высочáйшїй, до тóлкова, гдѣ́то като сравнúшъ грозотáта на тѣлóтому, съ красотáта на дúшáта му, ще речéшъ, добрый ми читáтелю! защó тóй прилúчи на ѐдúнъ чúвáлъ дебелоплáтенъ, подплатѣ́нъ съ

вѫ́тре сѫ копри́на и̂ зла́то. Тѹ́ка ще чѹ́ешъ хитрины̀, зна́цы, о̑предѣле́нїѧ, доказа́телства, послови́цо, во́йнски хи́трости высоча́йши, кои́то неподка́нѭтъ са́мо да сѫ почѹ́ди нѣ́кой, но и̂ да сѧ и̂зѹ́мѝ. Про́чее прочи́тай та́м ма́лка кни́жица, защо̀ о̑тъ не́м ще и̂збере́шъ благода́рни и̂ сла́достни оу̑веселе́нїѧ, като мно́го добра̀ и̂ ра́достьна.

ПРИЧИ́НА.

Во̀ вре́мето на ѧонгова́рдскїа Ца́рь Алвои́нъ, ко́йто о̑влада́лъ почтѝ си́чка И̂та́лїа, и̂ и̂ма́лъ Ца́рскїѭтъ Отѡ́лъ на Бероніа: намѣ́рилсѧ въ вдо́рѭтъ мѹ̀ е̑ди́нъ Села́чанинъ называ́емъ на и̂́ме *Бертолдолъ*, ко́йто бы́лъ челове́къ гро́зенъ и̂ безобра́зенъ. О̑ва́че, та́мо гдѣ́то липсова́ла хѹ̀востьтà на лице́то, а̑ртисова́ла о̑строта́та на оу̑мѫ́тъ, затова̀ бы́лъ о̑строѹ́мнѣйшїй, и̂ гото́въ на о̑тве́тытѣ. И̂ вѫ̀нь о̑тъ о̑строѹ́мїето си, бы́лъ о̑́ще и̂ хи́тръ, лѹка́въ и̂ злоесте́ствен, както по́вечето страны̀ Села́шки сѫ намы́рѭтъ. И̂ напра́вата на тѣ́ло́то мѹ̀ была̀ както сѫ о̑писѹ́ва слѣдова́телно.

ХЪБОСТЬ
БЕРТОЛДОВЯ

Йїсе́ръ *Бертолдолъ* бы́лъ малообра́зенъ, дебело-гла́въ, тѫкала́стъ като при́щъ (мехъ́ръ), чело́то мѫ на бѫ́рчено, о́чи́те мѫ чѫрве́ни като о́гнь, вѣ́ждыте мѫ дла́ѫги, и̑ ди́вы като ски́нска ко́зина, оу́ши́те мѫ мага́решки, оу́ста́та мѫ голѣ́мы кри́вы; джъ́киты мѫ о́бе́сены на до́лѫ като на ко́нь, бра́да́та мѫ гѫ́ста, и̑ мно́го о́тъ до́лѫ подъ гѫ́рлото, и̑ па́дала като на пра́чѫтъ до́лѫ, носѫ́тъ мѫ кры́въ, и̑ нави́ренъ на го́ре, съ широ́ки дъ́пки: зѫби́те мѫ и̑зъ вѫнь като на свиньѫ, съ три̑ и̑ли̑ четы́ри под'ши́ата, кои́то, кога́то хоротъ́вѣлъ, ви́ждалисѧ като тъ́ кива гѫрне́та, гдѣ́то че вре́ли. А нозѣ́те мѫ бы

като на пра́вѣ, дла́ги и широ́ки, като на Сати́рите, и си́чкото мо́ тѣ́ло в҃ѣ́лнѣсто: калцу́ните мо́ бѣ́ли о́тъ дебе́ла памъ́къ, цѣ́лы закѣ́рпены, папу́цыте мо́ высо́ки, и оу҃кра́пени съ деце́ли пѣрче́та. Въ кра́тцѣ то́й бѣ́лъ совсѣ́мъ проти́венъ на На́ркисѣтъ.

ДЕРЗОСТЬ БЕРТОЛДОВА.

Є҆ди́нъ де́нь Ца́рь А҆лвои́нъ като бѣ́лъ сѣбра́лъ при не́го си въ двора́тъ си́чките Нача́лници и Баро́ни: дойше́лъ та́мо и Мїсе́ръ *Бертолдолъ*, и преми́нѣлъ презъ сре́дь си́чките о́нѣ́ми, кои́то стоя́ли предъ Царѣ́, безъ да си свали́ капе́лата и да сѣ́ поклони́, о́ти́шѣлъ тъ́такси, и сѣдна́лъ до Царѣ́ бли́зъ: а́ Царьо́ като бѣ́лъ е҆сте́ствено человѣ́колюби́въ, весели́лсѧ о́тъ шаги́те мо́, и мысли́лъ си, защо́ то́й ще бѣ́де нѣ́кой чю́денъ и хи́тръ человѣ́къ, поне́же и е҆сте́ство́то и́ма о́бы́чай мно́го пѫ́ти въ таки́ва стра́шни тѣ́ла да вли́ва нѣ́кои си да́рбы, кои́то о́бщо неда́ва се́ко мо́: За това́ Ца́рьо безъ да са покла́ти, начна́лъ така сла́дко и кра́сно да го пы́та, и ре́кѣлъ мо́.

Цáрьо сѫ разговáря

оѫ

БЕРТОДУЛИЯ.

Предрéкова Цáрьо.

Ц. Кóй си ты? когá си сѫ родúлъ? и ѿтъ какъвò си мѣсто?

Б. Áзъ сѫмь человѣкъ, родúдсѫмсѧ когáто ме ѥ родúла мáйка ми, и мѣстото ми ѥ на тóм свѣтъ.

Ц. Кои сѫ восходѧщете, сúрѣчь прародúтелите ти? и нисходѧщите ѿтъ тéбе, сир: внѹцыте ти?

Б. Фасѹлите, кóйто кога врѫтъ въ гѫрнéто, вѫзлáзѫтъ и слáзѫтъ гóре и дóлѹ до дѫ̀ното.

Ц. Ты, ймѧшъ ли Бащà, Мáйка, Брáтïа и Сестры?

Б. Ймѧмъ Бащà, Мáйка, Брáтïа и Сестры, но сúчките оѹ̑мрáхѫ.

Ц. Áмѝ, какъ ги ймѧшъ, като оѹ̑мрѣли сúчките?

Б. Когáто ѝзлѣзнáхъ ѿтъ домà сѫ, ѿстáвихъ ги

ките заспáли, и затовà дѫмѫмъ какъ сичките оумрáхѫ: защò áзъ прáвѫ мáлко разлúчїе ѿтъ ѣдúнъ що спи, съ ѣдúнъ оумрáлъ, понéже и сънò съ нарúча Брáтъ на смрътьтà.

Ц. Коè ѣ нáй бѫрзо нѣщо?

Б. Оумò.

Ц. Коè вїнò ѣ нáй слáтко?

Б. Ѿновà, що сà пíе въ чѣжда кѫща.

Ц. Коè ѣ Ѿновà морè, коéто нúкоги сà ненасúтова?

Б. Ненасúтїето на скѫпїѫтъ и на сребролюбúвыѫтъ человѣкъ.

Ц. Коè ѣ нáй срáмно нѣщо на ѣдúнъ млáдъ человѣкъ?

Б. Непокорéнїето и непослýшанїето.

Ц. Коè ѣ нáй срáмно на ѣдúнъ стáрецъ?

Б. Блѫдството.

Ц. Коè ѣ нáй срáмно, на ѣдúнъ тѫргóвецъ?

Б. Лѫжáта.

Ц. Коѫ ѣ Ѿнáѫ кóтка, коѫто Ѿтпрéдъ те лúжи, а Ѿтдúра те драúщи?

Б. Блѫдницата.

Ц. Кóй ѣ нáй голѣмыо Ѻгнь на кѫщата?

Б. Лóшата женà, и лóшїѫтъ ѧзыкъ на рабытe.

Ц. Кои бóлѣсти съ неисцѣлúмы?

Б. Лѫдостьтà, и дѫлговéте.

Ц. Коè ѣ Ѿновà дѣтѣ, що горѝ ѭ майка си ѧзыкѫтъ?

Б. Фитúльо на кандúлото.

Ц. Каквò ще напрáвишъ да ми донесéшъ водà въ рѫшéто, и да ѧ неисúпешъ?

Б. *Ще чáкѫмъ да замрѫзне, и тогáва ще ѧ донесѫ.*

Ц. *Кои съ Ѿныѧ рáботы, що тѫрсѫтъ человѣцытe, но немóжѫтъ да ги намѣрѫтъ?*

Б. Кѧшките на рѝзата [балхи́те], развале́ните фте́рны, и̑ гро́зныѧтъ за́ходъ [кене́фъ].

Ц. Какъ ще напра́вишъ да оу̑лови́шъ е̑ди́нъ за́макъ, бе́зъ да при́пнешъ?

Б. Ще ча́кѧмъ да сѧ оу̑варѝ, и̑ по́слѣ ще го оу̑лова̀.

Ц. Ты̀ до́бръ мо́зъкъ и̑мѧшъ, о̑ба́че а̑ко сѧ ви́ждаше?

Б. И̑ ты̀ ще́ше да бѧ́дешъ прекра́сенъ, а̑ко не а̑дѣ́ше.

Ц. И̑скай ми што̀ ще́шъ, и̑ а̑зъ сѧ́мъ гото́въ да ти да́мъ, што̀ ми пои́скѧшъ.

Б. Ко́йто нѣ́ма о̑тъ не́гово си, немо́же да дадѐ на дрѹ́гите.

Ц. Защо̀ немо́жа а̑зъ да тѝ да́мъ што̀ жела́ешъ?

Б. А̑зъ о̑ти́вѧмъ да тѧ́рсѧ благополѹ́чіе, коѣ́то ты̀ нѣ́мѧшъ, и̑ затова̀ немо́жешъ да ми го̀ дадѣ́шъ.

Ц. Про́чее, а̑зъ не сѧ́мъ ли благополѹ́ченъ, като сѣ́дѧ о̑тго́ре на то́лъ сто́лъ?

Б. О̑нѝй, що сѣ́дѝ напо̀ высо́ко мѣ́сто, бѣ́дствова да па́дне до́лѹ, и̑ да сѧ сокрѹ́шѝ.

Ц. Ви́ждь, ко́лко Нача́лницы сѣ́дѧтъ о̑коло менѐ, за да ме сѧ покора́вѧтъ, и̑ да ме почи́тѧтъ?

Б. Така̀ и̑ голѣ́мыте мра́вы стоя́тъ о̑коло ды́вата кро́ша, и̑ грызѧ́тъ кора́та и̑.

Ц. А̑зъ свѣ́тѧ къ то́лъ дво́ръ, както свѣ́ти Слѧ́нцето междѹ̀ ма́лките звѣ́зды.

Б. Ты̀ до́вѧшъ и̑стинната, но а̑зъ ви́ждѧмъ мно́го тѧ́мны звѣ́зды о̑тъ ласка́телство.

Ц. Е̑ла̀, а̑ко ще́шъ да ста́нешъ человѣ́къ на дво́рѧтъ ми.

Б. Свобо́дныо, не трѧ́си да ста́не ра́бъ.

Ц. Про́чее, какво те прину̑ди да до́йдешъ тѹ́ка?

Б. Поне́же мы́слѣхъ че е̑ди́нъ Ца́рь да е̑ погоѣ́мъ о̑ дрѹ́гите человѣ́цы, де́сѧть и̑ли два́надесѧть но̀зѣ

тóй да преминýва дрýгите человéцы, както кáлыте на камбáныте преминýватъ кáпните: óбаче áзъ вúждамъ какъ и ты си éдинъ человéкъ óбщи, както що сж и дрýгите, макáръ и да си Цáръ.

Ц. Óтистина, человéкъ смь като дрýгите по óбразътъ, но спрóти силáта и Богáтството преминýвамъ дрýгите человéцы, нé само дéсать нозé, но стó и хúлады лáкты: но кóй те навúчи да прáвишъ такúва разсъждéнїа?

Б. Магáрето на земледéлицътъ твóй.

Ц. Що́ йма да прáви магáрето на земледéлицътъ ми, съ великúчеството на двóрътъ ми?

Б. Предú тебé, и двóрътъ ти, магáрето бéше сж роди́ло четы́ри хúлады годúни пóнапредъ.

Ц. Хà, хà, хà, é! Óтистина това́ é достóйно за смéхъ.

Б. Смéхъ, всегдà áртúсъка óтъ оустáта на лъ́дите.

Ц. Ты си éдинъ лъ́кавъ Селáчанинъ брé?

Б. Éстество́то ми é такóва.

Ц. Повелáвамъ ти, защо́ сегà сегà да сà máхнешъ óтпрéди ми: áко-ли нé, ще те йспрáта съ врéда и срáмъ.

Б. Áзъ си óтúвамъ, óбаче, знáй какъ мъ́хúте йматъ такóва éстество́, защо́ макáръ и да сà йспáдатъ, но пакъ са врáщатъ: за кóето и áко ме йспáдатъ, áзъ пакъ ще сà вáрна да те закáчамъ.

Ц. Прóчее óтиди, и áко сà невáрнешъ прéдъ мéне както прáватъ мъ́хúте, ще повелà да те óбезглáватъ.

Хи́тростъ Берто́лдова

Прочее *Бертолдолъ* като си ѿти́шълъ къ кѣ́щата, оу́локи́лъ е̑дно̀ ста́ро Мага́ре, на кое́то гърбъ́тъ бѣ́лъ садѐ ра́на̀, и̑ почтѝ полови́ната и̑зѣ́дено ѿтъ мѫ́хи́те: кое́то *Бертолдолъ* въсѣ́днѫлъ, и̑ върнѫ́лъ са пакъ къ Двóрътъ Ца́рски, сопровожде́нъ съ е̑ди́нъ мїллїо́нъ мѫ́хи и̑ ѻ̑сы̀: кои́то си́чките за́едно показ҃ва́ли е̑ди́нъ ѻ̑бѣ́мъкъ голѣ́мъ, гдѣ́то е̑двá̀мъ са ви́ждѫлъ Берто́лдолъ, кóйто като ѿти́шълъ предъ Ца́рѧ̀, ре́кѫлъ мѹ́.

Б. ѻ̑ Царю̀! е̑то мѣ́ чи са върна́хъ предъ тѣ́бе.

Ц. Не ли тѝ ре́кохъ, защо̀ а̑ко са̀ невърнѣ́шъ предъ мѣ́не както̀ пра́вѣтъ мѫ́хи́те, щѐ повелѧ̀ да те ѻ̑безгла́вѣтъ?

Б. А̑джеба мѫ́хи́те нехо́дѧтъ ли на мрѣ́шыте.

Ц. ѻ̑ти́стина, хо́дѧтъ.

Б. Сега̀ про́чее като са̀ върна́хъ ѿто́ре на е̑дно̀ вонѣ́що мага́ре, пѣ́лно съ мѫ́хи както̀ ви́ждѫшъ че го и̑зѣ́ли цѣ́ло, и̑ мѣ́не за́едно, стрѣ́вамеса какъ ѥ̑спѣ́лниихъ ѻ̑беща́нїето си.

Ц. *Ты̀ си* голѣ́мъ человѣ́къ: сега̀ про́чее те ѹ̑мни

вѧмъ, и да́йте мѵ да а҃дѣ.

Б. Ко́йто не си свѫ́рши ра́ботата, о҃ще немдѣ.

Ц. Защо̀? а҃джеба, и҃мѧшъ ли да ка́жешъ дрѵ́го нѣ́що?

Б. А҃зъ о҃ще несѫ́мь начна́лъ.

Ц. Сега̀ о҃ба́че о҃ттеглѝ на ѣ́дна страна̀ та́м коня̀, и ты̀ сѧ о҃ттеглѝ на страна̀, защо̀ ви́ждѧмъ чѐ и҃дѧтъ двѣ́ жены̀ при ме́не, ко́йто бе́лкимъ и҃скѧтъ да сѧ сѫ́дѧтъ, и по́слѣ пакъ щемъ сѧ разговаря̀.

Препира́нїе на двѣ́ жены̀.

Дойшлѝ про́чее двѣ́ жены̀ предъ Царя̀, о҃тъ ко́йто ѣ́дната о҃ткра́днала на дрѵ́гата ѣ́дно̀ о҃глѣда́ло. О҃на́м на ко́мто было̀ о҃глѣда́лото назова́валаса а҃вре́лїа: а҃ о҃на́м, що го о҃ткра́дналъ, Ли́сса. а҃вре́лїа като а҃ злосло́вилъ предъ Царя̀, дѵ́мала́ъ.

Авр. Господи́не! та́м, вче́ра дойдѣ̀ оу҃ дома̀, и ми о҃ткра́днѫ това̀ Криста́лното о҃глѣда́ло, що дѫ́ржи въ рѫцѣ́те си: а҃зъ и҃ и го и҃ска́хъ мно́го пѫ́ти, а҃ тїа̀ ми го о҃три́чѫ, и не ми го да́вѧ.

Лис. Не ѣ҃ това̀ и҃стина: но и҃мѧ мно́го времѐ о҃тъ какъ сѧ́мь си го ку́пила съ парычките си, и незна́мъ, какъ тїа̀ и҃мѧ толи́ка дѣ́рзость, да и҃скѧ о҃на́м вѣ́щь, ко́мто не ѣ҃ не́йна.

Авр. Бо́же пра́веднѣйшїй! Царю̀! невѣ́рѵвай лѫ́жли́выте и дѵ́мы, защо̀ тїа̀ ѣ҃ ѣ́дна хайдѵ́тки́на а҃́вна, безъ со́вѣсть: и да зна́е ка́ше Вели́чество какъ а҃зъ недохо́ждѧмъ да тѫ́рсѧ вѣ́щь, ко́мто не ѣ҃ моа̀, за си́чкото зла́то свето́вно.

Лис. О҃ каквò развращѣ́нно чѵ́вство! зна́й добрѣ̀ да о҃твѣща́вѧ че ѣ҃ нєви́нна: и кой ще повѣ́рѵва, с

сéстро! да знáешъ да йзобретáвашъ тóлкива лъжы? Óбáче нíе сме сегà прéдъ ѐдинъ сѫдíѧ, кóйто ще познáе прáвдата ми, й лъжѫ́та ти.

Авр. Ó землѐ! защò сѧ неразгѫ́рнешъ да погѫ́лнешъ беззакóнната тáя, комто съ тóлкова безчеловѣ́чїе Óтрíча вѣщьтà ми, й насúлювашсѧ да напрáви да разумѣ́тъ кѫкъ тїѧ йма прáвда, а ѧ́зъ непрáвда! Ó Бóже! йзлѣй йстинната на токà дѣ́ло.

Прáведно Óпредѣлéнїе Цáрско.

Мирѫ́сай те, Ó жены! й ѧ́зъ сегà ще вы оутѣшѫ́: земéте товà Óглѣдáло, й рáзбїите го на дрéбни пѫрчéта, й земéте пѫрчéтата на пóлвина, й такà ще сѧ благодарúте й дадѣ́те.

Лис. Óтúстина, ѧ́зъ сѫмъ благодáрна, защò такà ще сѧ свѫ́рши прѣ́нїето ны, й вéче нещѐ сѧ кáраме помежду́ си.

Авр. Нѐ, нѐ, нéка го дадѫ́тъ по добрѣ́ нéй, нéжели да го разбúятъ, защò ѧ́зъ не щѫ́ мóжѫ никóги да тѫрпѭ́, да глѣдѫ́мъ разбúто Óглѣдáлото си: кóй знáе пóслѣ слѣдь нѣ́кой дéнь Óсѫждéнна Óтъ совѣ́стьтà си, бѣ́лкимъ ми го вѫ́рне. Прóчее нéка го зéме тїѧ здрáво, й такà нéка сѧ свѫ́рши прѣ́нїето ны.

Лис. Цáрското Óпредѣлéнїе ми сѧ áрéсува, нéка сѧ разбúе, защò вéче не щѐ выкаме й кáраме: нéка стáне прóчее тъ́такси Цáрската вóлѧ.

Цáрска мýдрость.

Óтúстинна, ѧ́зъ познáвѫмъ, защò Óглѣдáлото ѣ́ но Óнáѧ, комто не щѐ да сѧ разбúе: понéже сѫсъ сѫ

зы́те си, и̂ сѧ молбы́те, показва́ ѧ̃вно, че тїѧ̀ е̃ невúнна, а̂ та́м дрѹ́гата го е̃ о̂ткра́дналѫ о̂тъ не́м: зарадѝ това̀ не́ка сѧ дадѐ о̂глѣда́лото на о̂на́м, а̂ дрѹ́гата да си о̂тúде посраме́на.

Ав́р. А̃зъ ты̀ мно́го благодарѧ̀, Всемилости́вѣйшїй Цáрю̀! поне́же ка́то̀ позна̀ сѫ мѫ́дростьта̀ си лъка́вщената Лисси́на, о̂предѣли́ пра́ведно, като премѫ́дръ Сѫ́дїѧ: за кое́то ще сѧ мо́лѧ всегда̀ на Го́спода да те покры́вѧ, и̂ да тѝ подарѹ́вѧ си́чките добрины̀.

Ц. О̂тидѝ си съ добро́мъ, и̂ оу̑крѣпля́вайсѧ на пра́вдата си. Тако ми йстината, ви́ждѧсѧ че о̂глѣда́лото е̃ не́йно.

Бертолдо́лъ сѧ пресмы́вѧ на това̀ о̂предѣле́нїе, и̂ ду́ма.

Б. Тóѧ оу̑мъ не е̃ до́бръ, о̂ Цáрю̀!

Ц. Защо̀ не е̃ до́бръ?

Б. Про́чее, ты̀ вѣ́рувашъ ли же́нските сълзы́?

Ц. Защо̀ да ги невѣ́рувамъ?

Б. Незна́ешъ ли какъ плачо̀ ймъ е̃ изма́ма, и̂ защо̀ сѣ́ко дѣ́ло, кое́то о̂ны́ пра́вятъ и̂ дѫ́тъ съ хѫ́дожество е̃, [мърафе́тъ]? защо̀ съ о̂чи́те мака́ръ и̂ да пла́чатъ, о̂ба́че сълзѣ́ сѫ́рдцата си сѧ смѣ́ятъ: оу̑ми́рятъ предъ тебѐ, а̂ задъ те́бе ти сѧ пресми́вятъ, и̂ хоратувятъ проти́вно о̂тъ о̂нова̀ що го мы́слятъ: за това̀ сълзы́те и̂ вѣ́нѣто ймъ е̃ лицемѣ́рїе, си́чките сѫ о̂бма́на и̂ лъка́вщина, кои́то течѧ́тъ о̂тъ оу̑мѧ́тъ ймъ, за да йспѧ́лнятъ ненаси́тните си же́лáнїѧ.

Цáрьо похвалáвѫ женúтѣ.

Ц. Тóлкавѫ добродѣтель, чúнъ и смирéнность имѫтъ женúте, гдѣто закóлкото ги ты оукорáвѫшъ, сúчките сѫ непрáведны: и áко сѫ слáчи и нѣкоѫ да согрѣши отъ слáбость, достóйна ѣ за прощéнїе, понéже женúте сѫ нáй слáбы и склóнны да впáдѫтъ въ тíѫ погрѣшности, нéжели мѫжѣте. Но кажи ми: недъмалисѫ мрѫтвъ онúй, кóйто сѣди безъ жена? пѫрво, женáта обычѫ мѫжѫтъ си, оправлáвѫ дѣцáта, отхранюва ги, научáвѫ ги рѣдъ, и покáзвѫ имъ добрúте чúнове: женáта оправлáвѫ кѫщѫта, кáрди вéщите, и фамúлїата, подканá рабúныте на рáбота, и провúждѫ сúчките безчúнїѫта, който мóжѫтъ да сѫ прилъчѫтъ на кѫщѫта: женáта ѣ весéлїе на млáдите, оутѣшéнїе на стáрыте, рáдость на дѣцáта, восхищéнїе на деньѫтъ, вéсело препровождéнїе на нощьтà: обычѫ вѣрно, слáдка ѣ, благорóдна да ѫ предръжи нѣкой, разсѣдна за да повелѣва, и готóва да послъшова: почтéнна за да сѫ йзберѐ, и чúнна за да хóди, мѫдра за да âдѐ, оумѣренна за да пíе, покóрна съ дъмáшныте, пристóпна при странныте: въ крáтцѣ, женáта при мѫжѫтъ, мóже да сѫ наречѐ ѣдúнъ âдамáнтъ йстóчный, окованъ съ чúсто злáто: и áко нѣкоѫ пáдне въ нѣкоѫ погрѣшка, йли въ неискѣсно мечтáнїе, намырѫтсѫ напротúвъ стѡ чéстны и добры, и затовà âзъ дъмѫмъ, кѫкъ опредѣлéнїето ми ѣ прáво.

Б. Такó ми вѣра, виждѫшсѫ какъ твѫрде мнóго обычѫшъ женúте, и заради това съ тóлкова мнóрéчи ги похвалáвѫшъ: обáче, Ô Царю! що ще

чѣшъ, ѧко ѧзъ направѧ да вѫрнешъ надѝри сѝчките тїѧ, колкото ѝзрѣче за защищенїе на женѝте, оутрѣ вечѫрь предъ да Отѝдешъ да спѝшъ?

Ц. Когато направишъ това, ѧзъ ще речѫ, защо си най мѫдрыо человѣкъ на светѫтъ: а ако ли го ненаправишъ, тѫтакси ще повелѧ да те оубесѫтъ.

Б. Оутрѣ пакъ ще сѫ видиме.

Така сѫ мрѫкнало, ѝ Цѧрьо си Отѝшълъ въ палатѫтъ: а *Бертолдолъ*, като вечерѧлъ, Отѝшълъ да спѝ Онѧмъ нощь въ Оборѫтъ [ѧхѫрѫтъ], ѝ размышлѧвѧлъ да намѣри нѣкоѧ пѫтѣка за да направи Царѧ да изрече противно, Отъ колкото былъ ѝзрѣкълъ за похвала на женѝте: ѝ като ѝзмыслилъ ѣднѧ прекрасна хѝтрость, лѣгнѧлъ, ѝ чакълъ деньѫтъ, за да ѧ тѫрне въ дѣло.

Хѝтрость Бертѫлдова.

Като сѫ разсѫвнало, *Бертолдолъ* станѧлъ Отъ плѧвата, ѝ Отѝшълъ тѫ намѣрилъ Онѧмъ жена на пѫмощь, на комѫто былъ Цѧрьо дѧлъ Оглѣдѧлото, ѝ рѣкълъ ѝ:

Б. Знаешъ ли какво Опредѣли Цѧрьо?

Абр. Ѧзъ незнѫмъ нѝщо, ѧко ми некѧжешъ ты.

Б. Тѫй повели да сѫ счѫпи Оглѣдѧлото както рѣче, ѝ да сѫ дадѣ полвѝната на дрѫгата, защо тїѧ повѫрнѫ Опредѣленїето: заради това Цѧрьо да несѫша вѣче роптанїѧ ѝ Обвинѣнїѧ, Опредѣли да вѫзблагодари ѝ дѣѫме вы.

Абр. Какъ? Цѧрьо ли Опредѣли да ми сѫ счѫпи Оглѣдѧлото? тѫй пѫпреди Опредѣли да ми сѫ дадѣ цѣло ѝ здравo: ѧхъ! ты ме лѫжешъ: ѝди си по работата.

Б. Азъ те не лъжъ, но отистина го чухъ отъ оустата му.

Авр. Азъкъ! що е това, гдето чувъмъ? ядева направили това за да възблагодари онам зла жена? о какво праведно опредѣлѣніе! о какви благородни и царски дѣла! о окаяннам правдо! какъ си съ оусостоила! понеже сега вече вѣрувътъ лъжъта, а не истината: о окаяннам азъ! трѣбува прочее да те видъ на хилады парчета, драгобе ми оглѣдало, охъ! охъ! охъ! ахъ! ахъ!

Б. О окаяннам жено! да но да ти нестане полошаво.

Авр. И какво полошаво отъ това има да ми стане?

Б. Знай, какво царьо, опредѣли законно (съ ферманъ), какво всякъ человѣкъ да земa по седмь жены: размисли прочее какво злополучіе ще бъде въ кѫщыте съ толкова жены.

Авр. Какъ? царьо ли е оузаконилъ, секи человѣкъ да земa по седмь жены? това е полошаво, нежели да повелѣйше да са исчупътъ сичките оглѣдала що съ намыръ тъ въ градъ тъ: но каква е там лъдость, що му е дойшла до главата?

Б. Азъ незнамъ да ти кажъ друго, но онова, което чухъ отъ оустата му. О жены! на васъ стои да съ оправдайте, преди да отиде злото напредъ.

Като йм търнълъ там блъха въ оушыте, махнълсъ отъ тамо, и отишълъ въ двъръ тъ, и чакалъ преди да мръкне ново нѣщо.

Женыте съ смущавътъ отъ лъжата.

Като си отишълъ Бертодолъ, Авреліа повѣрувала това за истина, и станалъ тутакси и отишло

Хи́трости на В

амѣрилѫ сосѣдките си, на ко
нова, що чѣла ѿтъ Бертóлд
акáва рáбота, влѣзнáли въ
нѣвъ, гдѣто фѫрлáли ѻгнь
омáлко ѿтъ ёдинъ чáсъ прои
à въ сúчкото селò. За коéто
óвече ѿтъ хѝлúды жены, кóйт
и мáлко нѣщо за тáѫ напр
ѻтúдѫтъ да намѣрѫтъ Царà
ого́то да вы́кнѫтъ то́лкова, й
а смѫщéнїе, гдѣто да сѫ побѣ
то ймъ, й така пакъ да ѻпре
неотúде за напрéдъ: й така сúч
нѣвъ й лѣдость, ѻтишлѝ въ
апóчнали да прáвѫтъ тóлѫкъ м
тóлкова, гдѣто Цáрьо ѻстанѫ
лéнъ: й понéже незнайлъ при
щéнїе жéнско, ѻстанáлъ совсѣ
áто неможúлъ вéче да тѫр
рѫпнѫтъ ѿтъ гнѣвъ й лѣдост
фѫрли тѫрпéнїето.

áрьо сѫ разгнѣвáв
à Бертóлдолъ сѫ

бѫрнѫлсѧ Цáрьо кѫмъ жены
рéкѫлъ ймъ: каквà ѐ тáѫ н
ѝ ѿтъ гдѣ происхóждѫ токà сл
нà въ такáва лѣдость? защо
нïе? да не стѐ полѫдѣлы? ка
йшлà? кажéте го въ змѫк
ны?

Ж. Каквѝ е̑ тáѧ твоѧ сѣтѝ? о̑ Цáрю! каквѝ глѣ-пость ти е̑ дойшлѝ до главѫ́та (отвѣщáла е̑днѝ о̑тъ нáй дерзновéнныте и̑ разгнѣвéнныте) каквѡ безꙋ́мїе те подкáни да оу̑законáвѧшъ, сéки человѣ́къ да зéма по сéдмь жены̀? какѫ́въ дóбръ пóмысль о̑тъ премꙋ́дръ Цáрь! обáче знáй каквѡ нещѐ сѫ скѫ́рши оу̑мѫ́тъ ти.

Ц. Що дꙋ́мате, о̑ безꙋ́мныи? хортꙋ́ваите полéка да вы чꙋ́ѧ и̑ разꙋ́мѣѧ, и̑ такѧ да отвѣщáѧ.

Ж. Полéка ли да хоратꙋ́ваме? гдѣ́то трéбꙋваше да те фѫ́рлиме долꙋ́ о̑тъ Цáрскїѧтъ стóлъ, на когóто сѣдúшъ, и̑ да ти йзвáдиме и̑ двéте о̑чѝ.

Ц. Каквѡ непрáведно, каквѡ злѡ сѫ́мь вы напрáвилъ ѧ̑зъ; кажéте го ѧ̑вно, и̑ не распáлювайте сѫ́ толкова кꙋ́чки повѣснéлы?

Ж. Неказáхме ли ти го е̑дúнъ пѫ́ть?

Ц. ѧ̑зъ го неразꙋмѣ́хъ добрѣ̀, кажéте го втóри пѫ́ть.

Ж. Нѣ́ма пóлошѫ́къ блꙋ́харъ о̑тъ о̑ногóва, гдѣ́то нещѐ да чꙋ́е. Нíе ты го казꙋ́ваме и̑ втóри пѫ́ть, защѡ̀ си напрáвилъ голѣ́ма погрѣ́шка, понéже си оу̑законúлъ да зéме сéки человѣ́къ сéдмь жены̀; и̑ кѫ́къ ти прилúча да си тѫ́рсишъ тѫ́рговїата и̑ Цáрството си, и̑ да сѫ́ немѣ́шишъ на рáботы, коúто ти неприлúчѫтъ. Разꙋмѣ́ли сегà? йли бaремъ да бéше напрáвилъ товà, кѫ́къ сѫ́ка жена̀ да мóже да зéме по сéдмь мѫ́жѣ, коéто щéше да е̑ по прилúчно. обáче добрѣ̀ сѫ́ вúждѫ кѫ́къ нѣ́мѫшъ мꙋ́зѫкъ, и̑ си совсѣ́мъ безꙋ́менъ.

Цáрьо и̑спѫ́ждѫ жены̀те, и̑ оу̑корáвѫ жéнскїѧтъ рóдъ.

О̑ неблагодáренъ и̑ неразꙋ́менъ рóдъ! кога сѫ́мь ѫ напрáвилъ такѫ́въ закóнъ? махнéте сѫ́ тꙋ́такси с

пре́деми, и и́дете въ злы́мъ си ча́съ о́ беззако́ни
и безчелове́чны! защо́то сега́ а́зъ позна́въмъ а́въ
ка́къ жена́ неизмѣна́ва дру́го, о́скѣнь кре́да: и же
скїо ро́дъ сѣ́й плѣ́вели и несогла́сїа, и о́тъ кои́
ка́ща тре́бгне да и́злѣзне, те́гли поди́ра си съ в
дица що́то мо́же: а́ въ ко́то вла́за, зано́са пл
мекъ и о́гнь, то́й же́нскїй ро́дъ е́ е́дна́ кри́на, па́
на съ и́змамы и преда́тельства: то́м родъ е́ пр
па́стьта́ на ма́ката, въ ко́то ся́ чо́въ непресто
но пла́чю ве́те и жа́лбыте на о́каа́нните мо́же. Т
ро́дъ е́ разорѣ́нїето на Баши́те, мъче́нїето на Ма́йк
те, бы́чъ (камши́къ) на Бра́тїата, сра́мъ на Сро́дн
цыте, разорѣ́нїе на ка́щите: и въ кра́тцѣ женыте
мъче́нїе и скра́бь на си́чкїятъ Ро́дъ человѣ́ческїи
де́те си́чки въ злы́мъ си ча́съ, и ве́че недохо́жда
те пре́дъ ме́не, лъка́вы до́хове А́дски. О́ кака́
мате́жъ! каквѣ сокрѫше́нїе напра́вихъ ті́м безб
ныте за ни́що. и ни́какво. Но а́зъ а́ко са́ нао́
ко́й е́ пречи́ната на това́ де́ло, ще мо́ заплатѧ́ ка
то мо́ прили́чѧ, е́то, чи са́ махна́хѧ и о́тидо́
въ злы́мъ си ча́съ безчелове́чныте ті́м жены, ко
то ма́лко о́стана́ дами и́зва́дѧтъ о́чите съ пр
стыте си.

Като си о́тишли́ женыте, и Ца́рьо са оу́мири́лъ ма
ко: а́ Бертолдолъ сѣдѣ́лъ на о́со́бно мѣ́сто и с
ша́лъ си́чко: и поне́же благополу́чно са преп
во́дилъ оу́мѧ́тъ мо́, засмѣ́ялса и о́ти́шълъ пре
Царя́, и ре́кълъ:

Що до́мѧшъ, о́ Царю́? а́зъ, не ли ти ре́ко
какъ днесъ пре́дъ да о́ти́деш да спи́ш, ще пр
чете́шъ книгата проти́вно, о́тъ колкото вче́ра

рéче за похвалà на женúте? Сегà вúждь кѫкѫ тíѧ ти го ѻчúстихѧ.

Ц. ѺКакви дїáволски мóзѫцы, да сáкѫтѫ кѫкѫ áзѫ сѫмь повелúлѫ сéки человѣкѫ да зéма по сéдмь жены: рáбота, коáто никóги несѣмь á помыслилѫ, нúто сънúвáлѫ. ѺКакви лóшавы жены! ѺКакѣвѫ немúлостивѫ рóдѫ!

Б. Ты знáешѫ какво̀ согласíе имáме по междý си.

Ц. Голѣ́ма прáвда имѫшѫ: зарáди това̀ ѐлà сѣднѝ при мéне ѻтгóре на тóм Цáрски стóлѫ, понéже ти мáзѫ.

Б. Кѫ ёдинѫ стóлѫ немóжѫтѫ да сѧ сѫберѫ́тѫ четúры бѣ́тове.

Ц. Ще повелѧ̀ да напрáвѫтѫ дрýгѫ при тóм блúзѣ, и да сѣдúшѫ ѻтгóре, и да слы́шѫшѫ наródѫтѫ, както и áзѫ прáвѧ.

Б. Любóвь и начáлство, нещѫтѫ содрýжество: зарáди това̀ ѻправлáвѧй ты сáмь, гдѣ́то си Господáрь.

Ц. Áзѫ разýмѣ́вѫмѫ да си ты пречúната на тóм матéжѫ.

Б. Ты го йзкеднѧ́шѫ разýмѣ́, и немóжешѫ ѻтúстина да ме накáжешѫ, защóто áзѫ пребѧрзáхѫ да йспѧ́лнѧ ѻбещáнїето си.

Ц. Прóчее, понéже си йзнамѣ́рилѫ такáва вѣ́щь, прощáвѫмѫ те: áмѝ ѧ́ кажúми кѫкѫ йстакѧ́ тáм лъкáвщина?

Б. Áзѫ ѻтúдохѫ, и намѣ́рихѫ ѻнáѧ жена̀, на коáто дáдохте ѻглѣдáлото, и ѧ́ напрáвихѫ да повѣ́рва какѫ ты пакѫ йскѧшѫ да го разбíешѫ, и да сѧ дадѐ половúната на непрїáтелката йѫ. И ѻще, че си ѻ̀ *законúлѫ* сéки человѣ́кѫ да зéма по сéдмь жены

зарадѝ това̀ тѝѧ сѣбра́лѧ то́лкова мно́жество жены́, ѝ на пра́вихѧ то́ѧ вы́кз що го чѣ̀ пред̀ ма́лко.

Ца́рьо сѧ пока́ювѧ че ѝзре́кѧлъ зло̀ за жены́те, ѝ зарадѝ това̀ пакъ ги похвала́вѧ.

Ц. Ты́ си бы́лъ голѣ́мъ ѝзобрета́тель, но лъ́ка́въ, ѝ ма́лко сѧ ста́нѣшъ дне́съ причи́на на голѣ́мо безчи́нїе, ѝ жены́те ѝма́ли пра́вда: ѧ̃зъ не-мо́жехъ да повѣ́рвѧмъ какъ же́нскїо ро́дъ е̋ то́лкова лъ́дъ, за да сѧ принѣ́ди да напра́ви то́лкова голѣ́мо смѹще́нїе, безъ голѣ́ма пра́вда: ѝ каква̀ по голѣ́ма причи́на сѧ̀ тѧ́ мо́жешъ да ѝмъ даде́шъ за да сѧ вдивѧ́тъ врѧхъ ме́не? Подо́бно ѝ ме́не да́де причи́на да хортѹ́вѧмъ врѧхъ жены́те, що̀то нещѣ́хъ да речѫ̀ ни́кога: ѝ печа́ленъ сѧмь ѝ пока́ѧнъ, ѝ пакъ дѹ́мѧмъ, какъ человѣ́къ безъ жена̀, като ло́зѣ̀ безъ сѧ̀гра́да е̋: гради́на безъ ѝсто́чникъ, рѣка̀ безъ мо́сть, са́дъ безъ цвѣ́тѫ̀, ро́щъ безъ листа̀, кла́съ безъ зѫ̀рна, дѫ̀рво̀ безъ пло́дъ, село̀ безъ да́нокъ, кре́пость безъ стра́жѧ, Пала́та безъ прозо́рцы, ко́ла безъ лѣ́ствица, трїанда́филъ безъ миризма́, пръ́стенъ безъ многоцѣ́ненъ ка́мень, дѫ̀рво̀ безъ сѣ́нка, морѐ безъ ры́ба, лива́да безъ прозвене́нїѧ, ѝ въ кра́тцѣ, сѧ̀нїй, ко́йто е̋ лише́нъ сѧ̀ тако́ва сла́дко содрѹ́жество, мо́же да сѧ нарече́, защо̀ е̋ сѧ̀глѣда́ло безъ свѣ́тъ, ѝ дїама́нтъ безъ грѣ́мнѣ.

Б. ѝ е̑дно̀ Магаре безъ самаръ.

Ц. Ты́ си безчелове́чна тва́рь.

Б. *Ты́ ме позна̀ ѝзведнѫ́шъ:* про́чее, поне́же ви́ждѧмъ *какъ ѝмѧшъ* на то́лкова благоговѣ́нїе жены́те, и

щà вéчѣ да говóриме за тѣхъ, и ѻнова, щò премúнѫ, нéка премúне.

Ц. Кóйто йскѫ да ми é прїáтель, да неосѫждáвѫ женúте, защò тóй никого неповреждáвѫтъ: не дрѫжѫтъ ѻръжїа, нетрѣсѫтъ кáранїата: но сúчките сѫ склóнны, рáдостны, милостúвы, мúрны, ѻбычлúвы, оукрасéны сѫсъ сѣкѫква добродѣтель: за коéто не ми раздрáзнувай гнѣвѫтъ врѫхъ тѣхъ, че повелѣвѫмъ да ти дадѫтъ прилúчното мъчéнїе.

Б. Áзъ нехвáтѫмъ вéче телокéте нá тáм Китáра: но да внимáваме на дрýго, и така ще бѫдеме прїáтели любéзни.

Ц. ѺтúстинА, защò дúмѫ послóвицата: несравнúвайсѧ съ поголѣмыѫтъ си, и ни сѧ препúрвай сѫсъ сúленъ человѣкъ: и стóй далéчъ ѻтъ бѫрзата водà.

Б. Ѻще и ѻтъ мúрната водà: человѣкъ гдѣто мълчи, неми сѧ áресувѫ.

Царúцата прáща да йска Бертóлда ѻтъ Царà, за да го. вúди.

Въ ѻновà времѐ, катò сѧ разговáрали така прїáтелски Цáрьо и Бертóлдолъ, дойшéлъ éдинъ прáтенъ ѻтъ Царúцата, и рéкълъ: Цáрьо! Царúцата желáе да вúди Бертóлда, и мóлити сѧ да й го провóдишъ. Á тїà понéже былà сѧ научúла кѫкъ тóй ѻбычáлъ да сѧ пресмúвѫ на женúте, на мúслилѫ да напрáви да го бíятъ добрѣ. Товà като чúлъ Цáрьо, ѻбѫрнѫлсѧ кѫмъ Бертóлда, и рéкълъ мý:

Ц. Царúцата провóдила да те тѫрси, и éто провóденныо, кóйто é дойшéлъ сáмо за тéбе, защóто желáй да те вúди.

Б. То́лкова за добро̀, ко́лкото и̂ за зло̀ сѫ́вѫтъ посла́нїата.

Ц. Сокѣ́стьта̀ на лъка́ваго человѣ́ка всегда̀ го ха́пи и̂ грызѐ.

Б. Дво́рнытъ смѣ́хъ, неприли́ча на се́лскїътъ.

Ц. Чи́стытъ преминѣ́вѫ свобо́дно презъ срѐдь пѣ́шките.

Б. Разгнѣвѣ́ната жена̀, распа́ленныо пла́мекъ, и̂ прови́тїо тига́нъ, голѣ́ма вре́да сѫ на кѫ́щата.

Ц. Че́сто сѫ слу́чава̀ѫ на ло́шавытъ человѣ́къ о̂нова̀, о̂тъ ко́ѐто сѫ бои̂.

Б. Ра́ко че́сто йска́чѫ вѫнь о̂тъ тига́ната, за да сѫ йзба́ви, и̂ па́дѫ въ жара́вата.

Ц. Ко́йто сѣ́е беззако́нїа, злѣ̀ жѫ́нѣ.

Б. О̂тдо́лъ подъ ша́пката че́сто стои̂ скры́та кра́стата.

Ц. Ко́йто е̂ сѫбра́лъ платно́то, нека го распрострѐ.

Б. Злѣ̀ мо́же да сѫ распрострѐ, кога́то кра́йщата мъ̀ сѫ сѫбра́ни.

Ц. Ко́йто сѣ́е тръ́нѣ, да нехо́ди бо́съ.

Б. Жесто́ко е̂ да ри́тъ нѣ́кой проти́въ о̂стри́лото.

Ц. Небо́йсѧ чи ще те напра́ви нѣ́кое зло̀.

Б. Неболи̂ глава́та о̂ного́ка, ко́йто оу̂тѣша́ва дрѹ́гите.

Ц. Ми́гаръ сѫ бои́шъ о̂тъ Цари́цата, за де те неоскѫ́рбѝ?

Б. Жена̀ разгнѣвѣ́нна, морѐ безъ приста́нище е̂.

Ц. Цари́цата е̂ милости́вѫ, и̂ жела́й да те ви́ди: о̂тиди̂ про́чее ра́достенъ, и̂ не бо́й сѧ.

Бертолдолъ о̂ти́въ при Цари́цата.

Бертолдолъ като о̂ти́шълъ при Цари́цата, ко́ато сѫ *нау́чилѫ, както ре́кохме*, лъка́вщината, ко́ато на*пра́вилъ на жены́те* въ преми́налытъ дѐнь, бы̀л

рекла да приготвятъ нѣколко тоѣги: и повели на женыте да го затворятъ въ ѣдна кѫща, и да му йстѫрсятъ добрѣ добрѣ прахьта отъ дрѣхата. А тїа тътакси като видѣла Онова страшното лицѣ, разгнѣвиласа, и рекла:

Ц. Виждь какво лицѣ сфинково (*) йли Баснослóвно чудóвище.

Б. Тенджерата выкѫ задъ тигнятъ.

Ц. Кѫкъ те зовѫтъ?

Б. Азъ незовѫ никого.

Ц. Какъ тѣ выкятъ?

Б. Който ме выкѫ азъ му са Обаждѫмъ.

Ц. Кѫкъ те йменувятъ?

Б. Азъ не сѫмь са йменовалъ никоги, гдѣто да запóвнѫ.

Ц. До гдѣ Царицата йспытовалѫ Бертолда, ѣдна отъ рабыните и донеслѫ ѣдинъ сѫдъ пѫленъ съ вода, за да го тѣрнятъ да сѣдне вѫтре: но Селачанино хитръ, и като разумѣлъ това, стоялъ мнóго савѣденъ, и тътакси намыслилъ нóва лукавщина, като Царицата послѣдувалѫ дѣмата си.

Хитрость Бертóлдова за да му сѫ неизмóкри задницата (газѫтъ).

Ц. Кѫкъ знаешъ толкова лукавщены? и виждѫшсѫ като ѣдинъ врачъ?

Б. Сéки пѫть, като ми са йзмокри задницата, азъ врачувѫмъ сéка рáбота, и знамъ ако и ѣднѫ жена

(*) Сфинкъ са зовѣ ѣднó животно оудивително человѣкообразно, съ речъ глава и рѫцѣ женски, тѣло кучешко, крыла и ноктѣ мъски, Опашка драконтова, а глась человѣчески.

пра́ви любо́въ, и а҃ко е҃ нѣ́кой пѫ́ть согрѣши́лъ съ нѣ́кого, и а҃ко е҃ безче́стна йли че́стна: и въ кра́тцѣ се́ка ра́бота врачу́вамъ, и а҃ко да ймъ ту́ка нѣ́кой да ме йзмо́кре о҃тдйра, а҃зъ зна́мъ да ка́жъ се́ка ра́бо҃та сега̀ т҃́такси.

Бертóлдолъ сѫ йзва́вувѫ о҃тъ вода́та.

Тогáва о҃на́ рабы́на, що занéсла̀ вода́та, за да го йзмо́кре, като чу́ла таки́ва дýмы, зе́ла а҃ о҃тъ та́мо полéчка полéчка, защо̀ съ бойлъ да й неизави́ нѣ́коа грѣ́шка: и така нито дру́га нѣ́коа дерзна́лъ ве́че да мý напра́ви нѣщо оучти́во, защо̀ си́чките йма́ли (както е҃ о҃бы́чае да дýматъ) нѣ́кое раздира́нїе въ коре́мятъ си. О҃ба́че Царúцата като была̀ съ разгнѣви́лъ врѫ́хъ не́го, повели́лъ се́ка рабы́на да зе́ме по ѣ҃дно̀ дрѵ́во̀, и да го бíятъ добрѣ́: за това̀ о҃ны̀ зате́кли съ врѫ́хъ не́го съ голѣ́мо нападе́нїе, не́жели както напра́вили дїонисїа́тските же́ны̀ врѫ́хъ о҃каа́нный о҃рфе́а и злощастный Бертóлдолъ като съ видѣ́лъ въ така́ва голѣ́ма бѣ́да̀, прибѣ́гналъ пакъ въ о҃быкнове́нната си хи́трость, и о҃бѫ́рналъ кѫ́мъ тѣ́хъ и ре́кълъ:

Но́ва хи́трость Бертóлдова за да сѫ небíе.

Б. О҃на́, о҃тъ ва́съ, кóто е҃ намы́слилъ да оу́тре Цáрь на трапе́зата о҃на̀ не́ка ме пѫ́рво оу́да́ *и а҃зъ съмъ благода́ренъ.*

Тогáва си́чките начнѫ́ли да съ поглѣ́дватъ ѣ҃дна̀

га и дѹмáли: áзъ не сѫмь помы́слилъ ни́коги да напрáвѧ товà дѣ́ло, нито áзъ ѻ́твѣщáвалъ дрѹ́га, и така ѻ́тъ рѫкà на рѫкà ѻ́твѣщáли сѝчките, дорѹ́ до Царѝцата: до гдѣ вѫрнѫ́ли дрѫвéтата на мѣстáта и́мъ, и такови́мъ ѻ́бразомъ ѻ́тъ страшны́те оу́дары ѻ́стáнѫлъ небѝтъ, и неповреде́нъ до́брый Бертóлдолъ на ѻ́нѣй чáсъ.

Царѝцата желáе сѫ́съ всѧ́къ спосо́бъ да сѧ бíе Бертóлдолъ.

Царѝцата, поне́же совсѣ́мъ сѧ распалювáлъ на гнѣ́въ врѫ́хъ Бертóлда и йскала да сѧ бíе. Прове́дилъ да речѫ́тъ на страѫ́ты́те и, когáто йзлѣ́зне вѫ́нъ Бертóлдолъ, да го бíатъ безъ ми́лость, и содрѹ́жествовáли го четы́ри ѻ́тъ рабы́те и, кои́то требовáло да и́ занесѫ́тъ по́слѣ новины́те ѻ́тъ какво́то сѧ ѣ́ слѹ́чило.

Хи́тростъ высочáйша Бертóлдова за да сѧ небíе ѻ́тъ стражáрыте.

Бертóлдолъ като видѣ́лъ, какъ съ ни́кѫкѫвъ спосо́бъ неможи́лъ да сѧ йзбáви, прибѣгнѫлъ пакъ въ ѻ́быкновéнното си хѹдо́жество, и ѻ́бѫрнѫлъ сѧ кѫмъ Царѝцата, и ре́кѫлъ и́: Поне́же áзъ ви́ждѫмъ я́кно какъ ты́ йскѫшъ да ме бíатъ, мóлѧ те, направи́ми товà добрѡ̀, защѡ̀ проше́нїето ми ѣ́ оу́мѣ́ренно, и мо́жешъ да го напрáвишъ, и тѣ́бе ни́що непóлзѹвѫ, сти́га сáмо мéне да бíатъ. Повели́ прóчее на тíа, що и́дѫтъ да ме содрѹ́жѫ́тъ, да речѫ́тъ на стражáрыте да оу́вáрдѫтъ главáта ми, а дрѹ́гото да го напрáвѧтъ ѵ лѹ́чшїй конéцъ.

Цари́цата неразу́мѣлѫ преноше́нїето, за това̀ запове́дала̀ да речѫ́тъ на стража́рыте, да поми́лу́ютъ глава́та, а̂ о̑ста́токѫтъ да го напра́вѧтъ къ лу́чшїй коне́цъ. И̂ така̀ о̑нѝ тръгна́ли съ Берто́лда пра́во при стража́рыте, кои́то и̂ма́ли въ рѫцѣ́те си дъ́рве́тата, за да го и̂зрабо́тѧтъ и̂зра́дно. Затова̀ Берто́лдолъ, начна́лъ да вѫрвѝ предѝ дру́гите то́лкова бѫ́рзо, гдѣ́ то съ о̑тдалечи́лъ о̑тъ тѣ́хъ доко́лно разстоа́нїе. А̂ о̑нїи кои́то го содру́жествова́ли, като видѣ́ли стража́рыте гото́вы да и̂спѫ́лнѧтъ повелѣ́нїето, а̂ Берто́долъ като о̑ти́шълъ бли́зу́ при тѣ́хъ, начна́ли да вы́кѧтъ о̑тъ дале́чъ и̂ ду́ма́ли, оу̑милости́ве́те глава́та, а̂ о̑сто́токо направе́те къ лу́чшїи коне́цъ, защо̀ така̀ повелѝ Цари́цата.

Рабы́те съ би́ли вмѣ́сто Берто́лда.

Стража́рите като видѣ́ли Берто́лда предѝ дру́гите, са́кали чи то́й е̑ глава́та, о̑ста́вили го̯̀ѝ премѝнѫлъ безъ да го покреда́тъ о̑тнѣ́дъ. И̂ кога́то дошлѐ рабы́те, запо́чнали да ги тъпча́тъ такѝ добр *до гдѣ́ и̂ма̀ и̂спочу́пели* съ дъ́рве́тата и̂ рѫцѣ́т *глабы́те.* *Въ кра́тцѣ* да рече́ме, нема́ло мѣ́сто,

то да непрїе́ло оу҃дара́нѣ. И́ така́ си́чките стѫпка́ни, и́ йспотроше́ни вѫрнѫ́лисѧ при Цари́цата: ко́ато, като сѧ научи́лѧ ка́къ Берто́лдолъ съ така́ва лъка́вщина сѧ йзба́вилъ, и́ ка́къ напра́вилъ и́ би́лисѧ вмѣ́сто не́го рабы́те, за ко́ето сѧ разспа́лилѧ вра́хъ не́го двоа́ко, и́ заклѣ́ла сѧ да си ѻ҃тмасти́: ѻ҃ба́че на ѻ҃нїи́ ча́съ скры́ла си гнѣ́вътъ, и́ ча́калѧ но́кѫ причи́на- И́ така́ повели́ла да ѧ йсцѣлѧ́тъ рабы́те, кои́то, както вы ре́коха, были́ оукрасе́ни за пра́здницыте, както е́ ѻ҃бикнове́нно да сѧ дѣ́ма.

Берто́лдолъ сѧ вра́щѫ при Царѧ́, и́ пра́ви е́дно́ хѹдо́жество прекра́сно на е́динъ чѹжехлѣ́бецъ.

На дрѹгїѧ́тъ де́нь, начнѫ́лъ Ца́рскїѧтъ Дво́ръ да сѧ пѫ́лни ѻ҃тъ Кавалларе́й и́ Баро́ни по ѻ҃бы́чаето. А҃ Берто́лдолъ неостана́лъ да неоти́де и́ то́й по ѻ҃бы́чаето си: затова́ Ца́ро като го видѣ́лъ выкнѫ́лъ го пред не́го си, и́ ре́кѫлъ мѹ́:

Ц. И́ добрѣ́, ка́къ преми́нѫ сѧ Цари́цата?

Б. ѻ҃тъ кра́йѧтъ на дре́хата до папѹ́цыте, ма́лко е́ растоа́нїето.

Ц. Море́то, бе́шели мно́го смѹ́щѣ́нно?

Б. Ко́йто зна́е добрѣ́ да пла́вѫ, преминѹ́вѫ безбѣ́дственно.

Ц. Небо́то оу҃страша́кѫше сѧ голѣ́мъ гра́дъ?

Б. Градо́ паднѫ́ вра́хъ дрѹ́ги.

Ц. А҃джеба, мы́слишъ ли да е́ стана́ло а҃́сно?

Б. А҃зъ ѻ҃ста́вихъ небо́то мно́го замѫглѣ́но.

Дéрзость на ѐдúнъ чѹжехлѣ́вецъ (фагó́тъ).

Óный часъ ѐдúнъ чѹжехлѣ́вецъ (прихлѣвáтель) бúлъ дойшелъ тáмо, и стоáлъ блúзѹ до царѧ̀, и правúлъ óще да сѧ смѣ́ѧтъ, и назовáвѧлсѧ а̂стелúвъ, понéже бúлъ дебéлъ, но мáлѧкъ на вúдъ, и дебѣ́глагóлавъ (а̂врáшъ) рéкѧлъ на Царѧ̀: да живѣ́е Цáрството ти, направúми ѐднò добрò да сѧ разговóрѧ мáлко съ тóма Селáчанинъ, защóто йскѧмъ да го йстрéбѧ óтъ тѹ́ка. Рéкѧлъ мѹ́ Цáро: направѝ óновà, щото ти сѧ а̂рéсѹвѧ, óбаче глѣ́дай да непострáдѧшъ като нѣ́кой си на йме Бенвенѹ́тъ, кóйто óтúшѧлъ да брѧ́сне, и óбрѧ́снѧлсѧ. Нѐ, нѐ, óтвѣщáлъ фагóтъ, сир: а̂стелúвыо: а̃зъ мѹ́ сѧ небóѧ. Й óбѧ́рнѧлсѧ кѧмъ Бертóлда съ развратéно лицѐ й рéкѧлъ мѹ́:

Ф. Щò дѹмѧшъ, óт ношнáѧ врáно (*), пáднала óтгнездóто?

Б. Съ когò хоратѹ́вѧшъ ты, кѹковúцо óшáкина?

Ф. Кóлко часовѐ ймѧ óтъ сотворéнѣето на мѣ́сацѧтъ,

(*) *Ношнà врáна сѧ зовѐ, прúлипѧтъ.*

да Бáныте на Лѣ́ка?

З. Кóлко растоáнїе прáвишѫ ты Óтѫ бакѫ́рныѧтѫ сóкѫ (чорбà) до росáта?

Ф. Защò чéрната кокóшка снóса бѣ́ло а҃йцѐ?

Б. За кòѫ причúна бúчо на Царà прáви чéрны рáныте на тéве, сир: гѫ́зните бѣ́тове на фаврїáна?

Ф. Кòи сѧ пóвече, Тѣ́рцыте ли, йли Є́врéйте?

З. Кòи сѧ пóвече, Óнїа що ймѧшѫ на рúзата си ли, йли на брадáта?

Ф. Селáчанино, и̂ Магáрето сѧ сѧ родúли вѫ є̂днò рождéнїе.

Б. Ѝстелúвыо и̂ свинáта, а̂дѫ́тѫ и̂ двáматѧ вѫ є̂днò корúто.

Ф. Кóлко времѐ ймѧ Óтѫ кѫ́кѫ не си а̂лѫ рапóнѫ?

Б. Кóлко йма Óтѫ кѫ́кѫ не сѧ ти дáли покрúвката?

Ф. Ты бúволѫ ли си йлѝ козà?

Б. Нетѣ́рмай вѫ лúкѫтѫ Родúтелите си.

Ф. До когà ще Óстáвишѫ на є̂днà страна лѣ́кáвщиныте си?

Б. Когáто Óстáвишѫ и̂ ты да неблúжешѫ талáрите на повáрнята.

Ф. На Селáчанино недáвмай тоáга вѫ рѫ́ката.

Б. На Свинáта, и̂ на жáбата нечестѝ блáтото.

Ф. Вранáта нúкоги не є̂ донéслѧ нóвы новины.

Б. Дѣгáно, и̂ Сокóло всегдà послѣ́дѣвѫтѫ мрѧ́шыте.

Ф. А̂зѫ сѧмь дóбрѫ человѣ́кѫ, и̂ добрѣ́ родéнѫ.

Б. Кóйто сѧ хвáли, вмагарáвѧсѧ.

Ф. Селáчанино є̂ грóзно и̂ злò живóтно.

Б. Ѝ Ласкáтельо є̂ є̂днò грóзно чѣдóвище.

Ф. *Нúкоги* сѧ ненамы́рѧ Селáчанинъ безъ Лѣкáвщена.

Нúкоги сѧ ненамы́рѧ петéлъ безъ гердáнъ, и

прихлѣба́тель безъ ласка́телство.

Ф. Папу́цыте ти и́мѧтъ оу́ста́та си о́тво́рены.

Б. Пресмы́вѧтъ ти сѧ, защо си е́ди́нъ ско́тъ.

Ф. Калцу́ните ти сѧ цѣли зако́рпени.

Б. По добрѣ да и́мѧ нѣ́кой калцу́нете си зако́рпени, не́жели е́дно́ лице́ като твое́то.

Фаго́тъ и́мѧлъ мно́го зна́цы по ли́це́то, ко́йто мы́ бы́ли напра́кени, защо́то мы́ прилича́ли: гдѣ́то като ви́дѣлъ че Берто́лдолъ го до са́ждѧ на тѣло́то, и́ незнайлъ що да о́твѣща́е, зачарви́ло мы́ сѧ лице́то о́тъ сра́мъ като о́гнь: и́ си́чките що бы́ли въ дво́рѧтъ начна́ли да сѧ смѣ́ѧтъ за то́ѧ Берто́лдовъ о́твѣ́тъ, а́ фаго́тъ да мѧлчи́, и́ съ ра́дость йскѧлъ да си о́ти́де, а́ко не бе́ха го дѫржа́ли, Каваларе́йте и́ Баро́ните.

Но Берто́лдолъ, защо́то хоратува́лъ мно́го, и́ма́лъ оу́ста́та си пѫ́лни съ плю́нки, и́ като незнайлъ гдѣ́ да плю́не, поне́же си́чкїѧтъ дво́ръ бы́лъ оукрасе́нъ съ копри́нани и́ зла́тни сы́кна, ре́кѧлъ на Цара́: гдѣ́ йскѧшъ да плю́нѧ? Ца́рьо мы́ ре́кѧлъ: йди́ плюни́ на то́ржещето (паза́ро). Тоги́ва Берто́лдолъ сѧ о́бѫ́рнѧлъ кѫмъ фаго́тъ, ко́йто ка́кто ре́кохме, бы́лъ мно́го бѣлогла́въ, и́ плюнѫ́лъ на сре́дь глава́та мы́: затова́, то́й като сѧ разгнѣви́лъ, о́пла́кѧлсѧ на Цара́ за то́ѧ оу́ко́ръ. А́ Берто́лдолъ ре́кѧлъ: Ца́рьо ми да́де во́ла да плю́нѧ въ сре́дь то́ржещето: и́ кое́ то́ржеще е́ подобро́ о́тъ глава́та ти? не ли дѫ́мѧ послу́вицата „Бѣлогла́ва Глава́, то́ржеще на вѫ́шките? е́то́ про́чее, като а́зъ несѫмъ согрѣши́лъ ни́що: но плюнѫ́хъ на то́ржещето, по Ца́рското повелѣ́нїе.

Си́чкїо дво́ръ о́тда́лъ пра́вда на Берто́лда, а́ фаго́тъ

кото си йстрúвлъ главáта, трéбовáло да йма търпéнїе: и покáлсѧ Отúстина зарадú дерзостьтà си, комто прїéлъ да сѧ препúрѧ съ Бертóлда: И сúчките сѧ радовáли, защóто тóй сѧ хвалúлъ че имáлъ голѣмо Остроумїе, и пѫрвомъ сѧ пресмúвлъ на сúчките дрúги: но сегà Отъ срáмъ недерзáлъ да си повдúгне нúто óчите, и мáлко Останáло Отъ жáлъ да Отúде да сѧ оубéси. И защóто былò вéчерь, Цáрьо пѫснѫлъ Барóните, â на Бертóлда рéкълъ, защо нà оутреньтà да сѧ вѫрне при нéго, но да вѫде нúто гóлъ, нито Облéченъ.

Прекрáсна хúтрость Бертóлдова, кóйто дойшéлъ прéдъ Цáрѧ, въ спосóбъ както мý рéкълъ.

На оутреньтà дойшéлъ Бертóлдолъ прéдъ Цáрѧ Обивúтъ въ ѐднà мрѫжа: â Цáрьо, като го видѣлъ така, рéкълъ мý:

Ц. Защó си дойшéлъ така прéдъ мéне?

Б. Нели ми рéче, да сѧ вѫрнѫ тáм зáранъ прéдъ тéбе *въ спосóбъ* гдѣто да несѫмъ нúто гóлъ, нúто Облéченъ?

Ц. Ѻти́стина, ре́кохѫ ти.

Б. Ѣто ме прѣчее сега̀ Ѻбиви́тѫ въ та́м мра́жа, съ кои́то ча́сть Ѻтъ оу̑дите ми съм закры́ватъ, а̑ ча́сть ви́ждатъ.

Ц. Гдѣ бѣ́ше до сега̀?

Б. Та́мо а̑зъ гдѣ́то бѣ́хъ, ве́че не́съмъ: и̑ та́мо гдѣ́то сега сѣдѫ́, дрѣ́въ немо́же да сѣдѝ, Ѻсве́нь а̑зъ.

Ц. Що̀ пра́ви Баща́ ти, Ма́йкати, Бра́тъ ти, и̑ Сестра́ти?

Б. Ѻтъ е̑дна̀ жена̀, пра́ви дв҃ѣ; Ма́йка ми пра́ви на сосѣ́дка си Ѻнова̀, кое́то ве́че неще да и̑ го пра́ви. Бра́тъ ми ко́лкото намѣ́ри, Ѻби́вѫ ги: а̑ Сестра́ ми пла́че за Ѻнова̀, за кое́то съм е̑ смѣ́лѫ си́чката та́м годи́на.

Ц. И̑стѫлкѹ́вай ми та́м Га́танка.

Б. Баща̀ ми на поле́то, като и̑скаше да запѹ́ше е̑ди́нъ пѫ́ть, затра́не го: и̑ така Ѻни́а, кои́то и̑махѫ Ѻбы́чай да преминѹ́ватъ Ѻтъ го́рныѧтъ пѫ́ть, сега̀ преминѹ́ватъ кога̀ Ѻтъ тѹ́ка, кога̀ Ѻтъ та́мо презъ тра́нето, до то́лкова, защо̀ та́мо гдѣ́то бѣ́ше е̑ди́нъ пѫ́ть, стана́хѫ два̀. Ма́йка ми затва́рѧ Ѻчи́те на е̑дна̀ со сѣ́дка, ко́ѧто оу̑ми́рѧ, ра́бота, ко́ѧто не ще ве́че да и̑ ѧ̀ пра́ви. Бра́тъ ми, като сѣдѝ на Слѫ́нцето, оу̑би́вѫ ко́лкото вѫ́шки намѣ́ри на ри́зата си. Сестра́ ми си́чката та́м годи́на е̑ и̑гра́лѧ, и̑ съм е̑ смѣ́лѫ съ любо́вникѧтъ си, а̑ сега̀ пла́че на постѣ́лката болѣ́сти́те на рожде́нїето си.

Ц. Ко́й е̑ на́й голѣ́мъ де́нь?

Б. Ѻни́й, въ кого́то сѣдѝ нѣ́кой безъ да а̑дѣ́.

Ц. Кол҃ѧ лѹ́дость е̑ на́й голѣ́ма на человѣ́ка?

Б. Да съ и̑мѫ́ че е̑ мѹ́дрѫъ, сир: хи́трѫъ.

Ц. За коѧ причúна побѣлáвѫ пóскоро главáта, â не брадáта?

Б. Защó то косáта ѣ̃ станáлѫ пóнапредѫ ѻ̃тѫ брадáта.

Ц. Коѐ ѣ̃ ѻ̃новà дѣ̀тѣ, що скѹ́би на Мáйка си брадáта?

Б. Вѫртéното.

Ц. Коѧ ѣ̃ ѻ̃нáѧ трева̀, що ѧ̃ познáвѫтѫ дáже и̃ крúвитѣ?

Б. Копúвата.

Ц. Коѐ ѣ̃ ѻ̃новà жéнско, що сéкога и̃грáе вѫ водáта, и̃ нúкоги не си ѻ̃мúва нозѣ́те?

Б. Вáрката.

Ц. Кóй ѣ̃ ѻ̃нúй, що сѧ сáмь запúрѫ?

Б. Какавúдата, сир: чéрвико на пашкóлѫтѫ.

Ц. Кóй цвѣ́тѫ ѣ̃ нáй лóшавѫ?

Б. Кóйто и̃злáзѧ ѻ̃тѫ бѫ́чвата, кога сѧ свѫ́рши вúнóто.

Ц. Коѐ ѣ̃ нáй безчеловѣ́чно дѣ́ло?

Б. Вѣ́таро, защо сѧ оу̃вúрѫ дорѹ̀ и̃ подѫ полы́те на жены́те.

Ц. Коѐ ѣ̃ ѻ̃новà, што нúкой го нещѐ вѫ кѫ́щата си?

Б. Погрѣ́шностьтà (кабахáто).

Ц. Коѐ ѣ̃ ѻ̃новà крúво, що сѣ́чѐ нозѣ́те на сúчките прáви?

Б. Джелáзого, и̃ли срѫ́по сѫ когóто жѫ́нѫтѫ жúтото.

Ц. Коѐ жéнско ѣ̃ нáй злощáстно?

Б. Ношовы́те гдѣ́то мѣ́сѧтѫ хлѣ́бѫтѫ.

Ц. Кóлко си годúны ты?

Б. Кóйто четѐ годúныте си, прáви числéнїе сѫсѫ смѫртьтà си.

Ц. Коѧ вéщь ѣ̃ нáй бѣ́лѧ.

Б. Деньѹ̀.

Ц. Пóвече ѻ̃тѫ млекóто?

Б. Пóвече ѻ̃тѫ млекóто, и̃ ѻ̃тъ тóѧ снѣ́гъ.

І. Ты, а̂ко ненапра́виш҃ да ви́дѧ това̀, ще покела̀ да те бі́ат҃ си́лно.

ѕ. О̃ злополо́вчїе, и̂ злощастїе на дво́рѧт҃!

Хи́трость Берто́лдова за да сѧ не́бїе.

О̂ти́шѧлъ Берто́лдолъ, и̂ вдигна́лъ е̂дно̀ ведро̀ съ мле́ко̀, и̂ вне́слъ го скры́шомъ въ Ца́рската о̂да̀ попладни́на, и̂ затво́рилъ си́чките прозо́рцы: ӓ Ца́рьо безъ да зна́е, като влѣзна́лъ въ о̂да́та си, стѧпи́лъ въ ведро́то съ млеко́то, и̂ преобѣ́рнѧлъ го и̂ йси́пѧлъ, и̂ ма́лко о̂стана́ло да па́дне съ о̂чи́те си на земла́та. За кое́то, като сѧ разгнѣви́лъ, повели́лъ да о̂тво́рѧт҃ прозо́рцыте; и̂ като видѣ́лъ мле́ко́то разла́но на земла́та, и̂ какъ сѧ оу̑да́рилъ въ ведро́то, за по́чналъ да вы́ка, и̂ дума́лъ:

І. Кой е̃ тъ́рнѧлъ това̀ ведро̀ съ мле́ко́то въ о̂да́та ми, и̂ затво́рилъ прозо́рцыте за да сѧ препѧ́нѧ?

ѕ. А̃зъ, а̃зъ го напра́вихъ, за да ти пока́жѧ какъ де́нь҃о̀ е̃ на́й бѣ́лъ, и̂ по́чистъ о̂тъ мле́ко́то. Защо̀ а̂ко мле́ко́то бѣ́ше повѣ́ло о̂тъ день҃ѧтъ, то ще́ше да ти свѣ́тне въ о̂да́та, и̂ нещѐше да сѧ оу̑да́ришъ въ ведро́то, както напра́ви.

І. Ты си е̂ди́нъ лъка́въ Села́чанинъ, и̂ на се́ка ко́шница намы́рѧшъ превѣзло́то. А̂ми кой е̃ о̂нїй, що и̂де тъ́ка? той е̃, както сѧ ви́ждѧ е̂ди́нъ прово́денъ о̂тъ Цари́цата, и̂ дрѧжѝ е̂дно̀ писмо̀ въ рѧка́та си. О̂ттегли́сѧ ма́лко на е̂дна̀ страна̀, за да разу́мѣ́ѧ що дѣ́лѧ.

ѕ. *А̃зъ си о̂ти́вѧмъ*, но дано да не бѫ́де ло́шава вѣ́сть *заме́не.*

Мечтáнїе, гдѣ́то дойшлѡ́ до главы́те на грáдските жены́.

Дойшéлѫ прóчее прáтенныо, и като напрáвилѫ прилúчното поклонéнїе на Цáрѧ, подáлѫ мѫ́ писмóто на рѫкáта, коéто Óписвáло слѣ́дѫющите: Óбоговѣ́нчáнный Цáрю! знáй, зашѡ́ благороднѣ́йшите жены́ грáдски желáмли, нáйпаче йскали свобóдно Óтѫ Цáрѧ, да ймѫ соизвóли, за да мóжѧтѫ и Óны̀ да влáзѧтѫ вѫ совѣ́тыте, и вѫ грáдските оу̑прáвленїа, кáкто сѧ̀ и мѧжѣ́те ймѫ, и да мóжѧтѫ да йзбúрѧтѫ и да чóвѧтѫ Óбвинéнїѧта, и да Óпредѣлáвѧтѫ: вѫ крáтцѣ да стрóвѧтѫ сúчкото Óнова̀, коéто стрóвѧтѫ на Старостьта́ си, и пѫ́рвыте на градѫ́тѫ: и дѫмáли кѫ́кѫ сѣдéли и дрóги, коúто сѧ оу̑прáвлѧ́вали Цáрства, и Нача́лства сѫ̀ тóлкова премѫ́дрость, коúто не сѧ напрáвили мнóго Царѣ́та: и кѫ́кѫ Óще йзлѧзúли на Бóй, и оу̑вáрдили мѣстáта си, и Цáрстката си сѫ̀ голѣ́мо ю̑нáчество; и зарáдѝ това̀ нетрéба Цáрьо да ги Óтпѫ́де, но да ги прїéме, и да ги напрáви да прїéмѧтѫ желáемото: понéже ймѫ сѧ виждáло тéшко да ймѧтѫ мѧжѣ́те Цáрствата, и властьта̀ на сéка рáбота, а̑ Óны̀ да сѧ дрѧжѫ́тѫ за нúщо. На конéцѫ всѣ́хѫ, дѫмáли, кѫ́кѫ на потрéбныте рáботы щéли да бѫ́дѧтѫ Óны̀ тóлкова тáйны, кѫ́кто и мѧжѣ́те, бéлкимѫ и пóвече. И̑ затова̀ Царúцата правúла голѣ́мо наставлéнїе, и мѫ́ сѧ молúлѧ̀ твѫ́рде мнóго за тáѧ причúна. Като прочéлѫ Цáрьо писмóто, и разумѣ́лѫ лѫ́дото йскан҃ѣ жéнско, незнайлѫ кóй пѫ́ть да оу̑ловú. Прóчее Óбѫ́рнѫлсѧ кѫ́мѫ Бертóлда; и приказѫ́лѫ мѫ́ сúчката причúна: кóйто като чѫ́лѫ, начѫ́лѫ

са смѣ́ке тва́рде мно́го: за кое́то, Ца́рьо, като смѫ́тѐнъ, ре́кълъ мѫ́:

Ц. Ты̀ смѣ́ешли са ѻ̑ человѣ́чесечи́цо (джела́тено)?

Б. Ѻ̑ти́стина а̑зъ са смѣ́ка, и̑ ко́йто сега са несмѣ́ке, тре́бѫ́ва да мѫ́ и̑зва́диме си́чките зѫ́би.

Ц. Защо̀?

Б. Защо́то ти́ѫ жены̀ те и̑мѫ́тъ за е̑ди́нъ бѫ́дала̀, а̑ не разѫ́менъ: и̑ зарадѝ това̀ ти напра́вели това̀ гла́паво и̑сканѐ.

Ц. Оу̑ тѣ́хъ стоѝ да и̑скѫ́тъ, а̑ оу̑ ме́не да и̑мъ послѣ́жѫ.

Б. И̑зѫ́къ, на ѻ̑нова̀ кѫ́че, кое́то ѻ̑ста́ва да го фа́цѫтъ за ѻ̑па́шката.

Ц. Говорѝ въ спосо́бь, за да ти разѫ́мѣ́ѫ.

Б. Злощастны̀ ѻ̑ныя̀ кѫ́щи, въ ко́йто кокѫ́шките пѣ́тъ, а̑ пете́ло мѫ́лчѝ.

Ц. Ты̀ си като Мѫ́ртеното слѫ́нце, кое́то то́пли, а̑ не разгрѫ́за́ва.

Б. На е̑ди́нъ гдѣ́то разѫ́мѣ́ка добрѣ̀, ма́лко дѫ́мы сти́гѫтъ.

Ц. И̑звадѝ ме а̑ си́чката ѻ̑тъ чѫва́лѫтъ въ е̑дна̀ капѫна̀.

Б. Ко́йто и̑ска да дѫржѝ кѫ́щата си чи́ста, нетре́ба да дѫржѝ нито пи́лета, нито гѫ́лаби.

Ц. Е̑ла̀ въ предложе́нїето, гво́здо на кола́та, е̑ла̀ въ размышле́нїето.

Б. Нѣ́кой слѫ́шѫ, а̑ нѣ́кой не слѫ́шѫ, а̑ нѣ́кой неще ни да чѫ́е.

Ц. Ко́йто го́тви съ тѫ́нки кле́чки, а̑стїе́то мѫ́ мири́ше на ди́мъ.

Б. Въ кра́тцѣ, що и̑скѫ́тъ ты̀ ѻ̑тъ ме́не?

Ц. А̑зъ ти и̑скѫ́мъ совѣ́тѫтъ на то́ѫ слу́чай.

Б. Мра́вката и̑ска хлѣ́бъ ѻ̑тъ щурѐцѫтъ.

Бертóлдолѫ.

Ц. Знáмъ, кѫкъ ты̀ и̑мѫшъ оу̑мъ, и̑ богáтъ си ѻ̑тъ и̑зобрéтенїѧ: и̑ зарадѝ товà и̑скѫмъ да натовáришъ на сéбе си сѝчката прóмисль на тáѧ причѝна.

Б. Ако ѻ̑стáвишъ на мéнэ тáѧ тагота̀, не смѹ̑щáвай сѧ, и̑ скóро ще ѧ̑ ѻ̑твáдѫ ѻ̑тъ тéбе. ѻ̑ставѝ да напрáвѧ а̑зъ, и̑ а̑ко тíи похоратѹ̑вѧтъ вéче за тáѧ причѝна, а̑зъ да сѧ̑мь кѹ̑че.

Ц. Размыслѝ добрѣ̀ да мэ и̑збáвишъ пóскоро.

Хи̑трость прїáтна и̑ прелѧ̑стнѫ Бертóлдова, за да и̑збáди тáѧ мы̑сль ѻ̑тъ главы̑те на жены̑те.

Ѻ̑тишѧлъ прóчее Бертóлдолъ на пазáро, и̑ кѹ̑пилъ е̑днѡ̀ птѝченце, и̑ тѹ̑рнѫлъ го въ е̑днà кѹ̑тíйка, и̑ занéсѧлъ го на Царà, и̑ рéкѧлъ мѹ̑: пратѝ на Царѝцата така затвѹ̑рена тáѧ кѹ̑тíйка: а̑ Царѝцата да ѧ̑ провéди на жены̑те, и̑ да и̑мъ повелѝ ѻ̑предѣлéнно да ѧ̑ неотвáрѧтъ до оу̑трешьтà, и̑ сѹ̑трена да дóйдѫтъ, и̑ да ѧ̑ донесѫ̑тъ такà пакъ затвѹ̑рена, и̑ тогáва ще и̑мъ напрáви щенїѣтo и̑ оу̑довóлствїето ѻ̑тъ щото и̑ да пóискѫтъ. Зéлъ прáтенныо кѹ̑тíйката, и̑ занéсѧлъ ѧ̑ на Царѝцата, а̑ тїѧ̀ ѧ̑ предáлѧ на гóрныте господáрки, коѝто стоѧ̑ли ѻ̑ще въ келíята и̑, и̑ чáкали ѻ̑твѣ̑тѧтъ: и̑ повелѝлѧ и̑мъ ѻ̑тъ Цáрска странà, да не дéрзнѧтъ да ѻ̑твóрѧтъ съ никакѫвъ способь кѹ̑тíйката, и̑ на оу̑трешныѧтъ дéнь да ѧ̑ вѫ̑рнѧтъ, и̑ така да прїéмѧтъ сѝчкото, щото желáли ѻ̑тъ Царà. И̑ така си ѻ̑тишлѝ сѝчките оу̑тъшéны ѻ̑тъ Царѝцата.

Любопытство на женски мозъцы.

Като си отишли женыте отъ Царицата, дойшло имъ голѣмо желанїе да видятъ що имало въ котїйката, и начнали єдна съ друга да думатъ, искате ли да видиме що има тука вътре затворено? други пакъ думали, да ѫ неотваряме, защото имаме ѫвно повелѣнїе. Понеже бѣлкимъ ѣ вътре нѣкоя вѣщь нѫждна за Царя. А най любопытныте думали на другите, и какво може да бѫде? и послѣ яко и нїя ѫ отворими, неможимели вече да ѫ затворими както ѣ? Отистина, отистина, нека ѫ отворими, нека бѫде каквo и да ѣ.

Опредѣлѣнїе на женыте.

Най послѣ слѣдь много шептанїя, и разбѫркованїя, опредѣлили да ѫ отворятъ: но още като не были отворели толкова добрѣ похлопката (капакътъ) и, исфръкнало птичето, което было вътрѣ: за това останали сичкитѣ толкова смущены, а най повече, защото неможли да видятъ каквo птиче ѣ было, понеже толкова скоро имъ излѣзнало изъ очите, гдѣто неможли да разсмотрятъ каквo ѣ было, сирѣчь, врабка ли, или славей: защо яко го бѣха видѣли, щели бы да сѧ прилежятъ да намѣрятъ тъ-такси дрѣго подобно на онова, и на оутрешныятъ дѣнь ще ли да занесатъ котїйката, както ѫ зѣли, и така не щело да имъ сѧ прилучи никое зло.

Бо́лѣсть на жены́те, защо́то и̑мъ бѣга́ло пти́чето.

Ѻстана́ли про́чее си́чките пе́ча́лны, и̑ жа́лны Ѻны́а Ѻкама́нны жены̀, защо́то и̑згу́бели пти́чето, и̑ мъ̀мра́ли любопы́тството си, и̑ дума́ли: злополу́чны ны́а, съ какво̀ лицѐ ве́че ще съ вр̀не́ме предъ Царь̀, като неу̀вардихме повелѣ́нїето му̀? нето е̑дна̀ но́щь можихме да оу̑вардиме пти́чето затво́рено. Злополу́чны и̑ неу̀те́шны ны́а! каква̀ дꙋ̀ша̀, каква̀ де́рзость ще бѫ́де на́шата оу̑трѣ̀? Така си́чките Ѻна́а но́щь преми́нали съ бо́лѣсть и̑ оу̑тѣсне́нїе, и̑ незна́ли какво̀ да напра́вѧтъ на оу̑трешныѧтъ де́нь, да Ѻти́дѧтъ ли предъ Царь̀, и̑ли да си сѣдѧ́тъ въ кѫ́щыте.

Ѻпредѣле́нїе на великодꙋ̀шны жены̀.

Като съ̀ преми́налѧ ношьтъ̀, стана́ли жены́те, и̑ съ̀бра́лисѧ за́е́дно, и̑ като Ѻтча́анны незнаи́ли ко́и пѫ́ть да оу̑ловѧ́тъ, и̑ кѫ́къ ще съ̀ вр̀нѧтъ предъ Царь̀, зарадѝ вина́та що напра́вели: подо́бно съ̀ оу̑дивла́вали да ли е̑ но́жда да съ̀ вр̀нѧтъ при Цари́цата и̑ли нѐ. Е̑дна̀ дума́ла на е̑ди́нъ спосо́бь, а̑ дрꙋ́га на дрꙋ́га: е̑дна̀ прено́ждава́ла да Ѻти́дѧтъ, а̑ дрꙋ́га да не хо́дѧтъ. На́и по́слѣ, слѣдь мно́го дꙋ́мы, дойшла̀ е̑дна̀ предъ тѣ́хъ, ко́то съ̀ ви́ждалѧ да е̑ и̑ма́лѧ на́и жи́ва дꙋ́ша̀ Ѻтъ дрꙋ́гите, и̑ рекла̀: за ко̀ причи́на да гу́биме ве́че то́лкова кре́ме, за да блъ̀дослꙋ́биме помежду̀ си? вина́та сега̀ ве́че ста-на́лѧ, и̑ не е̑ возмо́жно да а̑ покры́еме, ни́то да а̑ и̑спра́виме, но са́мо да тѫ́рсиме ми́лость Ѻтъ Царь̀, и̑ да мꙋ́ ка́жиме свобо́дно дѣ́лото, ка́кто съ̀ е̑ съ

чи́ло: защѡ то́й ѣ̃ ѣ̂стéственно человѣколюби́въ, а̂ на́йповече мѫ́мъ жены́те, и̂ ще ны прости́, и̂ а̃зъ сѧ́мь пѫ́рвата да ѿти́дѫ предъ не́го. Стане́те про́чее, и̂ прїиме́те добрà дꙋ́шà, и̂ послѣдꙋ́йте ме: поне́же и̂ ста́налото не ѣ̂ смрѧ́тъ человѣ́ческа: какво дрꙋ́го и̃ма по́вече, ѿ̀ъ ѣ̂дно̀ пти́че за четы́ри пары́? ѣ̂ла́те съ мéне, и̂ не бо́йтесѧ. Дрꙋ́гы па́къ дꙋ́мали, ѩ̀къ Цáрьо ще сѧ разгнѣ́вѝ по́вече зарадѝ преслꙋ́шанїе то и̃мъ, ѻ̀скѣ́нь а̀ко бѣ́ха напра́вели да мꙋ́ вѣ́гѧтъ си́чките сла́вей и̂ а̃ребицы, ко́йто сѧ намы́рѧтъ въ сѣнокó-ситѣ мꙋ́, и̂ въ гради́ныте мꙋ́. На́й по́слѣ ѻ̀предѣли́-ли да ѻ̀ти́дѧтъ при Цари́цата, и̂ да и̃ прека́жѧтъ що сѧ ѣ̃ слꙋ́чи́ло, и̂ така̀ напра́вели.

Же́ны́те ѻ̀ти́вѧтъ при Цари́цата, а̂ тїѫ̀ ги завó́жда при Цáрѧ.

Цари́цата като чѣ́лѧ такóва дѣ́ло, оу̀гры́жилѧсѧ мно́го, и̂ незнаи́ла какво̀ да рече́, и̂ каввò да напра́ви, поне́же сѧ бои́ла ѻ̀тъ Цáрскїѧтъ гнѣ́въ, за ѣ̂дно̀ такóва безчи́нїе: ѻ̀ба́че прїе́лѧ дерзнове́нїе, и̂ ѻ̀тишлѧ̀ предъ Цáрѧ̀ сосъ тѣ́хъ за́едно, ко́йто былѝ до три́ста, и̂ си́чките ѻ̀ти́вали съ главы́те надо́лꙋ̀ и̂ посрамéны. Като ѻ̀тишлà Цари́цата въ голѣ́мыѧтъ двóръ Цáрски, поздрави́лѧ Цáрѧ̀, и̂ то́й прїе́лъ поздравле́нїето и̂ съ ра́дость: по́слѣ ре́кѫ̀лъ и̂ да сѣ́дне до не́го, и̂ попы́тѫ̀лъ каккà но́ва добринà а̃ ѣ̃ дове́ла при не́го, съ то́лкова собра́нїе же́нско.

Цари́цата прека́зꙋ́ва бѣ́ганїето на пти́чето.

Рекла̀ *Цари́цата:* да зна́е ва́ше Вели́чество, ѩ̀къ *а̃зъ дойдо́хъ то́ка пре́дъ* Цáрството ти съ тїѫ̀ преблаго-

рóдны жены, зарадѝ Ѻтвѣтѧтѫ на ѩскáнѣто, що ти напрáвехѫ, сир: за да влáзатѫ ѝ Ѻны въ тѫргокúте, ѝ въ тíя Ѻфíкïя, коúто ѩмѧтѫ Ѻны на старéйшенството: на коúто, понéже вáше Велúчество пратúло Ѻнáѧ кáтíйка, съ неподвúжимо повелѣнïе да ѧ̃ неотвáратѫ съ нúкакѫвъ спосóбъ, но да ѧ̃ вѫрнѧтѫ както ѩмъ сѫ ѥ̃ дáлѫ: ѥ̃днà Ѻтъ тѣхъ, като нáй любопúтна, желáлѫ да вúди що былò вѫтре затвóрено, Ѻтвóрилѫ ѧ̃, безъ да помúсли, ѝ птúчето тѫ̀такси бѣгáло: за кóйто слу̀чай, Ѻстанáли тóлкова печáлны, гдѣто несмѣѧтѫ вéче да си вдúгнѧтѫ главúте гóре, нито въ лицéто да те поглѣднѧтѫ, Ѻтъ голѣмъ срáмъ, защóто престѫпели повелѣнïето ти. Ты прóчее, кóйто си всегдà мúлостивъ ѝ человѣколюбúвъ кѫмъ сúчките, прости ѩмъ тáя грѣшка, мóлѧти сѧ, понéже не напрáвели това за да преслу̀шѧтѫ повелѣнïето ти, но зарадѝ любопúтно си желáнïе, ѥ̃то ги тѫ̀ка прéдъ тéбе Покáмны ѝ бóлны, че ѩскѧтѫ покóрно прощéнïе ѝ мúлость.

Цáрьо сѧ покáзувѫ мнóго смутéнъ, ѝ Ѻблечáвѫ женúте зарадѝ преслу̀шáнïето ѩмъ. Пóслѣ ги прощáвѫ, ѝ прáщѫ въ кѫщúте ѩмъ.

Тогáва Цáрьо, като покáзалъ голѣмъ гнѣвъ за товà дѣло, Ѻбѫрнѧлсѧ кѫмъ женúте съ дúво лицé, ѝ рéкѫлъ: вúмъ ли сте, гдѣто, Ѻстáкихте да бáгѫ птúчето? Ѻ безúмны ѝ несмúсленны жены! ѝ пóсмѣ ѩскате да влѣзнете въ тáйныте совѣты на Палáтятѫ ми

Сега́ каже́те ми, ка́къ мо́жехте да оу́държи́те е́дна та́йна ра́бота, кога́то да надлеже́ше по́лзата на Ца́рството ми, и живо́тътъ человѣ́чески, а́ко и е́дин часъ сами́ неможи́хте да оу́държи́те затво́рена е́дна кѫ́тийка, кога́то ви преда́дохъ съ толи́ка вѣ́ра? Зарадѝ това́ и́дете си по ра́ботата, да безпокои́те фамилиите си, и да Оправля́вате ка́щите си, както сте научени, а́ градѣ́тъ Оставе́те да Оправля́ватъ мѫжѣ́те. А́зъ зна́мъ ка́къ ра́ботыте на Ца́рството ми вѣрва́тъ добрѣ́, и така́ ще послѣ́дуватъ о́тъ добро́ на по́добро: защо́ а́ко преми́нехъ на рѫцѣ́те вы, неще да бѫ́де ни́кое ра́бота та́йна, кога́то въ е́динъ часъ да нѐ ненаучи сѝчкото Село̀. Станете́ пръ́чее, и и́дете въ ка́щыте си, и а́зъ вы проща́вамъ, и невлаза́йте ве́че въ така́въ по́мысль.

По́слѣ да́лъ и́зволѣ́нїе и на Царицата, и повели́лъ да нѐ содржа́тъ до Пала́тятъ и мно́го кѫ́нницы. Таковѝмъ о́бразомъ о́тишли́си сѝчките жены̀ ока́анны и жа́лны, и ни́кои ве́че непохортѣ́ли ни́то помы́слили да влѣ́знатъ въ совѣ́тъ; защо́то тїи са Осѫ́дели о́тъ Царя̀, о́бача чре́зъ дѣ́йствїето на хи́трїй Берто́лда, ка́мъ кого́то са Обѫ́рнялъ Ца́рьо, и ре́калъ мꙋ́ сѫсъ смѣ́хъ.

Ц. Това̀ бѣ́ше прекра́сно и́змышле́нїе, и преми́на тва́рди добрѣ́.

Б. Добрѣ́, не́ка си о́тиде коза́та кѫ́ца, догдѣ́ срѣ́шне ка́лкатъ.

Ц. Защо̀ дѫ́маше това̀?

Б. Защо́то морѐ, о́гнь, и жена̀ трѝ злины̀ сѫ.

Ц. Ко́йто сѣ́дн въ комри́ватa, че́сто го жи́ли.

В. Ко́йто плю́й срещѐ вѣ́тарятъ, плю́й на мѣста́катъ си.

Ц. Кóйто пикáе подъ снѣгѧтъ, трéбе да сѧ ѻ̃ткрыé.

Б. Кóйто мыé главáта на Магáрето, йзгрóбова трóдѧтъ си йсапóнатъ.

Ц. Ѫ̃джеба за мéне ли дóмѧшъ такà?

Б. Ѻ̃тистина за тéбе, â не за дрóги го.

Ц. За каквò мóжешъ да сѧ ѻ̃плáчешъ ѻ̃тъ мéне?

Б. Й за каквò мóжѧ да сѧ похвáлѧ?

Ц. Кажи́ ми за каквò те сѧмь ѻ̃печáлилъ?

Б. Ѫ̃зъ ти сѣдéхъ помощни́къ на ѣ̃днà рáбота тóлкова нóждна, â ты̀ вмѣ́сто да оу̃вáрдишъ живóтѧтъ ми, пресмы́вѧшъ ми сѧ.

Ц. Ѫ̃зъ не сѧмь тóлкова неблагодáренъ, гдѣ́то да непознáвѧмъ заплáтата ти.

Б. Ѣ̃то познáвѧшъ Ѧ̃, мáлка ѣ̃, сúчката ѣ̃, да ми заплати́шъ.

Ц. Мѧлчи́, й Ѫ̃зъ ще ти возблагодарѭ въ способъ, гдѣ́то да стои́шъ всегдà съ нозѣ́те си прáвъ.

Б. Кáкто й ѻ̃бѣ́сенните стоя́тъ съ нозѣ́те си прáви?

Ц. Ты̀ всегдà тѧлкýвѧшъ сéка рáбота наóпаки.

Б. Кóйто промышлáвѧ злóто, хемéнъ прорицáвѧ всегдà.

Ц. Ты̀ промышлáвѧшъ злины̀, й злины̀ прáвишъ.

Б. Какво̀ злò прáвѧ на двóрѧтъ ти?

Ц. Нéмѧшъ нúщо благорóдно, нúто чúнно.

Б. Какво̀ досадáвѧ тéбе, âко Ѫ̃зъ сѧмь чúнникъ йли безчúнникъ?

Ц. Досадáвѧ ме твѧ́рде мнóго, защò мнóго хорїáтски сѧ произнóсишъ съ мéне.

Б. Защò?

Ц. Защò когáто дохóдишъ предъ мéне, никóги неизвáждѧшъ капéлата си, нúто сѧ поклáнѧшъ.

Б. Человѣкъ нѣ́ма по́треба да са покла́на на дрѣ́гъ человѣкъ.

Ц. Спрот҃и достóйнството на человѣцыте, потрéбно é да са оу҃потребля́ватъ чи́новете и̂ поклонéніата.

Б. Си́чки сме о̂́тъ земля́та; ты҃ о̂́тъ земля́та, и̂ а̏зъ о̂́тъ земля́та, и̂ си́чки са врѧ́щаме въ земля́та, и̂ затова́ земля́та нѣ́ма по́треба да са покла́на на земля́та.

Ц. Йстина дѣ́машъ, какъ си́чки сме о̂́тъ земля́та, но разли́чїето ко́ето é помеждꙋ̀ тéбе и̂ мéне, не é дрѣ́го, но са́мо, както о̂́тъ е̂дна̀ и̂ та́м сѧ́щата земла̀ ста́ватъ разли́чни сѧ́дове; но нѣ́кой о̂́тъ ни́хъ дѣржа́тъ Сла́дости почтéнны и̂ благовéнны, а̂ дрѣ́ги слѣ́жатъ на села́шки ра́боты, и̂ грóзны: Така̀ и̂ а̏зъ сѧмь е̂ди́нъ о̂́тъ о̂ны́м, ко́ито дѣржа́тъ Балза́мъ и̂ На́рдъ, и̂ дрѣ́ги почтéнны сла́дости; а̂ ты҃ си о̂́тъ о̂ны́м, въ ко́ито пика́тъ и̂ пра́ватъ о̂́ще по́лошавы ра́боты. О̂ба́че си́чките са напра́вени о̂́тъ е̂дна̀ рѧ́ка̀, и̂ о̂́тъ та́м сѧ́щата земла̀.

Б. Това̀ не ти о̂́трича́мъ, но добрѣ́ дѣ́мамъ, какъ то́лкова é сла́бо е̂дно́то, както и̂ дрѣ́гото, и̂ кога́то и̂ двѣ́те сѧ̀ счѣ́пены, парчéтата и̏мъ фѧ́рлатъ по оу҃лицыте, то́лкова на е̂дно́то, ко́лкото и̂ на дрѣ́гото, безъ ни́кое разли́чїе.

Ц. Това̀ както и̂ да é, а̏зъ и̏скамъ да са покла́нашъ предъ мéне.

Б. А̏зъ немо́жа̀ да напра́вѧ това̀, и̂ и̏май тѧрпѣ́нїе.

Ц. Защѐ немо́жешъ?

Б. Защо́то сѧмь а̏лъ вѣ́рблави коло́ве, и̂ затова̀ нещѧ̀ да са прeви́ватъ да ги чѣ́пѧ.

Ц. А̏хъ лꙋка́вый Села́чанино! и̏скамъ маси́ла да са поклони́шъ, кога́то до́йдешъ предъ мéне.

Бертóлдолъ.

Б. Сéка рáбота мóже да бѫ́де, Обáче немóжѫ да го повѣ́рвямъ.

Ц. Оўтрѣ ще го ви́дишъ дѣ́ломъ: йдѝ си сегà въ кѫ́щата.

Цáрьо повелѣ́въ да свалѫ́тъ гóрнытъ прáгъ на врáтáта мў, за да сѧ́ прену́ди Бертóлдолъ да сѧ́ наведѐ, кога ще влѣ́зне вѫ́тре.

Бертóлдолъ като си Отѝшълъ, Цáрьо повелѝлъ да развалѫ́тъ врáтáта мў до тóлко ка, гдѣ́то âко нѣ́кой пóискѫ да влѣ́зне вѫ́тре, да ѣ́ нѫ́жда да сѧ́ наведѐ съ главáта. Й товà го напрáвилъ сáмо за Бертóлда, за да сѧ́ наведѐ на врѫ́щенѣ, когáто влѣ́зне, й така насѝла да мў сѧ́ поклонѝ. За коéто Цáрьо Ожидáвълъ деньѫ́тъ, за да ви́де Онова щото ще сѧ́ прилъ́чи.

Хи́тростъ Бертóлдова за да сѧ́ непоклонѝ на Цáрѧ́.

На оўтренътà вѫрнѫ́лсѧ хи́трый Бертóлдолъ въ двóрѧтъ, по Обы́чаето си, й като видѣ́лъ врѧтáта сѝ

шена, притекълъ тъ́такси на лъка́вщината си, и разъмѣлъ какъ Ца́рьо е̃ напра́вилъ това̀, са́мо за не́го, за да сѧ̀ принъ́де да сѧ̀ поклони́ предъ не́го, кога́то клѣ́зне. Заради́ това̀ вмѣ́сто да си наведѐ глава́та на вли́занѣ, о̃бъ́рнѣлъ си гърбъ́тъ, и клѣзнѣлъ зглъ́зомъ: до то́лкова, гдѣ́то вмѣ́сто да сѧ̀ поклони́ на Царѧ̀, о̃бъ́рнѣлъ си за́дницата, и го поче́лъ сѫ́съ за́дните си бъ́тове. Тога́ва Ца́рьо разъмѣ́лъ, защо̀ то́й е̃ хи́тръ надъ хи́трите, и мъ́ сѧ̀ а̃ре́сѣлъ йскъ́снїо примѣ́ръ Берто́лдовъ. О̃ба́че пока́зъвалсѧ какъ е̃ ма́лко разгнѣвѣ́нъ, и ре́кълъ мъ́:

Ц. Ко́йте наъ́чи, Села́чинино и безчи́ннико да вла́зашъ въ кели́атами така̀?

Б. Ра́ко.

Ц. Защо̀ Ра́ко? О̃ти́стинна, и̃машъ е̂ди́нъ до́бъръ оу̃чи́тель.

Ба́сна на Ра́кѫтъ, и на Кавуръ́кѫтъ(*), ко́ѧто прека́зувѫ Берто́лдолъ на Царѧ̀.

Б. Баща́ ми и̃маше де́сѣть Сыновѐ, и бѣ́ше сирома́хъ, както сѫ́мъ и а̃зъ. И защо́то мно́го пѫ́ти нѣ́млше хлѣ́бъ за вечеря́нѣ да нѝ нахране́, то́й вмѣ́сто да нѝ хране́, и да нѝ пра́щѧ сѝти на постѣ́лката, и̃маше о̃бы́чай да нѣ̀ прека́зувѫ по нѣ́коѧ Ба́сна, за да ны преспи́вѫ: и така̀ сѧ̀ бѣ́хме навы́кнали да преминъ́ваме до оу̃тренѣта̀ гла́дни. За това̀ помеждъ̀ дръ́гите, ко́йто чъ́хъ о̃тъ не́го, та́м о̃ста́нѫ въ оу̃мѫ́тъ ми: и а̂ко потрѫпи́шъ малко да ме слъ́шашъ,

(*) *Живо́тно, подо́бно* ракъ. *сир:* кри́въ ра́къ.

ще чѣешъ дѣло, което ще ти са арѣсѫ, и полѕвѫ добрѣ на предметѫтъ ны (себепѫтъ).

Щ. Ще те слѣшѫмъ съ радость.

Б. Бѣща ми преказѣваше, какъ когато животныте хортѫвали, и прилипите испражнявали дрѣхи, какъ Рако и Кавѕро, былѝ пріятели попремного возлюбленни, за което са Сбещали да Сбиходѫтъ светѫтъ, за да видѫтъ какъ проминѣвѫтъ животныте по дрѣгите мѣста. Й тогава Рако ходилъ напрѣдь, както и дрѣгите животны, подобно и Кавѕро невървалъ на страна, както прави сега. Прочее тіи йзлѣзли Сѣъ Бѣщините си кѫщи, и Стишлѝ да Сбыкалѫтъ много времѣ, и слѣчилиса въ Царството на Скакалцыте. Послѣ премінали въ Царството на Гѣщерите, което былò предѣлъ съ Комарското Царство: и така, като Сбыколіли голѣма часть на землята, видѣли различны работы, и различни нрави, помеждѣ Сныѫ животны. Найпослѣ Стишлѝ въ селото на Налѣгерите (ладжѣницыте) и былò вечерь: въ това времѣ Ладжѣницыте и Некѣстыте ймали голѣмъ бой помеждѣ си, понеже былѝ предѣлъ, и за ѣднò ноко сомнително предателство, былà возрожѣнна и ѣдната и дрѣгата страна. Като Стишлѝ тіи двѫмата дрѣгари на ѣднò такова мѣсто, видѣли ги стражарите, и оуловіли ги тѣтакси като предатели, и като ги вързали, завѣли ги при Капетанинѫтъ си, кóйто като ги видѫлъ, йспытѕвалъ ги потѫнко, и дрѣго Сѣъ тѣхъ не наѕчилъ, самò какъò желѫмали да видѫтъ светѫтъ, дойшлѝ на Сныѫ мѣста, и като странни незнѫмали ницю, но желѫмали да ги йзбавѫтъ, за да са вѫрнѫтъ на Сѣтечеството си: ако ли не да ги

дѫржѧтъ за вóйни, да ѩмъ дáвѧтъ заплáта, както ѝ на дрѣгите, защò ѝ тíи щéли да ѩмъ слогѣвѧтъ вѣрно на Онíй бóй.

Капетáнино като чѣлъ товà, тѣтакси ги развѣрзалъ, ѝ понéже мѫ сѧ вúждало че сѧ живóтны йскѣсни на бóй, кóйто ѩмѧтъ тóлкова нозѣ, ѝ рѫцѣ, прiéлъ ги, ѝ тѣтакси ги запúсалъ въ вóйническiѧтъ каталóгъ. Подúръ товà слѹчúло сѧ, ѝ провóдилси ѣдúнъ Отъ тѣхъ да соглѣдѫ какво прáвѧтъ непрiáтелите ѩмъ: (кóйто бúлъ Рáко) защо като нóво лицѣ на Онова мѣсто, ѝ защóто ходúлъ съ голѣмо мѧлчáнiе, ѝ чéсто сѧ покрúвалъ подъ оўпáшката си, нещéлъ да сѧ познáе тóлкова лéсно. Тóй прóчее Отúшалъ ѭнáшки на полéто непрiáтелско, ѝ като намѣрилъ стрáжите заспáли, премúналъ, ѝ Отúшалъ до колúбата на невѣстыте, понéже сáкалъ че ѝ тáмо спѧтъ. Но Окаáнныо прiéлъ злà чéстъ, защò Онú бúли бѣдны, ѝ йграли тѣстóто, ѝ стрѫганiето: затовà тѣтакси рáко като що си Овръáлъ главáта, внезáпѹ го видáлъ ѣдúнъ Отъ Онúя бóйны, кóйто полéка лéка станáлъ Отъ йграта, но Окаáнныо рáкъ не го видáлъ, ѝ като оўловúлъ ѣднò дѫрвò, оўдáрилъ го веднáждь по главáта, до тóлкова сúлно, гдѣто сѧ вúждалъ оўмрáлъ, ѝ ако не бú ѩмáлъ врѫхъ сéби си Обыкновéнныте Орѣжiа, мóзако мѫ бú йскóчилъ на вѧнъ.

А Онóй, кóйто го оўдáрилъ, понéже незнáйлъ какъ тóй бúлъ ѣдúнъ соглѣдáтель, но сáкалъ да сѧ ѣ *слѹчúлъ на Онова мѣсто* по слѣчаю, понéже рáко *немáлъ лицѣ соглѣдáтелско*, ѝ сáкалъ го че ѣ оўмрáлъ, *за това оўловúлъ* го за рѹгáта, ѝ фѫрлúлъ го въ

ѣдинъ тра́пъ, и безъ дрѣго подозрѣніе (шѹпѣ) тóй сѧ вѫрнѫлъ на йграчката си. Прóчее злополѣчныо като дойшéлъ мáло въ сéбе си, ѣдвáмъ съ голѣма сúла повдúгнѫлъ си главáта отъ голѣмата рáна, комто прiéлъ, и заклѣлсѧ, какъ вéче да невлáза на нúкое мѣсто, съ главáта напрéдъ, но съ оупáщката: защò макáръ и да го оудáрѫтъ пóвече тоéги, да ги прiéме по добрѣ по гѫрбѫтъ, нéжели по главáта. И така сѧ вѫрнѫлъ на полéто, прекáзѫлъ колкото мѫ сѧ приливнели, и какъ стражáрыте спáвали, но въ колыбата былú óще бѣдны. Прóчее Капетáнино сѧ разгнѣвúлъ и повелúлъ да сѧ воорѫжѫтъ тúхо, и отúшѫлъ и одáрилъ непрiятелыте си, и обладáлъ колыбыте úмъ, и обúлъ сúчките щото, былú вѫтре: и напрáвилъ отмѫщéнiето на бúтiѫтъ Рáкъ, кóйто за да непáдне вéче въ такáва бѣдà, рéкѫлъ на Кáвора: нéка си отúдиме отъ тѹка, защóто бóйо не ѣ за нáсъ. Но какъ ще бѣгаме? рéкѫлъ Кáворо, да сѧ нелвѫтъ стѫпкитенны? Рáко отвѣщáлъ: ты ще вѫрвúшъ набпако, а ãзъ згѫзомъ, и така ще премúнеме. Тáм рéчь сѧ ãрéсалѫ на Кáворѫтъ, и тѹтакси станѫлъ и стапúлъ на крáйѫтъ на нозѣте си, и начнѫлъ благорóдно да вѫрви, като петéлъ, и съ тóлкова скóрость, гдѣто рáко съ голѣма сúла можúлъ да го послѣдувѫ: и такà йзлѣзнали отъ полéто, и неможлú нúкоги да сѧ набчѫтъ дрѣгите гдѣ сѧ отишлú тíи, за набпокото хóденѣ коéто напрáвили. И така си отишлú на кѫщыте, и за бѣдыте що претѫрпéли, остáвели закѣтъ, защò сúчките онúѫ, коúто сѧ вóдѫтъ отъ тѣхъ, да вѫрвѧ въ слѣдующее както сѧ вѫрвúли онú, когáто сѧ

нѧли вѫ кѧщыте си. Й до тѡ́м ча́сѫ ви́ждѧсѣ кѧкѫ Ра́ко хо́ди згѧ́зомѫ, а̑ Ка́вѹ́ро ѻ̑тѫ страна̀. Й защо́то Ра́ко прїа́лѫ ѻ̑новà оу̑дара́нѣ по глава́та, кога́то вла́зѫлѫ вѫ колы́бата, за това̀ й а̑зѫ оу̑ва́рдихѫ всегдà на оу̑мѧ́тѫ си тѡ́м примѣ́рь, й сега̀ като да вле́знѧ вѫ кели́ата ти, влѣзна́хѫ згѧ́зомѫ, защѡ̀ по добрѣ́ ѣ̑ да сѧ бїе́ за́дницата ми, не́жели глава́та. Сега̀ що до́мѧшѫ? не ѣ̑ ли прекра́сна та́м ба́сна?

Ц. ѻ̑ти́стина, й ты̀ си ѣ̑ди́нѫ голѣ́мѫ человѣ́кѫ, но йдѝ си сега̀ вѫ кѧ́щата, й оу̑трѣ́ да сѧ вѧ́рнешѫ при ме́не, вѫ спосо́бѣ гдѣ́то да те ви́дѧ, й да те невѝдѧ, й да ми донесе́шѫ гради́ната, ѻ̑бо́рѧть й воденѝцата.

Б. Ко́й мо́же да йстолкѹ́ѥ намѣре́нїето ти? ѻ̑ба́че а̑зѫ ѻ̑ти́вѧмѫ, й ще напра́вѧ покозмо́жности, за да ти послу́жѧ.

Хи́тростъ Бѣртóлдова, за да сѧ̀ мѣ̀ на Цара̀, спротѝ го́рныѧтъ спосо́бъ.

На дрѹ́гїѧтъ де́нь *Бертолдолъ* ре́калѫ на Ма́йка си да мѹ́ напра́ви ѣ̑дна̀ пи́та ѻ̑тѫ ла́падицѫ, оу̑ме́сена добрѣ́ сѫ ма́сло й сы́рене й сѫ мно́го кашкава́лѫ. По́слѣ *зе́лѫ ѣ̑дно̀ раше́то*, й тѹ́рнѧлѫ го предѫ не́го си,

и така съ Сновà решéто и съ питáта, върнѣлся предъ Царà, кóйто като го видѣлъ въ такѣвъ способъ, насмѣхáющися рѣкълъ:

Ц. Що показувъ токà решéто, коéто имѣшъ предъ Счúте си?

Б. Нелú ми повелú, да са вѣрнѣ предъ тéбе такà, гдѣто да ме вúждѣшъ и да ме невúждѣшъ?

Ц. Ей: повелúхъ ти.

Б. Éто ме прóчее задъ дъ̀пките на товà решéто, гдѣто мóжешъ и немóжешъ да ме вúдишъ.

Ц. Ты си йскúсенъ человѣкъ: âмú гдѣ ѐ градúната, Сбóрътъ и воденúцата, гдѣто ти рéкохъ да ми донесéшъ?

Б. Éто това ѐ ѐднà пúта, въ коáто са намырѣтъ йсúпаны и трúте нѣщà, сир: лáпадецо, кóйто показувъ градúната, сырéнето, мáслото и кашкавáлѣтъ, кóйто показúкѣтъ âхѣрътъ, а брашнóто, коéто нúщо дрúго непоказувъ, Скéнь воденúцата.

Ц. Âзъ нúкоги несѣмъ видѣлъ толкова йскúсенъ оумъ като твóйѣтъ. Заради това работúси Сътъ двóрѣтъ ми всéка твоѝ нúжда.

Оучтúвость (джумбúшъ) *Бертолдова.*

На тíя рѣчи Бертóлдолъ, Сдалечúлся мáло Сътъ Царà, и като Стúшѣлъ на двóрѣтъ, развѣрзѣлъ си гáщите, и показúкѣлъ че йще да сéри: а Цáрьо като видѣлъ такóва дѣло, рéкълъ великогласно:

Ц. Каквò, ще направúшъ, Сѣ безчеловѣчне?

Б. Нерéче ли, какъ âзъ да си работѣ Сътъ двóрѣтъ ти сéка моѝ нúждѣ?

Ц. Стúстина, рéкохъ: âмú каквà ѐ тáѧ твоѝ направѣ

Б. Ѧ́зъ про́чее йскѧ́мъ да си растова́рѧ оу҃тро́бата, ко́ѧто то́лкова ми те́гни, гдѣ́то немо́жѧ ве́че да а҃ оу҃дѧ́ржѫ.

Тога́ва е҆ди́нъ о҃тъ тѧмнича́рыте на Гъ́а́рскїѧтъ Ца́рь, вдигна́лъ тоа́гата, и҆ ще́лъ да го оу҃да́ри, и҆ ре́кѧлъ мъ́. безобра́знаѧ сви́ню, и҆ди́ въ о҃бо́рѧтъ, гдѣ́то хо́дѧтъ Мага́ретата подо́бните на те́бе, и҆ непра́ви та́а гнъ́сота́ предъ Ца́рѧ: кѧ́нь а҃ко нещѣ́шъ да натова́рѧ и҆ на си́тѣ плещы́те ти съ това́ дѫ́рво́. Кѧ́мъ кого́то са о҃бѣ́рна́лъ Берто́лдолъ, и҆ ре́кѧлъ мъ́:

Б. И҆ди́ си досто́йный Бра́те, и҆ не дѣ́й йска́ да са пока́жешъ мъ́дѫ́ръ: защо́ и҆ мъ́хи́те кои́то фѧ́ркѧтъ о҃тъ го́ре по кра́ставите, фѧ́ркѧтъ и҆ о҃тго́ре на Ца́рската тра́пеза, и҆ се́рѧтъ на то́м талѣ́ръ Ца́рски, и҆ съ́съ си́чкото това́, то́й а҃дѣ́ го́твенѣто. И҆ а҃зъ про́чее немо́жали да йспѧ́лнѧ нъ́ждата си о҃тго́ре на земла́та, ко́ѧто е҆ дѣ́ло потре́бно? като найпа́че Ца́рьо ре́че, да си҃ рабо́тѧ о҃тъ дво́рѧтъ мъ́ се́ка мо́а нъ́жда? и҆ каква́ поголѣ́ма нъ́жда мо́же да ми до́йде о҃тъ това́ дѣ́ло?

Разъмѣ́лъ Ца́рьо приноше́нїето Берто́лдово, и҆ йзва́дилъ о҃тъ рѧка́та си е҆ди́нъ Бога́тъ и҆ Благоро́денъ пръ́стенъ, и҆ о҃бѣ́рналъ кѧ́мъ не́го, и҆ ре́кѧлъ мъ́:

Ц. Земи́ то́м пръ́стенъ мо́й, кого́то ти хари́зъкѧмъ, и҆ ты́ сокровеществохрани́телью, и҆ди́ донеси́ тъ́ка хїля́да моне́ты сре́бѫ́рны, защо́ сега́ ще мъ́ ги хари́жѧ.

Б. Нещѧ́ да ми о҃тсече́шъ съ́нѭ́тъ.

Ц. Кѧ́къ ще ти о҃тсечѧ́ съ́нѭ́тъ?

Б. Защо́ а҃ко и҆ма́хъ то́м пръ́стенъ, и҆ то́лкова моне́ты сре́бѫ́рны, нещѧ́ да и҆ма́мъ ни́коги оу҃покое́нїе: но оу҃мо́ ми ще са забъ́ждава́ (ски́та) тъ́къ тамѣ́ чѣ-

сто, и никогѡ вéче нéще сѧ оумирѧ. Ѡще И както дѹ́ма послóвицата: защѡ кóйто зéмѧ чѹ́жда вéщь, продáвѧ сéбе си. Ѣстествóто ме ѣ́ напрáвило свобóденъ, и свобóденъ йскáмъ да оу́мрѧ.

Щ. Прóчее, какѵѡ мóжѧ да напрáвѧ дрѹ́го за да те возблагодарѧ?

Б. Мнóго заплáта дáва, кóйто познáвѧ добротворéнїето.

Щ. Нестúга сáмо да го познáвѧ нѣ́кой, но трéбѹ́вѧ и да го заплáщѧ съ нѣ́кое благодарéнїе.

Б. Добрóто произволѣ́нїе, совершéнна заплáта ѣ́ на оу́мѣ́реннаго человѣ́ка.

Щ. Неподобáе поголѣ́мыо да сѧ âви подóленъ на помáлкїѧтъ, насвободностьтà, и великошедрóтїето.

Б. Неподобáе нúто помáлкїѧтъ да прїéмѧ вéщь, комúто ѣ́ пóголѣ́ма Ѡтъ достóйнството мѹ́.

Щарúцата прáща пакъ да йскѧ Бертóлда Ѡтъ Щарѧ.

Тúи двáмата, като такà сѧ разговáрѧли, дойшéлъ ѣ́дúнъ провóденъ Ѡтъ Щарúцата съ писмѡ, коéто Ѡписѹ́вало, за да и прáти Щáрьо Бертóлда, защѡ тїѧ като былà мáлко бóлна и мрáчна, йскáлѧ да премúне врéмето си сѧсъ шагúте мѹ́. Ѡбáче товà былѡ совсѣ́мъ противно, защѡ тїѧ былà Ѡпредѣ́лúлѧ да оу́бúе Бертóлда, понéже сѧ наѹ́чилѧ какъ съ нéговъ способѣ, Начáлныте жены прїéли Ѡтъ Щарѧ Ѡнúѧ оукорéнїѧта, за който былы тóлкова разгнѣвéны, който âко бѣ́ха го имáли на рѫцѣ́те си, оувúли го бы съ кáмене. Щáрьо като прочéлъ писмóто, повѣ́рѹ́вѧлъ Царúцата, и Ѡбѣ́рнѧлсѧ къмъ Бертóлда, и рéкѧлъ мѹ́:

Ц. Цари́цата прати́лѫ пакꙋ да те́йскѫ, и̑ дꙋ́мѫ, кѫкꙋ, поне́же е̑ нѣ́мощна, йскѫ да о̑ти́дешꙋ да а̑ разгово́ришꙋ ма́лко, и̑ сꙋ прїа́тностите си да напра́вишꙋ да и̑ преми́не мрачностьта̀.

Б. Кѫкто̀ и̑ Леси́цата мно́го пѫ́ти претворя́вѫсѧ че е̑ бо́лна, за да лови́ ле́сно кокошките.

Ц. Сꙋ какво̀ намѣре́нїе дꙋ́мѫшꙋ тока̀ ?

Б. Защо̀, ни́то Ти́гърꙋ, ни́то жена̀ е̑ о̑стана́лѫ не́коги безꙋ о̑тмѫще́нїе.

Ц. Четѝ тꙋ́ка, а̑ко зна́ешꙋ да чете́шꙋ.

Б. Дѣ́йствїето по́лзꙋвѫ на ме́не за кни́га.

Ц. Гнѣ́во̀ на Благо́родна жена̀ ско́ро преминꙋ́вѫ.

Б. Покры́тите вѫ́глеща държѫ́тꙋ мно́го времѐ пепельта̀ то́пла.

Ц. Нечꙋ́ешꙋ йли добры́те дꙋ́мы, кои́то пра́щѫ да ти речѫ́тꙋ ?

Б. Добры̀ дꙋ́мы, и̑ лꙋка́вы, напра́вы, прелъщѫ́кѫтꙋ и̑ мꙋ́дрыте и̑ лꙋ́дыте.

Ц. Ко́йто ще о̑ти́де, не́ка йде, защо̀ вода́та не е̑ сла́ба.

Б. Ко́йто сѧ е̑ йзгори́лꙋ е̑дна́жды о̑тꙋ то́плата ма́нджа, дꙋ́хѫ и̑ на стꙋде́нѫта.

Ц. О̑тꙋ краде́цꙋ на краде́цꙋ, не сѧ йзгꙋ́бовѫ дрꙋ́го, са́мо пра́здныте бѫ́чове.

Б. Е̑дна̀ ра́бота мы́сли пїа́ницѫтꙋ, а̑ дрꙋ́га вїнопрода́вецѫтꙋ.

Ц. За да напра́ви нѣ́кой добро̀, неизгꙋ́бовѫ го.

Б. Добро̀ сꙋ вре́да, Бо́гꙋ да ти дадѐ зла̀ годи́на.

Ц. Небо́йсѧ о̑тꙋ ни́що вꙋ дво́рѫтꙋ ми.

Б. По́добрѣ да е̑ нѣ́кой пти́че на хра́стите (на оꙋ́рма́нѫтꙋ), не́жели на кле́тѫтꙋ (кафе́зѫтꙋ) ти.

Ц. *Е́ла̀, неправѝ да те жела́тꙋ ве́че: вѫ́рвѝ, защо̀ мно́го премо́лината ра́бота, не е̑ ве́че дра́га.*

Б. Злополýченъ Онúй, кóйто дáвъ примѣръ на дрýгите.

Ц. Кóйто сѣдѝ пóвече, ще сѧ мáе пóвече.

Б. Кóйто тлáска Карабѧлѧтъ въ Морéто, сѣдѝ Отгóре на брегѧтъ Морскúй.

Ц. Ѣлà, вѧрвѝ тáмо гдѣто те прáщѧмъ, и небóйсѧ.

Б. Когà Отúвъ добúтачето на мѣстото гдѣто го кóлѧтъ, Отпрéдъ сѧ потѝ, а Отдúри трепéра.

Ц. Прїимѝ сѧрдце Лéвско, и вѧрвѝ дерзновéнно.

Б. Немóже да зéме сѧрдце Лéвско, кóйто ймѧ Овчи сѧрдце.

Ц. Вѧрвѝ безъ стрáхъ, защò Царúцата нѣмѧ вéче непрїѧтелство съ тéбе: но Онúй гнѣвъ премúнѧ на смѣхъ.

Б. Начáлнески смѣхъ, тишинà зúмна, капéлла дрáкова, Отвршéнїе настáръ катѧръ, прáвѧтъ ѣднà пѧрва съ мáлко тóчки.

Ц. Неправѝ вéче да те чáкѧтъ, защò сéко забавлѣнїе ѣ вредúтелно.

Б. Прóчее ãзъ Отúвѧмъ, защóто ми повелѣвѧшъ: въ всѧкъ способъ, нѫжда ѣ йли Отъ пóртата, йли Отъ препóртичката да влѣзнѧ вѧтре.

Бертóлдолъ съ крáсна хи́трость и̂збáвувасѧ о̂тъ пѫ́рвото стремлéнїе на Цари́цата.

Такà *Бертолдолъ* тръгнѫлъ за да о̂ти́де при Цари́цата, и̂ понéже бы́лъ сѧ научи́лъ какъ тїà повели́лѧ на о̂ны́а що вáрдѧтъ кѫ́четата и̂, защò тѫ́такси като дóйде Бертóлдолъ въ двóрѧтъ да пѫ́снѫтъ кѫ́четата врѫхъ нéго, за да го раскѫ́снѫтъ немилости́во, (тóлкова былà о̂нà разгнѣвéна врѫхъ нéго), а̂ тóй като минѣ́кѫлъ презъ пазáрѧтъ, за добрà чéсть, видѫ́лъ е̂ди́нъ Селáчанинъ че и̂мáлъ е̂ди́нъ зáякъ жи́въ, а̂ Бертóлдолъ го кѫпи́лъ, и̂ го тѫ́рнѫлъ подъ дрéхата си: и̂ като о̂ти́шѫлъ въ двóрѧтъ, спѫ́снѫлисѧ врѫхъ нéго си́чките кѫ́чета, като глáдни, и̂ щéли да го о̂стáвѧтъ мрѫ́твъвъ сѫсъ стрáшните си забы́. Тóй като сѧ видѣ́лъ въ голѣ́ма бѣдà, пѫ́снѫлъ тѫ́такси зáмкѧтъ, когóто като видѣ́ли кѫ́четата, о̂стáвели да хáпѧтъ Бертóлда, и̂ спѫ́снѫлисѧ слѣ́дъ *зáмкѧтъ*, както е̂ е̂стéствено на Кѫ́четата, а̂ тóй *о̂стáнѫлъ здрáвъ* и̂ неповредéнъ. И̂ такà о̂ти́шѫлъ *предъ Цари́цата*, коѧ́то, като го видѣ́ла жи́въ, за-

чѫ́дилѫсѧ мнóго, какъ сѧ йзбáвилъ ѿтъ кѫ́четата, разгнѣвúлѫсѧ ѿще пóвече, и реклà мѹ́ съ гнѣ́къ.

Царúца. Ты̀ ли си тѫ́ка безобрáзный оу҃бúйцо!

Б. Така да не бѣ́хъ, както сѫмь сегà.

Ц. Какъ сѧ йзбáви ѿтъ зѫбúте на страшните мои кѫ́чета?

Б. Ѥ́ствество́то помóгнѫ на слѫ́чаето.

Ц. Накрадлúвыѧтъ женáта, не сѧ смѣ́е всегдà.

Б. Кóйто йде на воденúца, трéба да сѧ ѻбрашнéви.

Ц. Кóйто и҃мѫ пѫ́рвыте, неотúвѫ прáзенъ.

Б. На когóто сѧ кѫсáе, тóй востáнѹ́вѫ.

Ц. На тéбе сѧ касáе, тóѧ пѫ́ть.

Б Не прелѫщáка сѧ, но сáмо кóйто сѧ ѻбвѣ́рѹ́кѫ.

Ц. Да сà ѻбещáй, и да недадѐ, дохóди за да вѫзблагодарѝ лѫ́дъ.

Б. Кóйто помáлко мóже, плáщѫ добы́чето.

Ц. Кóйто ги неиграе, злѣ́ би разнóсѧ.

Б. На когóто рáботыте вѫркѫ́тъ добрѣ́, вúждасѧ мѫ́дръ.

Ц. Да ѻти́де нѣ́кой говéдо, и да сѧ вѫрне говéдо, товà ѥ́ сѫ́щото.

Б. Нетрéба да влѣ́знешъ, рекла̀ Лесúцата, при кѫлкѫ́тъ.

Ц. Ѻбáче ты̀ дойдѐ, кóйто прáвишъ хúтрыѧтъ и лѹ́кáвыѧтъ.

Б. Тѫрпéнїе, рéкѫлъ вѫлкò на Магáрето, ѐдúнъ ѻтúвѫ на свáдба, кóйто неотúвѫ на трапéза.

Ц. Сéко времѐ дохóди на ѻногóва, кóйто мóже да чáкѫ.

Б. Добрѣ́, нéка дóйде, мáлко оу҃мъ стúгѫ.

Ц. Слѣ́дъ гѫрмéвицата ѻбыкнѹ́вѫ да дохóди и градò.

Б. Голѣ́мата рыба, ѣ̀дѐ мáлката.

Ц. Сéки петéлъ непознáвѫ бобóвете.

Б. Сéка змíѧ и́мѫ зихи́рѧтъ на Спáшката си, но разгнѣвéнната женà, дѫржи́ го въ сúчкото си тѣлò.

Ц. Ты̀ сегà безъ дрóго нещe сѫ и́збáвишъ Отъ нéм: оу́потребѝ сúчката си лъкáвщина що мóжешъ и́ знáешъ: но а́зъ нещѫ вéче да дéрзнешъ да напрáвишъ вóйнски хи́трости врѫхъ жены́те.

Б. Кóйто неотúвѫ на е́динъ йстóчникъ, Отúвѫ на дрóгъ, и́ кóйто Отúди пóскоро, прелѫстáвѫ дрóгáрѧтъ си: зарадѝ товà и́збавúме тóтакси, и́ пóслѣ нéка стáне, каквóто ще, кáкто рекла̀ Лесúцата на Селáчанинѧтъ, и́ а́ко нíе живѣ́еме хíлады годúны, нещéме да сѫ глѣ́даме вéче е́динъ дрóгъ съ добрѣ̀ Окѣ̀, нéто ще бѫ́де добрò сѫ́рдце помеждý нáсъ.

Цари́цата повелѣ́вѫ да тýрнѧтъ Бертóлда въ чýвáлъ.

Тогáва Цари́цата сѫ разгнѣви́лѫ и́ повели́лѫ да гò фáнѧтъ и́ да гò вѫ́ржѧтъ сúлно, пóслѣ да го заведѫ́тъ въ е́днà кѫ́ща, блúзъ прù нéм гдѣ́то тѣ́ѫ *спáвалѫ. и́ защóто* сѫ боúлѫ да небѣ́гѫ, както *и́ правúлъ и́ дрóги* пѫ́ть съ хи́тростите си, повели́лѫ *да го тóрнѧтъ* въ е́динъ чýвáлъ, и́ тóрнѫлѫ е́динъ

рабъ, назоваемъ джафо, да го варди до заранѣта, съ намѣрение, послѣ да повели да го фърлятъ въ рѣката, или да му направи друга работа, гдѣто да немože да й направи други лукавщены, и така злополучный *Бертолдолъ* са затворилъ въ чувалятъ: и никоги не са оубоилъ отъ смъртьта, освѣнь тогава. Обаче измыслилъ нѣкa хитрость, за да излѣзне отъ чувалятъ, и препровадилъ я чѣдно. Была же тамъ.

Хитрость пречудна Бертолдова, за да излѣзне отъ чувалъ тъ.

Като останялъ прочее окаянный *Бертолдолъ* затворенъ въ чувалятъ, съсъ стражението джафово: измыслилъ нова хитрость, и показувялъ като че хортувялъ самъ, начнялъ да оукорява себеси и думалъ. О Проклятая честе! какъ са веселишъ да мячешъ толкова сиромасыте, колкото и богатыте! О беззакони богатства, гдѣме довадохте! По добрѣ бы было заменѣ, яко Баща ми бѣше ме оставилъ сиромахъ и просякъ, защо сега нещехъ да достигня въ такъвъ плачевенъ случай. Каквo ме ползова да облечѣ тия покрыти съдраны и дебелы дрехи, за да са покажъ че съмъ сиромахъ, който са извихъ богатъ, както бѣхъ? И така тия мучители, като желятъ да наслѣдятъ имотствата ми, искятъ да са сродятъ съ мене: но нека правятъ щото щятъ, азъ несогласувямъ никоги да я земя, защото съмъ грозенъ, и знамъ какъ тия нещѣ бѣде сичката моя: и яко *Царицата* иска да я зема на сила, нѣщо ще стан

Джáфо запóчнувѫ да сѧ лови въ сѣтѫтѫ (капáнатъ).

Джáфо като слꙋшáлъ тíѧ дꙋмы, пожелáлъ да сѧ нáче ѻтъ гдѣ происхождáла такáва хоратà, понéже бы́лъ ѣстéствено милостúвъ рéкълъ:

Дж. Какъвъ сѧ тíѧ дꙋмы, що говóриш? за какво ѻ ѻкаáнне, си сѧ тꙋрнѫлъ въ тóѧ чꙋвáлъ?

Б. Ѫ̃хъ, брáтче мóй! не ѣ нꙋ́жда да знáеш злощáстїето ми: ѻставúме да сѧ ѻкáѧ, ѧ̂ ты внимáвай на слꙋ́жбата си.

Дж. Макáръ й звáнїето ми ѣ ненавúстно, ѻбáче й Ѫзъ сѧмь человѣкъ, й ѩмѫмъ мúлостъ въ злополꙋ́чїата на дрꙋгáрите си, й ѫ̂ко немóжѫ да те помóгнѫ сѫсъ сúлата си, на товà твоѐ злополꙋ́чїе, барéмъ ще ти дáмъ нѣкое оꙋ́тѣшéнїе съ дꙋ́мыте си.

Б. Мáлко оꙋ́тѣшéнїе мóжешъ да ми дадéшъ, защо ѻ новà, коéто ѩма да стáне, ѻпредѣлéнїето мꙋ́ ѣ мáлко.

Дж. Ѫ̃джеба да те бíѫтъ ли ѩскѫтъ?

Б. По лóшаво.

Дж. Да те оꙋ́бéсѫтъ ли?

Б. Пóлошаво.

Дж. Да те тꙋ́рнѫтъ въ кáтергъ [терсинáта]?

Б. Пóлошаво.

Дж. Да те набíѫтъ накóлъ, ѩли да те напрáвѫтъ на парчéта?

Б. ѻще пóлошаво.

Дж. Да те ѩзгорѫ́тъ ли?

Б. Хїлáда пѫ́ти пóлошаво.

Дж. Какъвъ дїáволъ мóжѫтъ да ти напрáвѫтъ пóлошаво ѻтъ товà?

Б. Йскѧтъ да ми дадѧтъ женѫ.

Дж. Й това ли е̃ полошаво ѻ̃тъ тїѧ шестьтѣ работы? ѻ̃ какво си говедо? а̃зъ мыслѧ че тїѧ да е̃ ѣднѫ голѣмо благополѹчїе. ѻ̃тистина, тома твой оу̃мъ достойнъ е̃ да го свири нѣкой на кидара.

Б. За да земе нѣкой женѫ, не е̃ полошаво, ѻ̃тъ ѻ̃нїѧ що ми рече: но способо, съ когото йскѧтъ да ми а̃ дадѧтъ, дава ми поголѣмо оу̃горчѣнїе, нежели да бѣхѫ сичките тїѧ що ми рече.

Дж. Й какѧвъ способъ йскѧтъ тїи да дѫржѧтъ й хортѹвай чисто.

Б, Имѧ ли тѹка дрѹгъ нѣкой, ѻ̃свѣнь тебе? Защо нѣмѧ да ме чѹе никой дрѹги, защо ще сѧ развалѧ совсѣмъ.

Дж. Тѹка нѣма дрѹгъ, ѻ̃свѣнь мене, й хортѹвай дерзновѣнно.

Б. Да си живъ, вардисъ добрѣ послѣ да ме неиздадешъ.

Дж. Несмѹшавайсѧ за това, защо а̃зъ несѧмъ направилъ никоги хѹдожеството на Лицемѣрцыте, нито сега ще начнѧ.

Б. Йскѧмъ прочее да ти оу̃вѣрѧ, защо ѻ̃тъ хоратыте виждѧшъ ми сѧ добръ человѣкъ. Й послѣ нѣка пострадѧмъ каквото ще да̀ е̃, ѻ̃нова, което ймѧ да станѣ, неможе да липсѧ.

Дж. Ела, начни да ми приказешъ причината, й а̃зъ ще те слѹшѫмъ.

Б. Знай прочее, каквъ а̃зъ понеже сѧ намырѧтъ богатъ ѻ̃тъ добрата честь, но грозенъ й чѹденъ на видъ: й понеже владѣнїата ми сѧ предѣлъ съ ѣдинъ Началникъ, който ймѧ прекрасна дѫщерѧ: тѹй като глѣдѧ богатствата ми, размысли [макаръ а̃зъ й

сѧмь Села́чанинъ и́, гро́зенъ, както ти ре́кохъ] да ми дадѐ дѫщерѧ́ си за жена́, и́ мно́го пѧ́ти ми хортѹва́хѫ, не защо́то мѹ́ са а̑ре́сало лице́то ми, но за мно́гото ра́боты, що и́мѧмъ: поне́же за живо́тѧтъ ми, а̑зъ мы́слѧ какъ да са небезпоко́и́ ко́лкото за е̑ди́нъ че́сенъ ла́къ, но вѣ́рѹвѧмъ че то́и́ и́скѫ по́добрѣ да ме ки́ди о̑тъ го́ре на ви́лата о̑бе́сенъ.

Дж. Про́чее, Бога́тъ ли си ты̀?

Б. На́и́ бога́тъ о̑тъ голѣ́мы и́ дре́вны живо́тни, о̑тъ влады́нїѧ, и́ о̑тъ всѧ́ка дрѹ́га ра́бота.

Дж. Ко́лко при́ходъ мо́жешъ да и́мѧшъ?

Б. А̑зъ и́мѧмъ е̑дна̀ годи́на съ дрѹ́гата ше́сть хи́лады моне́ты сре́бѫрны, и́ о̑ще по́вече.

Дж. А̑хъ, и́мѧ мѧркѣ́зи,кои́то нѣ́мѧтъ то́лкова бога́тъ при́ходъ: а̑ми о̑нїи́ Нача́лникъ бога́тъ ли е̑̀?

Б. И́ то́и́ е̑̀ мно́го богатъ, но при ме́не е̑̀ на́и́ сироми́ахъ.

Дж. Ко́лко при́ходъ мо́же то́и́ да и́мѧ?

Б. До хи́ля́да моне́ты сре́бѫрны.

Дж. Про́чее не е̑̀ ли то́лкова сироми́ахъ, ка́кто дѹ́мѧшъ, и́ родство́то мѹ́ е̑̀ Благоро́дно?

Б. Благоро́днѣи́шее.

Дж. То́и́, ще ты дадѐли нѣ́що при́ка?

Б. Ще ми дадѐ, ка́зѹвѧмъ ты си́чко, поне́же сме тѹ́ка, а̑ми́ немо́жѧ да гово́рѧ вѫ́тре въ чѹва́лѧтъ: но мо́лѧ те, а̑ко ще́шъ, развѣржи́ оу̑ста́тамъ са́мо то́лкова, ко́лкото да си и́зва́дѧ вѫ́нь глава́та: и́ като нале́чишъ си́чката причи́на подро́бно, ще ме затво́ришъ па́къ въ чѹва́лѧтъ.

Дж. Съ ра́дость, е̑́то го развѣ́рзенъ: ′говорѝ сега̀ ко́лкото ще́шъ прера́достно. Но̀ ты̀ и́мѧшъ е̑дно̀ гро́зно

лицѐ, и ако óстáтоко сѧ сравнѝ съ лицéто ти, трéба óтúстина да си ѐдúнъ грóзенъ человѣкосéчецъ.

Б. Извадѝ ме цѣлъ óтъ чѹвáлѧтъ, и така ще вúдишъ крáсныѧтъ ми óбрáзецъ.

Дж. Бúва, но трéбѹва пáкъ, като свѫршишъ слéвото си, да влѣзнишъ вѫтрé, и да те затвóрѧ, както бѣше и пѫрво.

Б. На това сѧ смѣлѧсáваме, не двоѹмúсѧ.

Джáфо úзвáждѧ Бертóлда óтъ чѹвáлѧтъ.

Дж. Ѐла, úзлѣзнѝ вѫнь.

Б. Ѐто ме, какво ти сѧ вúждѧ това прекрáсното мы тѣлцѐ?

Дж. Тако мѝ вѣра ѐдúнъ крáсенъ Кавалïéръ си. Тако ми небóто, ѧзъ не сѫмь видѣлъ дрѹго по безобрáзно жúвотно пóвече óтъ тéбе: видѧлѧли та ѐ нѣкоги бѣлката?

Б. Тïѧ ме не ѐ видѧлѧ нúкоги, и за да ме невúди, óбúвúхѧ ме въ тóѧ чѹвáлъ, и úскѧтъ да ѧ докедѧтъ въ тáѧ кѫща, и да ны вѣнчéѧтъ безъ скѣтъ, и пóслѣ ще ме úзавѧтъ: и така тïѧ трéба насúла да сѧ възблагодарѝ, и пóслѣ ще ми начетѧтъ тѣтакси 2000: жѫлтúцы úспáнски, кóйто и харúзѹвѧ Царúцата, за да и небáгѧ такѫвъ добѫръ рóкъ.

Дж. Óтúстинна, ѐдúнъ добръ рóкъ. Õ какво полéзнѣйшее дѣтéнце, да го дѫржѝ нѣкой на колѣныте си! Õ проклѧто Богáтство, колко сиромáси мѫжѣ и жены оѹдáвѹвѧшъ ты! вúждь за любóвь Бóжïѧ, тóѧ, кóйто сѧ глѣдѧ ѐдно стрáшно чѹдóвище на мѧката, защóто ѐ богáтъ, пѫрвите Нача́лницы жела́ѧтъ

да са сродя́тъ съ не́го. Добрѣ дя́ма послови́цата, че бога́тството пра́ви краставыя́тъ и гнѹсна́выятъ да сѣдѝ на прозо́рицятъ. На ме́не, гдѣто сѫмь сирома́хъ, и не сѫмь ѐдно чѹдо́вище, както е́ то́а дїа́волъ, нещѐ да са слѹ́чи ни́кога такова́ щастїе: но прокля́тото бога́тство е́ причи́нята: Тѫрпе́нїе.

Б. Ты̀ а̑ко си до́бѫръ человѣ́къ, та́а но́щь напра́вямъ те бога́тъ.

Дж. Какъ ще ме ☉богати́ши?

Б. А̑зъ ве́че ☉предѣли́хъ сѫсъ всѝкъ спосо́бъ да а̑ не-зе́мямъ за жена̀, защото́ слы́шамъ какъ тїа̀ е́ прекра́сна като сля́нцето; за което́то ми са стрѣ́вя какъ тїа̀ нещѐ е́ си́чката моя̀, и по́слѣ като ме гле́дя такя́въ гро́зенъ, мо́же да ме оу̑тро́ви: за това̀, а̑ко ще́ши ты̀ да влѣ́знеши вѫ́тре въ то́а чѹка́лъ, вмѣ́сто ме́не, ☉ста́кямъ ти такя́въ ро́къ.

Дж. Ѐдинъ бы́волъ ще напра́ви та́а лѫ́дость, но а̑зъ нѣ ☉ти́стина, защо̀ по́слѣ като ме ви́дятъ, и разумѣ́ютъ че не си ты̀, ☉ти́стина ще ме фѫ́рлятъ тѹ́такси въ море́то.

Б. Не смѹща́вай са за това̀, защо токо като те вѣнчаю́тъ за не́я, и те ви́дятъ че си хѹ́бавъ и мла́дъ, а̑ не ѐдно̀ страши́лище като ме́не, ☉на̀ нещѐ рече́ че те нещѐ, и ☉нова̀, що ще ста́не, ве́че нѣщѐ са вѫ́рне наза́дь, и така̀ ще зе́мешъ 2000 хи́лады жълти́цы, и ще ста́нешъ Домогосподя́рь на си́чките мѹ ве́щи, защо̀ Баща̀ и е́ ста́ръ, и ско́ро ще оу̑мре́: гдѣто ты̀ въ пришѐдшата годи́на мо́жешъ да живѣ́ешъ почте́но, безъ да са намы́рящъ ве́че на това̀ ☉оу̑ничижи́телно и безче́стно хѹдо́жество.

Дж. *Ты̀ пра́вишъ* дѣ́лото мно́го ле́сно, ☉ба́че а̑зъ нещя̀

да тѣрнѧ живóтѧтѫ си вѫ бѣдѫ. влѣзни ты вѫ чѹвáлѧтѫ.

Б. Ѻ какѧвѫ злощáстенѫ си! незнáешли защò нà дерзновéнныѧтѫ человѣкѫ пóлзѹвѧ да йспытѧ честьтà си? какѫò злò мóже да ти сѧ прилѹчи на товà дѣло? Мыслишли ѫджебы че Бщà й, като сѧ вѣнчéешѫ за нéѧ да ти направи нѣкоѧ непрáвда? Боишлисѧ Ѿтѫ Ѻнáѧ, коѧто ѥ тóлкова чúнна, да речѐ че тѐ нѣщѐ? Мыслишли, че Цариùата, коѧто ѥ тóлкова свобóдна й мѫжественна да ти нададѐ Рóкѧтѫ, за да сѧ ѧвѣ сребролюбкà? Сúчките щѐ сѧ покорѧтѫ на небéсното щéнїе, й дѣлото щѐ сѧ свѧрши сѫ молчáнїе, й ты щѐ Ѿтúдешѫ вѫ кѫщата на Бѹлката, й сѫ крéмѫ щѐ стáнешѫ нлслѣдникѫ на сúчкото Богáтство, й щѐ сѧ почúтѧшѫ Ѿтѫ сúчките като Начáлникѫ. Наѹчúсѧ, наѹчúсѧ, да познáвѧшѫ такѧвѫ голѣмѫ Рóкѫ, й смыслй кѫкѫ сéки дéнь не сѧ прилѹчáвѧтѫ подóбни благокрéменїата. Ѣлà прóчее, влѣзнй вѫ чѹвáлѧтѫ, й немыслй вéче, защò ѧко й да ймашѐ нѣкоѧ бѣдà за тéбе, ѧзъ ти ѧ кáзѹвѧхѫ, защò сѫмь прóстѫ человѣкѫ, й любочéстенѫ, й незнáмѫ да лѫжѧ, й оѹтрѣ предй да дóйде чáсѫ за Ѻвѣдѫ, щѐ смыслишѫ, да ли йскѫмѫ добрóто ти.

Джáфо запóчнѹвѫ да сѧ ловй вѫ сѣтѧтѫ (капáнатѫ).

Дж. Ты ме ѧ йзобразѹвѧшѫ тóлкова прекрáсно, гдѣто хемéнѫ направи да ми дойдѐ Ѻхóта да влѣзнѧ вѫ чѹвáлѧтѫ. ѧзъ сѫмь слѹшáлъ да дѫмѧтѫ всегдà, защò кóйто незéме Рóкѫ, непредобúвѧ, кóй знáе, небóто да не ѥ приготвило товà щáстїе за мéне?

Берто́лдолъ са́ престрѹ́вѫ ѭ́къ нещѐ ве́че джа́фо да вле́зне въ чѹвала́тъ, за да го напра́ви да пожела́е по́вече.

Б. Азъ незна́мъ да ти ка́жѫ бла́дослове́нїѧта: ко́йто непозна́вѫ Ро́кѫтъ си, кога́ мѹ́ дохо́ждѫ къ рѫка́та, по́слѣ сти́кѫ та го тѫ́рси всѣ́. Ако небо́то йскѫ да ти напра́ви та́ѧ добродѣ́тель, защо́ йскѫшъ да ѧ́ сто́пѫдешъ? Но азъ зна́мъ твѫ́рде добрѣ́, чѣ́ ако бе́ше позна́лъ чистота́та ми, не бѣ́ше прави́лъ то́лковѫ сопротивле́нїѧта. Про́чее, Бра́те, направи́ сно́ва, што́то ти са́ ви́ждѫ добро́. Азъ нещѫ ве́че да са́ трѹ́дѫ да ти пра́вѫ то́лкова предисло́вїѧ, е́то азъ че вла́замъ къ чѹка́лѫтъ: е́ла тѹ́такси и́ затвори́: не ти дѹ́мѫмъ ве́че ни́што, за си́чкото зла́то свѣто́вно.

Дж. Посто́й ма́лко, защо́ и́мѫшъ сще́ време́ да влѣ́знешъ.

Б. Ко́йто и́мѫ време́, да нечака́ѫ време́. Азъ ви́ждѫмъ кѫкъ ты́ непозна́кѫшъ ща́стїето си, и́ затова́ нещѫ ве́че да те залисѹ́вѫмъ глава́та, защо́ лѹ́дъ е́ сна, ко́йто йскѫ да напра́ви наси́ла добро́ на дрѹ́ги го.

Джáфо ѻпредѣлúлъ да влѣзне въ чувáлѫтъ.

Дж. Ѣлà, познáвѫмъ ѻтúстина, кѫкъ дѣмыте ти происхóждѫтъ ѻтъ чúста рéкность любóвна, коѧто ѝмѫшъ на мéне, ѝ кúждѫмъ че сѫ гнѣвúшъ мнóго за мéне: зарадѝ товà нетрéбвкѫ ѝ ѧ̃зъ дà сѫ ѧ̂вѧ нечувствен за ёднà такáка добродѣтель. Ёто мѣтвка ѻпредѣлéнъ да влѣзнѧ въ чувáлѫтъ, ѝ да напрáкѫ ѻновà, коéто ми рéче: защò като сѫ кѣнчéжъ за нéѫ, нúжда ё пóслѣ тïà да ё мож, ѝ сúчките сѫсъ сúла да ѝмѫтъ тѫрпéнïе.

Б. Ѣлà завѫржѝ чувáлѫтъ, защò ѧ̃зъ влáзамъ вѫтрѣ.

Дж. Почáкѫй мáлко, не влáзай, защò ѧ̃зъ ще влѣзнѫ.

Б. Ѧ̃зъ нещѫ дрúго, ѣлà тúтакси завѫржѝ оўстáта на чувáлѫтъ.

Дж. За любóвь Бóжïѧ, ѝскренный ми Братéнце, надéй ме лишѝ ѻтъ такáвъ рóкъ: защò ѧ̃зъ ти го познáвѫмъ за мылостúна.

Б. Ѣлà, ѝ ѧ̃зъ нещѫ да ти ѻтричѫ такáва милостúна, *макáръ ѝ добрѣ да ме напрáви да сѫ смúтѫ мáлко нѣщо,* влѣзнѝ прóчее вѫтрѣ, ѝ нехортúвай вéче.

ча́кай о́нова, кое́то и́мѫ да до́йде, и оу́трѣ ще ви́деши какво дѣ́ло сѫмь напра́вилъ а́зъ за те́бе.

Дж. А́зъ, а́ко те небѣ́хъ разумѣ́лъ за до́бѫръ и вѣ́ренъ человѣ́къ, не са затво́рквахъ къ то́ѧ чу́вало: но ви́ждѫ са ка́къ ты си та́ѧ добродѣ́тель.

Б. Небо́то те пра́ви да гово́ришъ сега́: е́лѧ, пѫхни си вѫ́тре о́на́ ряка́ добрѣ́, сниши си до́лу ма́ло нѣ́що глава́та, защо́то си ма́лко по высо́къ о́тъ ме́не, и немо́жѫ да вѫ́ржѫ оу́ста́та на чу́вало́тъ.

Дж. О́хъ, а́зъ! прекиваѫ кратѫ́тъ си: о́ба́че вѫ́ржи ме сѧсъ вса́къ спосо́бъ, поне́же сле́дъ нѣ́кой ча́съ ще до́йдѫтъ Сро́дницыте, ка́кто ми ре́че.

Б. Сле́дъ два́, и́ли три́ ча́са на́й мно́го, распъ́снѫтъ си е́то, а́зъ те вѫрза́хъ, сѣ́ди ми́ренъ, и неговори́ ве́че ни́що, за да сле́ду́вѫ дѣ́лото ка́кто тре́бу́вѫ.

Дж. А́зъ нещѫ гово́рѫ ве́че, а́ми о́блѣгни ме ма́лко до стена́та, защо́ да сѣ́дѫ то́лкова пра́въ, ще са оу́морѫ.

Б. Е́то те о́блѣгнѫхъ, добрѣ́ ли си сега́?

Дж. Твѫ́рде добрѣ́.

Б. Мълчи́ про́чее, като че си нѣ́мъ, и зна́й да са оу́правлѫ́кѫшъ, спрото́ потре́бата.

Дж. А́зъ нещѫ гово́рѫ ве́че, о́ба́че мълчи́ и ты, и о́ставѝ да до́йде бѫ́лката.

Бертолдолъ бѫгѫ съ хи́трость, и о́ста́ва джа́фа въ чу́ва́лѫтъ.

Бертолдолъ като́ тъ́рна́лъ гла́павый джа́фа къ чу́ва́лѫтъ, помы́слилъ тъ́такси да бѫгѫ, и да нечака́ гра́бѫтъ, ко́йто на оу́тренньта́ ще́лъ да мъ́ са стръ́пѫ на *главѝта: но поне́же было́ нъ́жда да ми́не презъ кепѝато*

на Царúцата, приближúлъ си оу҃хóто мнóго пѫ́ти да чу҃е нѣ́кого, и̑ като нечу҃лъ ни́кѡмъ дꙋ́ша въ Сна́м кѫ́ща [защóто сúчките былú заспа́ли], Отвóрилъ поле́ка ле́ка вѫрта́та на кѫ́щата, въ кóето тóй бúлъ, и̑ úзлѣзнѫ́лъ на двóрътъ, и̑ Отъ тáмо съ кѫ́щата гдѣ́то спа́валъ Царúцата: и̑ като съ приближúлъ поле́чка до Одарътъ и̑, намѣ́рилъ а̑ че спа́калъ, като а̑звѣ́цъ. Затовà намúслилъ да и̑ напрáви е̑днó хꙋ́дóжество, зе́лъ е̑дна́ Отъ дре́хите и̑, Облáкълъ а̑, и̑ такà като жена́ Облéченъ, премúнѫлъ презъ дрꙋ́гите кѫ́щи, гдѣ́то спа́вали Начáлныте жены̀: и̑ като намѣ́рилъ ключовете на сúчките вѫ́рты̀ подъ вѫзглáвницата на храни́телницата, Отвóрилъ сúчките вѫ́рты̀ úскꙋ́сно, и̑ úзлѣзнѫ́лъ вѫ́нъ Отъ Палáтѫтъ. И̑ понéже Сна́м нѣ́щь былó навалáло снѣ́гъ, стрáхъ го былó да го неизвѣ́ститъ стѫ́пките мꙋ́: затовà като хúтъръ, Обу́лъ си калéврыте наópако: гдѣ́то съ показувáло вмѣ́сто да вѫрвú на вѫ́нъ, кѫ́къ Отúвѫлъ на вѫ́тре. И̑ такà тóлкова вѫрвáлъ тꙋ́къ тамѐ, гдѣ́то най пóслѣ Отúшѫлъ въ е̑днà пéщь (фꙋ́рна) Отдúри зѫдъ стеныте на Селóто, и̑ тáмо съ пѫхнѫ́лъ вѫ́тре, и̑ съ скрúлъ.

Царúцата като ненамѣ́рилъ дрéхѫтъ си, Отдáлъ вѫнáтъ на джáфа че тóй а̑ е̑ Открáднѫлъ, и̑ съ́кълъ че хорту́ва съ Бертóлда, хорту́вѫ съ джáфа.

Като съ разсѫ́нало, влѣ́зли рабúныте да Облечѫ́тъ Царúцата, и̑ като ненамѣ́рили дрéхата и̑, което тúи былú сѫблéкли вечéрьтà, зачу҃дилисъ. Най пóслѣ Ц

ри́цята повели́лъ да ѝ дадѫ́тъ дро́га дре́ха, стана́лъ разгнѣве́нна, ѝ ѿтишла̀ тѣ́такси въ кѫ́щата, гдѣ́то ѿста́вилъ Берте́дола въ чѹва́лѧтъ, ѝ като невида́лъ печа́тѧтъ си, кого́то сама̀ тѣ́рнѫ́лъ, смѣти́лася, че джа́фо ѐ ѿкра́дналъ дре́хата ѝ, ѝ бѣга́лъ: ѝ заклѣ́лася къ Бо́га, защѣ̀ а̏ко го оу̏лови, тѣ́такси ще повели́ да го оубѣ́сѧтъ. По́слѣ ся приближи́лъ до чѹва́лѧтъ, ѝ рекла̀: ѻ̀ до́брый человѣ́че, ѻ̀ще ли си въ па́рвото мечта́нїе?

Дж. Господжѐ мо́ѧ, ѻ̀тистина тѣ́къ сѫмь да а̏ зе́мѧ по́скоро.

Ц. Що и̏скѧшъ да зе́мешъ? а̏джеба нѣ́кое бы́лїе ли [и̏ла́чъ]?

Дж. Ві́ѧ тѣ́рнѫ́хте ли а̏ въ чи́нъ?

Ц. Сега̀ ще а̏ тѣ́рнеме.

Дж. Ко́лкото ве́че по́скоро ме и̏зба́вите, то́лкова ще ми напра́вите по́голѣма добродѣ́тель

Ц. Наще ся зами́не мно́го, ѝ ще ся оу̏тѣши́шъ.

Дж. Невиждамъ часѫ́тъ да воспрїе́мя та́ѧ добродѣ́тель. Пре́чее направе́те да до́йде тїѧ̀ по́скоро тѣ́ка.

Ц. Ка́зовѫмъ ти, че слѣ́дъ ма́лко ще те заведе́ме при не́ѧ, ча́кай ра́достенъ.

Дж. А̏ми согла́сїето ны е̏, тїѧ̀ да до́йде въ та́ѧ кѫ́ща, ѝ а̏зъ да ся вѣнче́ѭ за не́ѧ скры́шомъ, ѝ да зе́мѧ 2000 жълти́цы, като ся вѣнче́ѭ: защѣ̀ про́чее и̏скате да ѿти́дѫ а̏зъ при не́ѧ? Направе́те тїѧ̀ да до́йде тѣ́ка, ѝ ще напра́кѫ ѻ̀нова̀, ко́ето тре́бова̀.

Ц. Каквѣ̀ говори́ то́ѧ Села́чанинъ за Бо́лка, ѝ за жълти́цы? и̏звадете го ма́лко кѫ́нъ ѿтъ чѹка́лѧтъ, за *да го ви́диме* въ лице́то.

Джáфо йзлáзѭ йзъ чѹвáлѧтъ вмѣстѡ Бертóлдá â Цáрйцата оѹжáсна, реклá мѹ.

Ц. Кóйто тѣ тѹрнѫ къ чѹвáлѧтъ, злощáстьне?

Дж. Óнїй, кóйто щéше да стáне зéтъ, кóйто като непрáзъ Óнáм, комáто йскáте да мѹ дадéте, Óстáви на мéне товá щáстїе. За коéто, направéте да дóйде бѣлката й жѫлтúцыте, защѡ âзъ сѫмь готóвъ да напрáвѧ щото трéбѹѫ.

Ц. Каквá бѣлка, каквы жѫлтúцы: дѣмѧшъ ты? хортѹвай пóчисто, за да разѹмѣеме.

Дж. Бѣлката, комáто щéхте да дадéте на Óногóва селáчанинѫ, съ 2000 хúлиди жѫлтúцы.

Ц. Прóчее, тóй ли ти дáде да разѹмѣешъ тíм блáдослóвїм.

Дж. Дѣмѧмъ, че тóй ме оѹвѣрй за товá, йме тѹрнѫ въ чѹвáлѧтъ наóчно й бѣгá. Прóчее нéка дóйдеме въ распúската до гдѣ сѫмь съ оѹмъ, да напрáвиме йсповѣданїето (темесýкѧтъ) на прїйманѣто.

ри́цата повели́лъ да ѝ дадѫтъ дрѣ́ха дре́ха, стана́лъ разгнѣвѣ́нна, и ѿтишла̀ тѣ́такси въ кѫ́щата, гдѣ́то ѿста́вилъ Бертодола въ чѣва́лѫтъ, и като невидѐ́лъ печа́тѫтъ си, когото сама̀ тѣрнѐ́лъ, смѣти́лася, че джа́фо ѐ ѿкра́днѫлъ дре́хата ѝ, и бѣга́лъ: и заклѣ́лася въ Бо́га, защѡ̀ а̀ко го оу̀лови, тѣ́такси ще повели́ да го оубѣ́сѫтъ. По́слѣ̀ са приближи́лъ до чѣва́лѫтъ, и рекла̀: ѻ̀ до́брый человѣ́че, ѻ̀ще ли си въ пѫ́рвото мечта́нїе?

Дж. Господжѐ мо̀й, ѻ̀тистина тѣ́къ сѫмь да а̀̃ зе́мѫ по́скоро.

Ц. Що ѝскѫшъ да зе́мешъ? а̀джеба нѣ́кое бы́лїе ли [ѝла́чъ]?

Дж. Ві́й тѣрнѐ́хте ли а̀̃ въ чи́нъ?

Ц. Сега̀ ще а̀̃ тѣрнеме.

Дж. Ко́лкото ве́че по́скоро ме ѝзбави́те, то́лкова ще ми напра́вите по́голѣма добродѣ́тель

Ц. Нѣще са зами́не мно́го, и ще са оу̀тѣши́шъ.

Дж. Невиждѫмъ часѫтъ да воспрїе́ма та́й добродѣ́тель. Про́чее направе́те да до́йде тїа̀ по́скоро тѣ́ка.

Ц. Ка́зувѫмъ ти, че слѣ́дъ ма́лко ще те заведе́ме при не́й, ча́кай ра́достенъ.

Дж. А̀ми согла́сїето ны ѐ̃, тїа̀ да до́йде въ та́й кѫ́ща, и а̀̃зъ да са вѣнче́жъ за не́й скры́шомъ, и да зе́мѫ 2000 жѫлти́цы, като са вѣнче́жъ: защѡ̀ про́чее ѝскате да ѿти́дѫ а̀̃зъ при не́й? Направе́те тїа̀ да до́йде тѣ́ка, и ще напра́кѫ ѻ̀нова̀, кое́то тре́бувѫ.

Ц. Каквѡ̀ говори́ то́й Села́чанинъ за Бѣ́лка, и за жѫлти́цы? ѝзкаде́те го ма́лко кѫ́нъ ѿтъ чѣва́лѫтъ, за *да го ви́диме въ* лице́то.

Джа́фо ѝзла́зѫ ѝзъ чꙋва́лѧтъ вмѣ́сто Берто́лда́ а̂ Цари́цата оꙋ́жа́сна, рекла̀ мꙋ.

Ц. Кóйто те тꙋ́рнѫ̀ къ чꙋва́лѧтъ, злощастне?

Дж. Ѻ̃нїй, кóйто ще́ше да ста́не зе́тъ, кóйто като не-ща́лъ Ѻна́ѧ, кóто ѝскате да мꙋ дадéте, Ѻстáви на мéне това̀ щастїе. За кóето, направéте да дóйде бѣ́лката ѝ жълти́цыте, защо̀ а̂зъ сѫ́мъ гото́въ да напра́кѫ щото тре́бꙋкѫ.

Ц. Каква̀ бѣ́лка, каквы̀ жълти́цы: дꙋ́машъ ты̀? хортꙋ́вай по́чисто, за да разꙋмѣ́еме.

Дж. Бѣ́лката, кóто ще́хте да дадéте на Ѻногóва Села́чанинѫ, съ 2000 хи́лиди жълти́цы.

Ц. Про́чее, то́й ли ти да́де да разꙋмѣ́ешъ тїѧ̀ блѧдослóвїѧ.

Дж. Дꙋ́мѫмъ, че то́й ме оꙋ́вѣрѝ за това̀, ѝме тꙋ́рнѫ̀ въ чꙋва́лѧтъ наро́чно ѝ бѣ́гà. Про́чее не́ка дóйдеме въ распи́ската до гдѣ́ сѫ́мъ съ оꙋ́мъ, да напра́виме ѝсповѣ́данїето (темесꙋ́кѧтъ) на прїѝманѣ́то.

Джафо сабил, и пак сатърнал въчувалът, и фърлилса въ рѣката неправедно.

Ц. Сега, сега ще направя да дойдът жълтицыте, Обаче преготвйса да ги пріемешъ. Защо азъ йскамъ да стане йсповѣданїето на плещите ти.

Дж. Азъ самъ готовъ тъка, за това и єдинъ часъ ми са виждя хїляда годины, догдѣ да ги пречетя. Но знайте ли какъ азъ ги йскамъ съ тегло?

Ц. Ты пърко ги пречитъшъ, и ако не бъдът тамънъ, азъ ще повелѧ да ги променът. Вътре въ чувалът начни да ги четешъ, и който те са виждът леки, кажи ме ги.

Царицата като рекла това, повелилъ тътакси да Отидът четырма Отъ рабыте й, съ поедна добра тоягла секи: който тътакси начнали да біят Окаанный джафа, който като чулъ да пядя врѣхъ него толкова градъ, започнялъ да выка, и да са моли, но нищо го неползувало, защото го Остакели на земята като мртвъ: и нейнъ са явило довольно само това, но повелилъ Царицата, и търнали го пакъ въ чувалът, и го фърлили въ рѣката: и така злощастныо притеглилъ добрѣ жълтицыте, и вмѣсто да са оужене както са надѣялъ, крастилса цѣлъ въ рѣката неправедно.

Бертоладолъ сѣдй въ пещьта, а Царицата го търси на сякаде.

Злополучный Джафо, като са пратилъ да насити жаждата си въ рѣката, прилежили са да намѣрятъ Бер-

то́лда: но зарадѝ сѣ́рнатите напо́пако стѧ́пки, немо-жлѝ да разумѣ́ѭтъ, кѧкъ е̑ ѝзлѣзнѧ́лъ ѝзъ двóрѧтъ. А Цари́цата повели́лѧ да го тѫ́рсѧтъ на сѧ́каде, ѝ като го намѣ́рѧтъ, о̑предѣли́лѧ да го оу̑бе́сѧтъ, поне́же виждáлѧ ѝ сѧ голѣ́ма хитростьтà, съ кóто оу̑потреби́лъ дре́хата ѝ, ѝ ѝзлѧ́гѧлъ Джáфа.

Бертóлдолъ сѧ ѝзмѣ́нѧ о̑тъ ѣ̑днà бáбичка, че былъ въ пещьтà: ѝ проповѣ́дáло сѧ на сѧ́каде, че Цари́цата былà въ пещьтà.

Сѣдѣ́лъ прóчее о̑каѧ́нный Бертóлдолъ въ о̑нáѧ пѣ́щь, ѝ слу́шáлъ си́чко: за кóето сѧ оу̑плáшилъ мнóго о̑тъ смѧ́ртьтà, ѝ покáмлсѧ, че о̑ти́шѧлъ въ о̑ный двóръ, ѝ несмѣ́ѝлъ да ѝзлѣ́зне вѫ́нъ, за да сѧ не̑ловѝ: поне́же знáйлъ кѧкъ Цари́цата го ненавиждáлѧ, а сега тóлкова пóвече, като ѝ напрáвилъ товà оу̑ничиже́нїе на дре́хата, ѝ на Джáфа, ѝ боѝлсѧ да неповелѝ да го оу̑бе́сѧтъ. Но поне́же бы́лъ о̑блѣкѧлъ дре́хата, кóто мѫ́ былà дѧ́лга, ѝ не мѫ́ притѣ́глилъ ѝ пребрáлъ вѫ́тре въ пещьтà добрѣ́, о̑станáлъ ѣ̑дѝнъ крáй вѫ́нъ: по злóмъ щáстїю, премѝнáлѧ о̑тъ тáмо ѣ̑днà бáбичка по крáй пещьтà, ѝ познáлѧ дре́хата о̑тъ крáйѭтъ, че былà дре́ха на Цари́цата. Тѫ́рнáлѧ прóчее на оу̑мѧ́тъ си, че Цари́цата былà затвóрена въ пещьтà: зà кóето, тѫ́такси о̑тишлà при ѣ̑днà нѣ́йна блѝжна сосѣ́дка, ѝ казáлà ѝ, По́слѣ тїà о̑тишлà съ бáбичката, ѝ видѣ́лѧ дре́хата, ѝ като мѫ́ познáлѧ, прекáзалѧ слѫ́чїето на дрѫ́га: ѝ така о̑тъ оу̑стà на оу̑стà проповѣ́дáлосѧ по си́чкото Селò, че Цари́цата былà въ пещьтà, о̑тѝдо̀ зад стены́те на градѧ́тъ.

Хи́трости на Высочайши

Ца́рьо се съмна́вѫ какъ Берто́лдолъ да е́ завѣ́лъ Цари́цата въ пещьта́, и о́тиваѫ да се на́учи и́стината.

Като чу́лъ Ца́рьо така́ва новина́, съмна́сѧлсѧ какъ Берто́лдъ да е́ завѣ́лъ Цари́цата въ пещьта́, защо́то го позна́вѧлъ за то́лкова лу́ка́въ и хи́тръ, гдѣ́то повѣ́рвѧлъ, че мо́же да напра́ви се́ка ра́бота: найпа́че преми́нѫлите хи́трости му вѫздига́ли почестьта́: за това́ то́такси о́тиша́лъ при Цари́цата, и намѣ́рилъ а̀ разгнѣвена: и като на́училъ о́тъ не́а, хитростьта́ кога́то Берто́лдолъ напра́вилъ съ дре́хата и, повели́лъ да го заведа́тъ при она́ пе́щь, и видѣ́лъ го о́бивитъ съ дре́хата на Цари́цата: повели́лъ то́такси да го и́сте́глятъ вѫ́нъ, и оу́страша́вѧлъ го сѫсъ сма́рть. Така́ о́каа́нный Берто́лдолъ, сѫбла́кѧлсѧ о́тъ Ца́рската дре́ха, и о́ста́нѧлъ сѫсъ раздра́ныте си дре́хи: и о́скень гдѣ́то бы́лъ е̂сте́ствѣнъ гро́зенъ, и́ма́лъ о́ще лице́то си начѣ́рнено о́тъ пещьта́, гдѣ́то виждѣ́лсѧ като е́динъ дїа́волъ на мѧ́ката.

Бертóлдолъ йзлáзѫ отъ пещьтá, а Цáрьо разгнѣвéнъ, дýмѫ мý

Ц. Найпóслѣ оуловúхмете, Селáчанино беззаконни: но сегà нѣмѫ йзбавлéнїе истúстина, áко не си голѣмыо дїáволъ.

Б. Кóйто не é да невлѣзне, й кóйто é, да сѫ некáе.

Ц. Кóйто прáви новà, коéто неприлúчѫ, слýчáвѫ мý сѫ новà, коéто невѣрвѫ.

Б. Кóйто невѫрвѝ, непáдѫ, й кóйто пáдѫ, нестáвѫ чúстъ.

Ц. Кóйто сѫ смѣе въ Петóкъ, въ недѣлѫ плáче.

Б. Развесѝ оубéсенныѫтъ, й пóслѣ тóй ще оубéсе тéбе.

Ц. Помеждý тѣлò, й нóгхти, нúкой да не щúпе.

Б. Кóйто é въ грѣхъ й въ сѫмнѣнїе é.

Ц. Áзыко нѣмѫ кóккали, а кóккали трýшѝ.

Б. Йстинната трéба да сѣдѝ отгóре.

Ц. Óще й за йстинната мѫлчѝ нѣкой, нѣкой пѫть.

Б. Кóйто йскѫ да нехортéвѫтъ, трéба да непрáви.

Ц. Кóйто облáчѫ чýждото, скóро го сѫблáчѫ.

Б. Подобрѣ é да дадé нѣкой вѫлната, нéжели овцáта.

Ц. Вéхтѫ грѣхъ, нóво покаѫнїе.

Б. Кóйто пикáе чúсто, сéри Лѣкáрѫтъ.

Ц. Да смѣша́вѫ нѣ́кой рѫцѣ́те, докрыви́вѫ като́ и на вѫ́шките.

Б. И́ да смѣша́вѫ нѣ́кой нозѣ́те, докрыва́вѫ на о́ны́м, кои́то сѫ са тегли́ли до́лу́ о́тъ о́бесила́та.

Ц. Слѣ́дь ма́лко ты́ ще бѫ́деш ѣ́дина́ о́тъ тѣ́хъ.

Б. Подобрѣ́ слѣ́пъ, а́ не́ Вра́чъ.

Ц. Ѣла́, не́ка о́ста́киме сега́ разгово́рыте: и́ ты́, о́ Ли́че, и́ ви́е дро́ги послу́шницы, фланѐте то́м злонра́вныѫтъ, и́ земѐте го да го о́бе́сите на ѣ́дно́ дѫрво́, и́ неда́вайте оу́хо на до́мыте му́. То́й е́ ѣ́дина́ ла́ка́въ и́ беззако́нника Села́чанина, ко́йто и́мѫ дїа́волѫтъ въ оу́тро́бата си: и́ ѣ́дина́ де́нь ще бѫ́де до́брѫ да разори́ неподви́жїето ми: по́скоро го заведе́те, и́ нема́йте сѫ ве́че.

Б. Ра́бота, ко́ѫто е́ стана́лѫ ско́ро, ни́коги не е́ о́ста́налѫ добрѣ́.

Ц. Мно́го те́шка стана́ непра́вдата, ко́ѫто напра́ви ты́ на Цари́цата.

Б. Ко́йто и́мѫ пома́лка пра́вда, вы́кѫ пока́ѫта: о́стави́ме баре́мъ да ка́жѫ пра́вдата си.

Ц. Три́пѫти о́ти́вѫ нѣ́кой ко́нника́въ, а́ ты́ го напра́ви ве́че по́вече о́тъ четы́ри пѫ́ти, кои́то и́ пренесо́хѫ голѣ́мъ оу́ко́ръ, вѫрви́ про́чее на о́бесило́то.

Б. Защо́то ре́коха́въ и́стината, тре́ба да оу́мрѫ́: а́хъ! мо́лѫ те сѫ, недѣ́й бѫ́ди то́лкова немилости́въ на мѐне.

Ц. Ты́ зна́еш по́добрѣ, о́нова́ що до́мѫ послу́вицата, слу́шай, гле́дай, и́ мълчи́, а́ко и́скѫ́ш да живѣ́еш ми́рно: и́ ко́йто о́бы́чѫ Господа́рката, о́бы́чѫ и́ Господа́рѫ. Про́чее несѣ́ди ве́че да мѐ глу́ши́ш, защо́ *ко́лкото по́вече* сѫ мо́лиш, фѫ́рлящъ всѣ́ до́мыте *си, и́ чу́кѫ́ш* вода́ въ а́ва́нѫтъ.

Воскричéнїе Бертóлдово за Óпредѣлéнїето, коéто йзрéкѫлъ Цáрьо врѫхъ нéго.

Б. Послóвицата Óтистинна дѫмѫ: йли работѝ като слýгà, йли бѣгай, като ѣлéнъ. Защò ѣлéно, неизвáждѫ нúкоги Óчúте на ѣлéнѫтъ: й сродницúте глѣдѫтъ сродницúте си да сѫ завóждѫтъ нл Óбесúлото, но помéждý си не бéсѫтсѧ. Зарадѝ това̀ сáка вéщь, кóлто свѣти, не ѣ злáто: но кóйто непрáви, незбѫркова. Рéчена дýма, фѫрленъ кáменъ ѣ, гдѣто вéче немóже да сѫ вѫрне надúри. Й ѣдúнъ кóренъ на зéлката причúна ѣ смѫрть на мнóго мýхи. Ѫмѝ ѣдúнъ сѫ смѣке предъ мéне, кóйто ймѫ брúчѫтъ Óтдóлý: за това̀, подобрѣ ѣ ѣднà оўнцїа (вѣса) свобóда, нéжели дéсѫть лúтры злáто. Защóто конéцъ всѣхъ, вѫлкò немàѣ вѫлкѫтъ, й врáната защóто пóйскалѫ да попѣ, йзгрéбелѫ сúренето, кáкто напрáвихъ ѫ̃зъ, гдѣто за да пѣѭ гóрко, доидóхъ въ оўстáта на Кóтката: й нещѣ ме йзбáвѫтъ вéче нúто крилáта Лабирúнтови, защóто сегà Цáрьо дáде Óпредѣлéнїето, й дýмата мý вéче немóже да сѫ вѫрне надúра, макáръ й да сѫ дýмѫ, защò кóйто мóже да прáви, мóже й да развалѝ.

Послѣдна хúтрость Бертóлдова, за да йзбáви живóтѫтъ си, послѣдýющъ дýмата си.

Ѣлà Бертóлде, сегà ти ѣ нýжда да воспрїéмнешъ Лéвско сѫрдце, й да покáжешъ великодýшїето си на тóя *прохóдъ*. Понéже тóлкова дѫржѝ болѣстьта, кóлко

сѧ бáви смѫртьтà, и Онова, коéто немóже да сѧ продадè, нѫжда ѥ̀ да сѧ харúже. Ѥ̀то ме прóчее, О Царю̀, готóвъ дà послѣдувѫмъ кóлкото си повелúлъ. Но предѝ да оумрѫ̀, желáм ѐдно̀ добро̀ Отъ тéбе, и ще бѫде послѣдното, коéто ще ми напрáвишъ.

Ц. Ѥ̀то ме готóвъ да напрáвѧ Онова, щото йскѫшъ, но кажѝ пóскоро, защóто сѧ Отагчúхъ Отъ блудослóвïѧта ти.

Б. Повелѝ, мóлѧ те, на тíѧ твоѝ Рабы̀, да ме необéсувѫтъ, до гдѣ̀ да намѣрѧ ѣ̀зъ ѐдно растéнïе, йли дѫрво̀, коéто да ми сѧ ѣ̀рéса, и така ще оумрѫ̀ благодáренъ.

Ц. Това̀ добро̀ нéка да ты бѫде: прóчее, земéте го, и необéсувайте го, Оскéнь на Онова̀ дѫрво̀, коéто мý сѧ ѣ̀рéса, за покаáнïе на благодарéнïето ми. Йскѫшъ ли дрýго Отъ мéне?

Б. Дрýго нетѫ̀рса, и благодарѧ̀ ти твѫ̀рди мнóго.

Ц. Ѥ̀лà, благополýчен пѫ̀т Бертóлде, ймѫ̀й тѫрпéнïе за сегà.

Бертóлдъ ненамы́рѧ дѫрво̀ нúто растéнïе за да мý сѧ ѣ̀рéсѧ: затовà слýгúте като сѧ Отагчúли да хóдѫтъ йзбáвили го.

Цáрьо неразумѣ́лъ приношéнïето Бертóлдово, затовà го завéли въ ѐдинъ христалѫ̀къ, пѫ̀ленъ Отъ разлúчни растéнïѧ: нотáмо немáло нúкое дѫрво̀, коéто да мý сѧ ѣ̀рéса. Пóслѣ го водúли йзъ сúчките хвросталѫ̀цы Италúйски, и Отнюдъ неможлѝ да намѣрѫтъ нúто дѫрво̀, нúто растéнïе, нúто пѫ̀нь, коéто да мý бѫде на оумѫ́тъ: затовà като сѧ оумориúли Отъ дѫ̀лгото хóденѣ, и да познáѫтъ Още голѣ́мата мý хúтрость, развѫ̀рзали го, и го Освободúли. Пóслѣ сѧ вѫрнѫ̀ли при *Царà*, и прекáзали мý сúчко. Кóйто чрезвичáйно сѫ *зачýдилъ на велúкïѧтъ* мý оумъ, Отъ поголѣ́мыте чáшы дѫ̀рвены, кóйто бúлъ.

Цáрьо прáщѫ да тѫрсѧтъ пакъ Бертóлда. и като го намѣрели, отивѫ Цáрьо сáмъ при нéго, и съ голѣмы молбы и обещáнїѧ, напрáвилъ го да сѧ вѫрне въ двóрѫтъ.

Когáто премúнѫлъ гнѣвъ̀ на Царѧ, пратúлъ пакъ да тѫрсѧтъ Бертóлда, и като го намѣрели, пратúлъ да мѫ сѧ мóлѧтъ да сѧ вѫрне въ двóрѫтъ, и сúчките щe мѫ бѫдѫтъ прощéни. А Бертóлдъ пратúлъ да мѫ рéчѧтъ, какъ сплóтата ѫрмéѧ, и вѫзвѫрнатата та любóвь, нúкоги не сѧ добрѝ: и какъ немáло злáто, коéто да плáщи свободáта. Зарадѝ това̀ Цáрьо станѫлъ и отúшѫлъ сáмъ при нéго, и молúлъ мѫ сѧ просúлъ тóлкова, гдѣ̀то нáйпослѣ (макáръ и да ѥ̀ было̀ протúкно на щéнїето мѫ) закéлъ го въ двóрѫтъ, и напрáвилъ да го пратúлъ и Царúцата, и йскáлъ да сѣдѝ сéкоги при нéго. И нúкоги ненапрáвялъ Цáрьо ни ѣ̀дна̀ рáбота бéзъ совѣтѫтъ мѫ, и догдѣ̀ тóй сѣдéлъ въ о̀на двóръ, сéка рáбота отúвалѫ отъ добрò въ подобрò: но понéже бúлъ сѧ навúкнѫлъ да ѫдѐ ѫстїéта дебéли, и дúви плодовѐ, тóтакси като начнѫлъ да вкýшавѫ отъ Начáлническите ѫстїéта, и деликáти, разболѫлсѧ до смѫртъ, съ голѣмъ кахѫръ и плáчъ на Царѧ, и на Царúцата, коúто подúръ смѫртьтà мѫ живѣ́ли всегдà ѣ̀динъ лóшѫвъ живóтъ и злополýченъ.

Смѫ́ртъ Бертóлдова, и погрéбéнїето мý.

Лѣкáрите като непознавáли сложéнїето на оу̀трóбата мѫ, напрáвили мѫ бúлїѧ (йлáчи) какúто правúли

Нача́лницыте, и́ на Какале́рите Дво́рни. Но о́нóй, то позна́вмлъ е̂стество́то си, моли́лъ и́мъ сѧ да ... занесѧ́тъ е̂дно̀ гарнѐ фасо́лъ съ кроми́дъ лу́къ, и́ нохо́тъ о́пе́ченъ въ пепе́льта̀, защо́то зна́илъ че съ таки́ва а̂стїе́та, и̂сцѣла́вмлъ. Но Лѣка́рите нещѧ́ли ни́коги да го вѫзблагодаря́тъ: и́ така̀ о́кая́нныо свѫрши́лъ си живо́тѫтъ съ та́я о́хо́та, ко́йто е̂ стоя́лъ дро́вги е̂сенъ бли́зо́ при си́чките, на́йпаче е̂дно̀ страши́лище, и́ о́пла́кмлъ го си́чкїѫтъ Дво́ръ, а̂ Ца́рьо повели́лъ и́ погре́бли го съ голѣ́ма сла́ва и́ че́сть. По́слѣ и́ Лѣка́рите сѧ пока́мли че мо́ неда́ли на́йпослѣ какво́то и́мъ поискмлъ, и́ позна́ли, кѫкъ то́й оу́мря́лъ, защо́то тїи не го возблагодари́ли. А̂ Ца́рьо за вѣ́чна па́мать на то́я вели́къ человѣ́къ, повели́лъ да и̂здѫлба́тъ на гро́бѫтъ мо́ сѫсъ зла́тни слова̀, слѣ́дю̀щите, въ ви́дъ Надгро́бный, и́ повели́лъ да о́блечѫтъ си́чкїѫтъ мо́ Дво́ръ съ че́рно, като че бы́лъ оу́мря́лъ Пѫрвыо на о́нїй Дво́ръ.

НАДГРОБНО БЕРТОЛДОВО.

Въ то́я гро́бъ тѫ́венъ и́ о́блаченъ,
Лежѝ е̂ди́нъ Села́чанинъ безобра́зенъ.
Ко́йто ве́че ме́чешки, и́ли человѣ́чешки ви́дъ и́маше,
О́ба́че то́лкова высо́къ, и́ благоро́денъ оу́мъ дѫржѣ́ше.
Гдѣ́то е̂стество́то, и́ свѣтѫ́тъ напра́ви да потрепе́рѫ,
О́нъ догдѣ́ живѣ́аше, Берто́лдолъ са зове́ше.
Козлю́бленъ на Ца́ря̀: сѫсъ стра́шны бо́лѣсти оу́мрѐ,
Защо́то неможи́ нохо́тъ и́ фасо́лъ да а̂дѐ.

Достопа́мятни и̂зречѐ Берто́лдови преди да умрѣ̀.

Ко́йто сѧ е̂ навы́кнмлъ на нохо́тѫтъ, да недѐ хлѣбомася̀.

Кой са е навыкнал на мътиката, да нефаща копието.
Който са е навыкнал на полето, да неходи въ Двора.
Който побеждава Охотата си, ще бъде единъ голѣмъ Капетанинъ.
Който неяде отъ двѣте стърны, не е добръ Маймунъ.
Който гледа право Слънцето, и некихъ, вардися отъ него.
Който катадень са облачи въ новы дрехи, секи часъ са карѫ съ шавачитѣ.
Който остава работата си, за да върши чуждыте, имѫ малка мъдрость.
Който иска да поздравлава секиго, скоро разкалѭ шапката си.
Който бие жената си, подканѭ сосѣдите си да бѫбрятъ.
Който мѣри состоанието си, несиромашава никоги.
Който чеши крастата на други го, прохлаждава негована си.
Който са обещава въ хвраставакитѣ, трѣба да оувардиди дъмата си въ Село̀то.
Който са бои отъ птичетата, да несѣе просо̀.
Който прави както̀ Таралешитѣ, секоги сѣди оувардень въ домитѣ си.
Който вѣрва сънеща, търа оумитъ си въ облацыте.
Който търа надеждата си на землата, отдалечавасѧ отъ небото.
Който е леникъ въ рѫцѣте, да неходи на трапезата.
Който те совѣтува кмѣсто да ти помогне, не е добръ пріятель.
Който мѧче кучката, отпѫжда кучето.
Който ревнува Мравката презъ лѣтото, незаимѧ хлѣбъ презъ зимата.

Кóйто ѻтúвѫ напѧ́ть нéкы си нóси хлáбъ въ пáзѹвата, и̑ тоя́га въ рѫкáта си.

Кóйто фѧ́рлиж кáмекъ на высóко, крѧ́щѧсѧ и̑ го оу̑дáриж по главáта.

Кóйто и̑ди на хорóто, и̑ незнáе да и̑грáе, къзбранáвѫ мѣ́стото, а̑ дрѹ́го нúщо ненаправиж.

Кóйто зéмѫ жена̀ за вéщи (мерáсъ), ѻтúвѫ на мѧжѧ́тъ кошѹ́лата (кесíата).

Кóйто дáвѫ на женúте попечéнїето на кѫ́щата, сéкоги и̑мѫ дѣцáта си на пóртата.

Кóйто немóжѳ да оу̑дѫржѝ подкéската си, ѐднà безщáстьна ѻ́вцà ѥ̀.

Кóйто оу̑потреблáвѫ рáботата си на лóшо мѣ́сто, въ смѧртьтà глѣ́дѫ дóлговете си.

Кóйто похвалáвѫ ѐднà жена̀, преди да ѫ̑ и̑спы́тѫ, чéсто сáмъ сѧ и̑злѧ́гвѫ.

Кóйто дáвѫ хлѣ́бъ на чѹ́жди псéта, скóро сѧ оу̑хáповѫ ѻ́тъ своúте.

Кóйто недáвѫ заплáтата на рабóтницыте си, не ѥ̀ прáвъ человѣ́къ.

Кóйто а̑дѐ за да послáждѫ на дрѹ́ги го, неждѝ никоги вéщь, коѧ́то да го пóлзовѫ.

Кóйто сѧ и̑мѫ че незнáй нúщо, тóй ѥ̀ помѹ́дръ ѻ́тъ дрѹ́гите.

Кóйто и̑скѫ да оу̑прáви дрѹ́ги тѣ, нѣка дадѐ сéбеси дóбръ примѣ́ръ.

Кóйто бѣ́гѫ ѻ́тъ земнúте щéнїата, а̑дѐ небéсни плодовѐ.

Кóйто ѥ̀ безъ прїáтелы, като ѐднò тѣ́лò безъ дѹ́шà ѥ̀.

Кóйто праищѫ а̑зы́кѧтъ предѝ помышлéнїето, нѣ́мѫ мѹ́дрость.

Кóйто кога и̑злáзиж ѻ́тъ кѫ́щата си. промышлáвѫ

Сънова, коéто имъ даправи, когà съ вѣрне имъ свѣршена рáботата си.

Кóйто дáвъ скóро сбещáнното, дáвъ го двáжди.

Кóйто свáрькъ, и прáви да свáрькъ дрýгиго, имъ да прáви двà канóна на веднáждь.

Кóйто не ѐ дóбъръ за сéбеси, нито за дрýги ѐ дóбъръ.

Кóйто йскъ да послѣдвъ добродѣтельтà, нýжда ѐ да йспáде лошавинáта.

Кóйто йскъ сънова, коéто съ ненадѣе да имъ, стрúчъ на сéбеси благодатьтà.

Кóйто имъ добрò вúно, въ кúшата си, сéкоги имъ съдовéте на пóртата.

Кóйто пробúръ срѣжïата, ще съ бíе съ пóлза.

Кóйто пѫтешéствувъ въ моréто на блѣдството, скúтъ-съ въ пристáнището на злополѫчïето.

Кóйто съ грыжи за добрóто на дрýги го, дрýги съ смѣжтъ на злóто мý.

Кóйто имъ за водúтель добродѣтельтà, стúвъ здрáвъ въ пѫтешéствïето си.

Завѣтъ Бертóлдовъ, кóйто съ намѣрилъ подъ вѣзглáвницата на óдарѫтъ подúръ смѫртьтà мý.

Гúчките тíя спредѣлéнïата, повелúлъ Цáрьо да ги напрáвятъ съсъ злáтни слова, и да ги тъ́рнятъ стгóре надъ пóртата на Цáрскïятъ двóръ, за да мóже сéки да ги глѣдѫ. И неможлѝ да съ оутѣшѫтъ за йзгýбванïето на ѐдúнъ такúвъ голѣмъ человѣкъ. А слýжителите Бертóлдови, като зéли да претúрсятъ óдарятъ, но
когóто имълъ óбичай да спи, намѣрели подъ вѣзгла-

ницата мѫ ѣдна врѫска Отъ парчета и писма, и безъ никое забавление занесли постелата мѫ предъ Царѧ. Който повелилъ тѣтакси да ѧ истѧрсатъ, и намѣрели помеждѹ Онѣ парчета и завѣтѧтъ мѫ, когото былъ направилъ преди да оумрѣ, и никомѫ го неказалъ. А пречината была, като да незнае никой Отъ какво родство, и мѣсто былъ, като былъ человѣкъ така наопакъ. Прочее Царьо повелилъ, какъ тѣтакси да Отидѧтъ да выкѧтъ Нодара, който былъ написѧлъ завѣтѧтъ, за да го прочете предъ него. И така Нодаръ дойшелъ тѣтакси, и като направилъ приличната честь на Царѧ, рекѫлъ: Ѣто ме, Священнам Главо, да испѫлнѧ Онова, що ми повелишъ.

Ц. Ты ли си написѧлъ Бертолдовѧтъ завѣтъ?

Н. Отистина, Священное Величество, ѧзъ.

Ц. Колко време имѧ Отъ какъ си го написѧлъ?

Н. Може да имѧ хеменъ три мѣсацы.

Ц. Прочее, земи го, и прочети, защо това Нодарическото писмо неразумѣвѧмъ толкова, за мѧчныте цифры, който обыкновате да правите вѧтре.

Н. Отистина Господарьо, и ѧзъ незнамъ да пишѧ, Освенъ просто, защо неможихъ да навчѧ никоги Граммат҃ика, макаръ и да ходихъ 22. годины на оучилището, и затова невнимаем на дрѹго, само на различїѧта на Селачите.

Ц. Какво ти ѣ името?

Н. Ѧзъ сѧ назовакѧмъ Джерфолъ Кїллѣповъ, готовъ на повелѣнїата ти всегда.

Ц. Прекрасно име имѧшъ Отистина, и Още прекорѧтъ ти може да премине. Но стрѹвѧ ме сѧ да ти ѣ *приличало* подобро име, сирѣчь, Мїсеръ Имброл-

лïо, понéже ѻчищáвшѫ такà добрѣ свѣтѧтъ. Ѣлà Мïсéръ Джерфóллïе прочетѝ рáдостно, и дꙋмай велегláсно, забáвно и чи́сто, за да ти разꙋмѣѭ.

Мïсéръ Джерфóлъ прочи́тѫ Завѣтѧтъ.

Въ и́мето на добрóто начáло, и да бѫде въ добрò слы́шанïе. Ѧзъ Бертóлдолъ сы́нъ на нéкогашнаго Борделáца, на ви́деннаго Бертꙋ́ца, на Берти́на и Бертоли́на, ѻ́тъ Бертáнïѧ: като видѧхъ че си́чки сме смѧ́ртни, като ѣ́дни йспри́шени при́щи, кѧкъ сéко мáлко бꙋ́танѣ ны прáщѫ на прогля́тката. И кѧкъ человѣ́къ като стáне на 70: годи́ны, кѧкто ѧ́зъ сега сѧ намы́рѧмъ, мóже да рече́, че е́ на 23-ый ча́съ, и кѧкъ мóже да чáкѧ, догдѣ́ да оꙋдáре и 24-ый, и ѻ́тъ тáмо добрà нóщь. Ѻбáче ѧ́зъ, ѻ́ще догдѣ́ ми сѧ намы́рѧ мáло нѣ́що вещество̀ (ѧлáтъ) въ тúквата, йскѧмъ да оꙋ́строѭ мало напрáвите си, за да напрáвѧ ѣ́динъ мáлѧкъ завѣ́тъ, тóлкова за моéто влагодарéнïе, кóлкото и за моúте, и за прïя́телите ми, на коúто сѧмь длѧженъ. И така ты̀ Мïсéръ Джерфóллïе, призовáнъ си да напúшешъ тóѧ завѣ́тъ; и послѣ́дното ми щéнïе.

1. Ѻ́стáвѭмъ на Мáстора Бортóла Джïаватúновъ (сúрѣчь на кѫрпáчѫтъ) калéврите си ѻ́тъ четы́ри стѧ́пки, и ѻ́смь солдïй Монéда, коáто минꙋ́вѧ. Защóто ми бѣ́ше всегдà возлю́бленъ, и ми заимѧ́ мнóго пѧ́ти шúлото, за да пробúѭ подлóгите, и да прáвѧ дрꙋ́ги рáботы, коúто ми трéбовахѧ.
2. Ѻ́ще ѻ́стáвѭмъ на Мáстора Ѧмвро́сïа Сарóтовъ на Двóрѫтъ, дéсѧть солдïй, чé ми довéде мнóго пѫ

гащошава́чѧтъ да ми напра́ви га́щите, и̑ за дрѣ́ги послѹ́же́нїѧта, кои́то ми е̑ прави́лъ.

3. О̑ще о̑ста́вїхъ на Ба́рба Самвокїовъ Градина́рѧтъ, капе́лата си рѧжа́ничова, че ми да́де вседна́ждь е̑дна̀ вра́ска пра́съ о̑тъ ра́но, за да напра́вѧ до́бръ стома́хъ, и̑ да наостѧ̀ о̑хо́тата си.

4. О̑ще о̑ста́вїхъ на Ма́сто́ръ Алегре́та Канаве́ровъ, дѧлгі́ѧтъ си реми́къ и̑ пѹнгі́йката, че ми пѧ́лнеше се́коги тѹрби́чката съ каквото́ ми потре́баше, и̑ дрѣ́ги послѹ́же́нїѧта.

5. О̑ще о̑ста́вїхъ на Ма́стора Марти́на Ма́гирѧтъ, но́жѧтъ си и̑ но́жницата, защо́то ми е̑ пе́кѧлъ нохѣ́тъ подъ пепелта̀, и̑ ми е̑ прави́лъ а̑стїѧ̀ о̑тъ фасѣ́ли съ кроми́тъ лѣ́къ, а̑стїѐ, кое́то по́лзѹ́вѧ и̑ е̑стество́то ми по́вече о̑тъ гѣ́рговы́цыте, и̑ а̑ребицыте, и̑ о̑тъ хлѣ́бните маса̀.

6. О̑ще о̑ста́вїхъ на Сри́на ми Пандо́ра Бѹгатара́нка, посте́лката си нако́то спѧ̀ о̑тго́ре, и̑ оу̑мерщвле́нїѧ разрѣше́ни, и̑ трѝ ла́хти платнѣ̀, да си напра́ви ри́за, и̑ това̀ защо́то мно́го пѧ́ти ми е̑ пра́лѧ долма́та, и̑ дѧржа̀ чи́сти сосѣ́дите ми.

7. О̑ще о̑ста́вїхъ на Фїкке́та копелло́въ на две́рѧтъ, 25: оу̑даре́нїѧ съ колѧ́но, и̑ съ е̑ди́нъ до́бръ реми́къ, защо́то ми пробѝ мо́чникѧтъ, и̑ ме напра́ви да сѧ напика́ѧ на о̑дарѧтъ, и̑ ме о̑ка́чи о̑тдѝре е̑дно̀ Надгре́бно пресми́ванѐ, и̑ ми сра̀ въ кале́врата, и̑ за мно́го дрѣ́ги зли́ны, кои́то ми е̑ напра́вилъ: и̑ това̀ жела́ѧ да ста́не по́скоро, защо̀ то́й е̑ безщастникъ.

Ц. Това̀ о̑ти́стина нещѣ̀ ли́псѧ. Послѣ́дъвшїй Мїсе́ръ *джерфо́лїе.*

Ѯ. *О̑ще, защо̀ като* дойдо́хъ тѹ́ка до́лѹ [и̑ да но да

не бѣхъ дошолъ никоги] Оставихъ жената си Марколфа съ єдно дѣте мѫшко назовáемо Бертолдинъ, коéто є̃ хеменъ дéсать годины: Обáче не имъ йзавйхъ да знáѭтъ гдѣ съ намырѭмъ, за да ме непослѣдѭтъ: макáръ й да нѣмѭтъ мустáцы, да съ áвѭтъ на тíм мéстà, понéже прилíчахѫ пóвече на Бамбоúните, â не на дрéги: й като съ намырѭмъ да имѭмъ нѣкои владѣнїм, й дрéги дрéбни живóтни, Остáвамъ Маркóлфа Господжà й домовладѣтелница на всáка рáбота, догдѣ дѣтéто стáне на 25: годúны, й тогáва тóй да бѫде домовладѣтель самъ на сéка рáбота, съ такóва согласїе, защò âко й тóй зéме женà, да непотѫрси никоги да съ сравнáва съ поголѣмыте си.

Да неучтивослóви (да съ непрепúрѫ) съ пóголѣмыте си.

Да недáвѫ врéда на сосѣдыте си.

Да âдѣ колкото имѫ, й да рабóти колкото мóже.

Да незéмѫ совѣтъ отъ человѣцы, коúто съ отишлй всѣе.

Да неостáвѭ да го лѣкувѫ болѣнъ лѣкáръ.

Да неостáвѭ да мý зéмѫ крѭвь бричáръ, на когóто трепéри рѫкáта.

Да дадѣ сéки мý щото є̃ длѫженъ.

Да бѫде бѫденъ въ тѫрговúите си.

Да съ нетúрѭ въ Онова, коéто го незакáчѫ.

Да непрáви тѫрговúм на Онова, коéто непознáвѫ.

Й отгóре надъ сúчките тíм да бѫде Благодáренъ на состоѭнїето си, й да непожелáе пóвече, й нѣка помúсли, какъ мнóго пѫти въ́рви отпрéди âгнето, нéжели Овцáта: сúрѣчь какъ смѫртьта имѫ прáшкат въ рѫкáта си, за да оудáри съ кáменъ тѣлкова

дыте, и колкото старыте. Защо̀ ако помни сичките тіа, нещѐ мъ са слъчи никоя работа, коѧто да мъ дадѐ крѣда, и ще бѫде благополъченъ, и ще направи добръ конецъ.

Още понѣже нѣмѫмъ дръго нищо, защото нещѣхъ никоги да земѫ нѣщо Отъ Царѧ моего̀, който непрестанà да ме склонàвѫ да земѫ Отъ него прѫстени, пары, дрѣхи, конѣ и дръги богатны дарбы, защо̀ съ богатството, бѣлкимъ и нещѣхъ да си починѫ никоги, и бѣлкимъ щѣхъ да направѣѫ хіляды лошавены, и да са оумразѫ Отъ сичките, като нѣкои, които са покорни и Селачани, вѫзлазѧтъ Отъ честьтà си на голѣмы и высоки степены. Но при товà, съ толкова достойнства, неизлазѧтъ йзъ батакѫтъ, Отъ когото сѫ са направѣли. Азъ сѫмь благодаренъ да оумрѫ сиромахъ, и да знамъ, какъ неупотребихъ Ласкателства съ Царѧ моего̀, но секоги го совѣтувахъ вѣрно, както азъ познавахъ, а не дръго ачe. За да покажѫ Още на тоа послѣдный мой конецъ, любовьтà, коѧто имѫмъ къмъ Царѧ моего̀, Остакѧмъ мъ тіа малки поучѐнїата, които неще оукорѝ и презрѐ, за да ги прїеме и оукарде, макаръ и да йзлазѧтъ Отъ оуста на ёдинъ мъжикъ Селачанинъ, и тіа сѫ, сирѣчь:

Да дѫржѝ вѣсата право, както за богатыѫтъ, такà и за сиромахѫтъ.

Да йспытувѫ добрѣ клеветыте, предѝ да Осѫди нѣкого

Да неотсѫжда никоги никого, когато ѣ разгнѣвенъ.

Да желае доброто всегдà на народѫтъ.

Да почитѫ добрыте и добродѣтелныте.

Да наказувѫ виновàтыте.

А Отпѫждѫ ласкателыте, неучѐныте и лошавыѫ зыцы, които търкѫтъ Огнь въ Дверѧтъ мъ.

Да неотмъчáвѧ посл҃ѣдницытѣ сѝ.
Да защищáвѧ прáвдытѣ нá вдовúцытѣ, и сѝ
и да сѧ Отговóрѧ нá прáведнытѣ úмѧ.
Да Óчищáвѧ сѫдéвнцытѣ и прéпирáнúятѣ
стáвѧ да сѧ покѣсовѧтъ сúромáхúтѣ
нúто да ги прáви да прúпкѧтъ нá гр҃ѣ
стѫпалáтѣ нá тр҃жѣщетѡ сúчкúтѣ дн҃ѣ
сохранáвѧ тíѧ мáлки воспомúнúнúятѣ
рáдостенѣ и блгодáренѣ, и ѿ бѣдѣ Ѻ
нáй дрѣвнѣ, почúтáемѣ и прáведенѣ Г҃
тѹка Ѻкончáвѧмѣ.
Цáрьо като чѹлѣ завѣтѧтъ, и добрúтѣ вѣ
кóйто мѹ Óстáвúлѣ, немóжúлѣ дѣ нúк
Óсвéнѣ да йсúпи сѫлзúѣ Óтъ Óчúтѣ сѝ
шлáвѧлѣ голѣмятѣ мѫ́дрость, що стáлѣ
и любовьтѣ и вѣ́рятѣ, кóятѣ мѹ прúн
живéтѧтъ сѝ, и подúрѣ смъртьтѣ сѝ.
Й такѣ напрáвúлѣ, úспълнéнúетѡ нѣ завѣт
зѧлѣ нà Мúсéрѣ Джерфéлѣ 50 дѣкúти зл
мѹ, и то úспрáтúлѣ. Пóслѣ кѣкто Бѣлúкúй
оўвáрдúлѣ, помéждѹ нúй мнóгоцѣнны
Ѻмúровата Плúáда, подóбно и Цáрь
оўвáрдúлѣ завѣтѧтъ Бертáдовѣ, по
тéнните сѝ Богáтствѣ.
Пóслѣ распрáтúлѣ Цáрьо человѣцы зѧ да
вúдѧтъ гдѣ сѧ нúмырáло дѣтѣтѡ мѹ Б
Мáйка мѹ Марκéлфѣ, и повелúлѣ кѣт
да ги завéдѧтъ вѣ сéлѣтѡ, зл҃ѣ Цáр
способѣ ги úскáлѣ да бѣдѧтъ при нѣ
дова пáмѧть: Й такѣ Óтúшлѝ нѣ
да ги тр҃сѧтъ помéждѹ Óнúѧ пúл

дыте, и колкото старыте. Защо̀ ако помни сичките тїа, нещѐ мѫ са слѹчи никоа работа, коа̀то да мѫ дадѐ креда, и ще бѫде благополѹченъ, и ще направи добръ конецъ.

Още понеже нѣмамъ дрѹго нищо, защото нещехъ никоги да земѫ нѣщо отъ Царѝ моегò, който непрестанà да ме склонàвѫ да земѫ отъ негò прѫстени, пары, дрехи, конѣ и дрѹги богатны дарвы, защò съ богатството, бѣлкимъ и нещехъ да си починѫ никоги, и бѣлкимъ щехъ да напрàвѫ хїлады лошавены, и да са оумразѫ отъ сичките, като нѣкои, който са покорни и Селачани, вѫзлазѫтъ отъ честьтà си на голѣмы и высоки степены. Но при товà, съ толкова достойнства, неизлазѫтъ йзъ батакѫтъ, отъ когото сѫ са направели. Азъ сѫмь благодаренъ да оумрѫ сиромахъ, и да знамъ, какъ неѹпотребихъ Ласкателства съ Царѝ моегò, но секоги го совѣтѹвахъ вѣрно, както азъ познавахъ, а не дрѹго ачe. За да покажѫ още на тома послѣдный мой конецъ, любовьтà, коа̀то имамъ къмъ Царѝ моегò, остакѫмъ мѫ тїа малки поученїата, който неще оукори и презрè, за да ги прїеме и оукарде, макаръ и да йзлазѫтъ отъ оуста на ёдинъ мѫжикъ Селачанинъ, и тїа сѫ, сирѣчь:

Да дѫржи вѣсата правò, както за богатыѫтъ, такà и за сиромахѫтъ.

Да йспытѹвѫ добрѣ клеветыте, преди да осѫди нѣкого.

Да неотсѫжда никоги никого, когато є разгнѣвенъ.

Да желае доброто всегдà на народѫтъ.

Да почитѫ добрыте и добродѣтелныте.

Да наказѹвѫ виноватыте.

Да отпѫждѫ ласкателыте, неѹченыте и лошавыте языцы, който тѹрѫтъ огнь въ дворѫтъ мѫ.

Да неотмъча́вѫ послѣ́шницыте си.

Да защища́вѫ пра́кдыте на вдови́цыте, и на сира́цыте, и да сѧ ѻ́тгова́рѭ на правдены́те и҃мъ.

Да ѻ́чища́вѫ сѫдо́вищата и препира́нїата, и да неоста́вѭ да сѧ покѧ́сова́тъ сирома́сите що сѧ сѫдѧ́тъ, ни́то да ги пра́ви да при́пкѧтъ на го́ре и на до́лѹ стѫпала́та на то́ржещето си́чкїѧтъ де́нь. Защѡ́ като сохрана́вѫ ті́ма ма́лки воспомина́нїата, ще живѣ́е ра́достенъ и благода́ренъ, и ще бѫ́де ѻ́тъ си́чките на́й до́бѫръ, почита́емъ и пра́веденъ Господа́ръ, и тѹ́ка ѻ́конча́вѫ́мъ.

Ца́рьо като чѣ́лъ завѣ́тѧтъ, и добри́те воспомина́нїѧ, кои́то мѹ́ ѻ́ста́вилъ, неможи́лъ да напра́ви дро́го, ѻ́свѣ́нъ да йси́пи сѫлзи́ ѻ́тъ о́чи́те си, кото смышла́вѫлъ голѣ́мата мѹ́дрость, що стоя́лѧ при не́го, и любовьта́ и вѣ́рата, ко́ѧто мѹ́ прино́сълъ и въ живо́тѧтъ си, и поди́ръ смѧртьта́ си.

И така напра́вилъ, йспълне́нїето на завѣ́тѧтъ, и хари́зѫлъ на Мїсе́ръ Джерфо́лла 50 дѹка́ти заради тръ́дѧтъ мѹ́, и то йспра́тилъ. По́слѣ както Вели́кїй Алекса́ндръ оу́ка́рдилъ, помежду́ на́й многоцѣ́нныте си вѣ́щи, ѻ́мировата Йлїа́да, подо́бно и Ца́рьо напра́вилъ и оу́ва́рдилъ завѣ́тѧтъ Берто́лдовъ, помежду́ на́й почте́нните си Бога́тства.

По́слѣ распра́тилъ Ца́рьо человѣ́цы за да ѻ́ти́дѧтъ да ви́дѧтъ гдѣ́ сѧ намыра́ло дѣте́то мѹ́ Бертолди́нъ, и Ма́йка мѹ́ Марко́лфа, и повели́лъ като ги намѣ́рѧтъ да ги заведѧ́тъ въ Село́то, защѡ́ Ца́рьо сѫсъ кѫ́ способъ ги йска́лъ да бѫ́дѧтъ при не́го; за Берто́лдова па́мѧть: И така ѻ́тишли нѣколко ко́нници да ги тѣ́рсѧтъ помежду́ ѻ́ны́ѧ планены́ и хвраст

лѧцы, цю былѝ тѧмо блѝзѹ, Обѧче сѣ Опредѣлѐнїе да сѧ невръ́щѧтѣ при Царѣ, ѧко недо́йдѧтѣ зѧе́дно сѣ Бертоли́на ѝ Ма́йка мѹ. Ѝ така́ Ко́нницыте Обыколи́ли те́лкова мѣста́, до гдѣ ги намѣ́рели. Но Онова́, коѐто послѣ́дѹва сѣ Бертоли́на ѝ сѣ Ма́йка мѹ, цѣ го наѣ́читѣ вѣ дрѣ́га ѐдна кни́шка ѝ ско́ро, защѐ та́м неприка́зѹвѣ ната́такѣ за часѧ́тѣ: зарадѝ това́ Оста́вѣмѣ вы добры́тѣ дѐнь. Здра́вствѹй те.

КОНЕЦЪ НА БЕРТОЛДА.

ПѢСНЬ НА БАЩИТЕ.

Секи Баща, секи Баща.
Длъжность има, за своего любезна сына,
И за своята дщерка любезна,
Още отъ седмата година, на училище да ги дава,
На ученіе да ги научава.
Защо дѣтето отъ младость ако ся научи,
Въ старость добрина ще получи.
Защо ученіо на каде и да отиде
Той двойни неща види.
Който е ученъ, той быва и почтенъ,
Който, е прость, той на секиго става мость

отъ сѫщаго П. Х. У.

ПѢСНЬ УЧИЛИЩНА.

О Граждани честни! молимъ ви ся съ пѣсни.
Молимся на васъ, смилетеся за насъ.
Училищета нагледвайте, и ги приглеждайте.
Съ приходъ и доходъ, и съ добъръ имотъ.
Пакъ ся молимъ на васъ, смилете ся за насъ,
Не ни оставяйте, не ни забравяйте.

5
B

Stanford University Libraries
Stanford, California

Return this book on or before date due.

MAR 24 1976